

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

De bello Vandilico

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

PROCOPII DE
BELLO VANDILI-
CO LIBER I.

BREVIARIUM.

1 Antequam belli Vandilici narrationem aggre- diatur Procopius, qua- dam de situ Constantino- poleos, & imperij Roma- ni, tum Orientalis tum Oc- cidentalis magnitudine præ- fatur.

2 Quam varij hostes, imperante Honorio, Occi- dentis imperium armis in- uaserint. Ex his Visigo- thi, duce Alaricho, Ro- mam infestant, in quos Ho- norius inexpectato successu fertur.

3 Vandili in Fran- cos & Hispanos irruunt, & propter similitates in- ter Aetium & Bonifa- cium imperij Occidentalis sub Valentiniiano III. duces primarios exortas, a Boni- facio vocati trayciunt in Africam, deinde Bonifa-

cium ipsum nimis sero facti pœnitentem, & prelio fu- sum fugatumque Hippone obsident.

4 Africa potiuntur Vandili. Horum dux Gi- zericus clementer agit cum captiuo Marciano, qui postea factus impera- tor Vandilis idem benefi- cium refert. Pax inter Valentiniianum & Gize- richum. Maximi dolis Aetius primùm, dein- de Valentiniianus interfi- citur.

5 Eudoxia Valenti- niani vidua, quam Maxi- mus, ut & imperium, ra- puerat, legatio ad Gize- richum, qui Romam capit & spoliat, Maximo lapi- dibus obruto. Gizerichus in Africa munitiones om- nes abolet, tribunos

militares locis disponit oportunitis, & excursionibus variis imperij Occidentalis provincias atque ciuitates multas fatigat.

6 Leonis imperatoris aduersus Vandilos conatus. Varia in Occidentis vicissitudines. Gizerichi versutum consilium, ut nouo suo regno consuleret.

7 Maiorini imperatoris sollertia in explorandis Gizerichi rebus. Basilisci in Orientis imperio tyrannis & horrendus exitus.

8 Gizerichi testamentum, excessus, successores usque ad Trasamundum, quartum Vandilorum regem. Cabaonis Tripolitani praefecti aduersus Vandilos consilium.

9 Hilderichus Trasamundi successor cum Iustiniانو imperatore amicitia foedus init. Gilimer Vandilorum princeps Hilderichum solio deturbat, & Iustiniani querelas cõtemnit: inde contra Vandilos belli initium.

10 Indignatio vulgi ob nouum bellum, & Ioan-

nis praetoris praefecti in eam rem oratio ad Iustinianum, quem Episcopus quidem in proposito confirmat.

11 Prudentius & Goudas belli duces praestantissimi deficiunt à Gilmere. Iustiniani expeditio, duces, & classis ingens Belisary è Germania oriundi hoc bello potestas.

12 Belisarius ad bellum Vandilicum cum uxore & Procopio itineris comite soluit. Procopij mirum somnium. Hunnorum in Belisary classe seditio, ducis autoritate sopita.

13 Ioannis praetoris praefecti auaritiã milites morbis affliguntur. Belisary & Procopij sollertia sarcitur damnum, & tandem Belisarius in Asiam adpellit.

14 De belli gerendi ratione consilium habitum, in quo Archelai & Belisary sententiã describuntur.

15 Militibus in terram expositis, & vallo munitis egregia oratione Belisarius suos ad discipline militaris & modestie

Belisarius praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

16 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

17 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

18 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

19 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

20 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

21 Belisary praefectus
Iustiniani ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum
Iustinianum ad Iustinianum

stia amorem sapienter hor-
tatur. Syllecti de ditio. In-
stiniani ad Vandilos epi-
stolam Gilimer astute sup-
primit.

16 Belisarij pruden-
tia, abstinencia & alia vir-
tutes, iter ad victoriam
aperientes. Crudele Gi-
limeris consilium & faci-
nus.

17 Ammatæ Van-
dilis ducis præcepta conatus
& exitium. Hunnorum in-
prælus mos. Belisarij ad
suos concio, qua victoriam
sibi pollicetur.

18 Romæorum &
Vandilorum prælium. Fu-
giunt Romæi, Gilimer au-
tem paratam victoriam ne-
gigit. Belisarius sistit suos
fugientes, & Vandilos ex
improuiso adortus conijcit
in fugam.

19 Occasione pruden-
ter accepta, Carthaginem
regni caput petit & sine
sanguine sibi subijcit Beli-

sarius, captiuus paulo ante
callida quadam ratione à
crudeli custode suo libera-
tis. Belisarij in Carthagi-
nenses humanitas, in Cal-
longymum predonem iusti-
tia, & in militibus regen-
dis fortitudo.

20 Deregni Vandi-
lici in Africa inclinatione
varia mirandaque presen-
tia.

21 Gilimer in capita
Romæorum nequicquam
coniurat. Diogenis equitis
hastati virtus. Belisarius
Carthaginem munit. Za-
zonis ad fratrem Gilime-
rum de prospero aduersum
Godam successu litera. Le-
gati Gilimeris à Belisa-
rio capti, mirantur rerum
Africanarum mutatio-
nem.

22 Res in Africa
constituit Belisarius. Gili-
mer Zazonem reuocat.
Vandilorum luctus & de-
speratio.

iter xl. Omnis itaq; Græcorū potentia iuxta mare iter est dierum cccxlj. Quod si quis, vti supra narratur, Ionium sinum stadiis longum maximè decc. ex Hydrunte prætereat, diebus non minus quatuor adnavigatio fuerit. Tale igitur in hodiernum diem Orientis Romanorum Imperium. Occidentis autem in Aphrica primum nonaginta dierum iter (tantundè enim à Gadibus ad fines Aphricanæ Tripoleos existit) prorogatur. In Europa verò lxxv. iter: nam tantundem ab altera columna ad Ionium sinum cefetur. Si quis autè sinuum nauigationem addiderit, Imperator Orientis cxx. dierum iter fortitur è Cyrenes finibus vsque ad Epidamnum, quod contra ipsum Ionium sinum est, nunc Dyrrachium vocatum: circa item Euinum omnia, vti supra narraui Romæorum sunt. Vno autem die ex Athenis vsque Megara cxx. stadia absoluuntur. Sic igitur vtrique continenti Romæi Imperatores dominantur. Britannia extra Herculis columnas omnium maxima ad Occidentis, vt par est, imperium pertinet. Intus verò Ebusa est, ad septem iter dierum maximè protensa, duæq; circa aliæ, Maiorica & Minorica ab incolis appellata. Aliarū verò quælibet alterutro Imperatori obtemperat, vt intra illius fines sitam esse contingit.

2 HONORIO igitur Occidèti præfidète, barbari illius inuasere regionè: qui verò fuerūt & quomodo dicā. Gothicę gentes multę quidè, & aliæ prius fuerunt, quàm nūc. Omnium autè maximæ ac potissime Gothi, & Vandali, & Visigothi, & Gepedes, iam dudū & Sarmatę, & Melāchlæni appellati. Sunt & qui Geticas gentes has vocent qui omnes nominibus quidem inter se differunt, cetero conueniunt. Nam & albi sunt omnes corpore, flauī coma, proceri quoq; & aspectu probo, legibus item eisdem vtuntur, similiter & Arianæ omnes opinionis, voce vna

K. iij.

Potentia
Græcorum
in auras dilapsa, post
Turcarum
aduentum.

Occidentalis
imperij am-
plitudo.

Orientalis
idem.

Descriptio
Imperio O-
rientis, quæ
& quales
fuerint Im-
peratoris
Honorij ho-
stes propantē
Procopius.

Gothica appellata vcentes: & vt mihi sane videtur, ex vna omnes gente procreati, nomina postea ab eorum ducibus varia sortiti. Is autem populus loca supra Istrum iam pridem incoluere. Deinde Gepedes loca circa Singidum & Sirmium tenuerunt. Intra verò & extra Istrum meo vsque tempore nunc habitant. Ex his igitur Visigothi hinc moventes, primum quidem in societatem cum Arcadio venerunt, tempore verò procedente minimè in fide perseuerantes, duce Alarico infidias alteri Imperatori parauerunt. è Thracia enim moventes, omnem Europam bello infestauerunt. Alaricus deinde Roma discessurus Atalium quendam nobilitatum genere Romanorum Imperatorem constituit, diademate, purpurâque & aliis exornans insignibus, hoc animo, vt Honorio eriperet, huic verò tribueret Occidentis imperiũ. His itaque gestis, Atalalus & Alaricus cum exercitu Rauennam inuadit. Erat autem Atalalus ipse nec per se satis regere aptus, nec bene consulenti credere visus. insuper in Affricam præfectos sine exercitu minimè probante Alarico misit. Britannia interim a Rom. desciuir, Constantinumque sibi regem constituit, virũ quidem haud obscurum. Is statim armatus cum exercitu satis magno in Hispaniam atque Galliam ruit. Honorius verò naues in munitione paratas habès, tantum in Aphrica occasiones expectabat, vt si ab Attalio missi repellerentur, ipse protinus ad nauigaret, eiusque Imperij partem conquireret: si verò illic res minus prosperæ orientur, ad Theodosium se conferre cogitabat, vt vnâ super his animaduertent. Arcadio enim longè antea decedenti Theodosius filius in Oriente successit. Hæc Honorio meditantibus, ac animo fluctuantibus, admirandi fortunæ successus contigerunt. *Amat enim Deus, non quidem astutus, aut aliquid domi machinantes, sed extre-*

Horum vestigia & nonna sedes.

Fraudes Visigothorum in perniciè imperij.

Qua fides enim ipsi esse potest, qui Deo fuerunt infideles?

An pio principium Deum mentem & manus oportum laratur.

ma in angustia constitutos, modo non sunt improbi, quem-
admodum huic contigit Imperatori. ut enim sta-
tim nunciatum est ex Africa, Attali præfectos
interiisse, nauium multitudinem protinus è Byzan-
tio sibi non expectanti auxilio adesse vidit. Alari-
cus autem cum Attalo, ob eius ignauiam, in dis-
fensionem veniens, imperatoris priuatum insigni-
bus in custodia tenuit. Interea Alarico morbo ex-
tincto, Visigothorum exercitus duce Adaulpho
Galliam petit, & Constantinus, quem Britannia
tyrannum diximus, bello superatus vna cum libe-
ris interiit: nec eam propterea Romani liberaue-
runt, succedentibus continuo tyrannis. Gothi au-
tem Istrum transeuntes primo quidem à maleficio
non temperabant, donec permittente Impe-
ratore Thraciæ loca incoluerunt: nec tamen diu,
quã vterius transeuntes rerũ in Occidente sunt
potiti. Sed hæc in bello postea Gothorum dicetur.

3 VANDILI interea circa Mæotidem confiden-
tes, vbi fame pressi sunt, in Germanos irruunt,
qui nunc Franci dicuntur, simulque Rhenum flu-
uium traiecerunt, in societatem Alanos, Gothi-
cum & ipsum genus, adfiscientes: inde postea du-
ce Gogidisco in Hispaniam penetrauerunt, quæ pri-
mum ex Oceano è Romanorum ditione occurrit.
cum Gogidisco Honorius conuenit, ut in hac se-
des, minimè tamen cæteris habitatoribus nocen-
tes, haberet. Nam quum lex Romanis esset, ut
his, qui iam annis x x x. ad manus sua non possi-
derent, ob præscriptionem ius amplius repetendi
non esset, ea annorum præscriptione Vandilis nul-
lo pacto vti liceret. Honorius igitur ad hunc mo-
dum Occidente lacerato morbo excessit, cum quo
Imperium antea Constantius simul gessit, Placi-
diæ fororis vir, qui ob vitæ breuitatem nihil laude
dignum viuente Honorio gessit. Huius igitur si-

Et per du-
les, ignauos
atque perfi-
dos qualis
fuit Atta-
lus de vsur-
patio folio
deturbans
pedibus pro-
culcat.

Vandilorũ
migratio-
nes in Fran-
corum His-
paniarum
provincias.
Ius præscri-
ptionis Vã-
dilis denega-
tum.

Laudatis
Imperatori-
bus succedit
ignauus
princeps.
Hæc cum si-
ly noxa.
Sub iuvene
& stulto
principe ty-
rãni hypoerã
re (sub Ioan-
nis persona
descripti)
nascuntur.

lius Valentinianus, iā à nutrice liber, apud Theodosium educabatur. Interea Romæ Ioannes quidā è militibus Honorij occupat Imperiū, vir quidem ingenio mitis ac virtute præditus, qui annis quinque, quibus præfuit, nec delatoribus aures adhibuit: nec eadē vllam iniustā, nec denique pecuniæ gratia quicquam fecit: cōtra barbaros nihil penitus gessit, quod è Byzantio bello sit ipse penitus. Cōtra hunc igitur Theodosius Arcadij filius exercitū magnū simul cum ducibus Aspare & Asparis filio Ardaburio mittens, eū è tyrannide deiecit, simulque Valētinianū adhuc puerū rebus præfecit. Is Valētinianus hunc Ioannē captum priuacūque altera dextra in Hippodromo coniecit, asinōque insidentem cum omni contumelia circumduxit, ad extremūque ne cauit. Ad hunc igitur modū Occidentis inito Imperio Valentinianus, quod à Placidia matre in omni mollicie nutritus, atque illius vitio effeminatus esset, ad incantamenta mathematicaque se conuertit, vt quæ matronis potiretur alienis, omni studio ac vitæ infamia curauit, quantum & ipse vxore longe formosissima non carebat. Quapropter eò ob ignauā venit, vt nō solū amissa nō recuperaret, sed denuò Africā amitteret, in quataha contigerunt. Duo Romanorū erant tunc duces, Ætius & Bonifacius, belli disciplina nulli suorum temporum secundi, verā inter se in administratione discordes. præterea animi magnitudine & reliquis virtutibus ita præstitere, vt si quis ipsorum alterutrum summum Romanorū dixerit, non errauerit. Bonifacium itaque Placidia Africæ totius præfectū fecit, inuito, verū dissimulante Ætio, quod nondum aperta esset inimicitia. Postquā vero is ad locum peruenerat, Ætius manifestò obtrectare laudibus eius, malèque ad Placidiam referre, in super quod Africā tota per eū spoliaretur, accusare

Valentinianus III. imperator. Tyranni iustū supplicium.

Valentiniani vitia, ex quibus oriuntur Imperij lacerationes: iusto Dei iudicio.

Vindicta Dei instrumenta, Ætius & Bonifacius, magni duces, sed ambitiosi. Ætij versutia.

*accidit: cepit remittit
minime recurreat. Vnde
solum sibi placere, sicut
vero segrogium per se
scribit, vi caueat, et
quareque delectat
victoriam, quod priuacū
reoberetur. Quod
que eum reuocatur
Imperator, per
Maxidia. Et non
maximeque
etiam esse
in hoc amant
impari vultu
tute, sed vultu
ut, qui in
sua
sua
Gottschus
si facit
Bonifacius
etiam
que in
per se
Vandilium
Hercule
in
Bonifacius
Arzimidias
suum
tunc*

accusare coepit; rem facile posse deprendi, si iussus minimè reuertatur. Vbi verò hæc illa accepit, consilium sibi placere, seque ita facturam dixit. Ætius verò negocium præueniens, epistolam Bonifacio scribit, vti caueat, eum Placidie suspectum haberi, quærereque delendi occasionem, & hanc fore coniecturam, quòd primum absque vlla causa discedere iuberetur. Quod vbi ille legit, missis è vestigio, qui eum reuocabant, respondit; se nullatenus nec Imperatori, nec matri obtemperaturum. Quocirca Placidia Ætium opinata rebus imperatoris fauere, maximèque fidum, illum verò infidum ac suspectum esse arbitrabatur. Bonifacius ex altera parte in hoc animi æstu nec Imperatori monere bellum impar viribus est ausus, nec Romã ob metum venire, sed Vandalis tantum se coniungere cogitauit, qui in Hispania parum ab Africa distante, vti supra dixi, constitierant. Hic Gogidisco defuncto, eius liberi successere, Gontharis ex matrimonio, & Gizerichus nothus, cui quòd armorum peritus esset, & frater eius adhuc puer, rerum summa delata. Bonifacius igitur certos fideles in Hispaniam vtrunque fratrem sibi conciliatum mittit, monstratque si in Africam traiciant, in tres eam inter sese partes posse diuidi, ex quo facile contra insurgentes inita societate valeant inuicem iuuare. Igitur Vandili statim accepta conditione, per angustias Herculei freri in Africã penetrant. Visigothi paulo post in Hispania successere. Interea Romæ amici Bonifacij facinus considerantes, quem semper in officio perseverantem cognouerant, satis admirari non poterant: nonnullique iussu Placidie Carthaginem delati eundem conueniunt. Vbi verò Ætij insidias, ac literas ab eo exhibitas conspiciunt, statim reuerli Placidie rem omnem deferunt, Bonifacium non sua, sed aliena culpa errasse di-

*Bonifacius
ab Ætuo di-
sus.*

*Ira mulie-
ris & auli-
ci dolus, ma-
lura ma-
gnam impe-
rio creant.*

*Gontharis
& Gizeri-
chus Vand-
li principes.*

*Vandili tra-
gerunt in
Africam.*

*Insidia Æ-
tij delectæ
fraudes au-
tem non re-
preßa pro-
pter viri
potentiam.*

cunt. Illa animo percussa, cum Ætio quidem dissimulauit, nec quicquam eorum, quæ contra Imperatorem gesta erant, probro obiecit, quod exercitum relinquere summam in potestate haberet, & res in discrimine iam esset: verum Bonifacii amicis omnia communicauit, de Ætij fraude vehementer conqueritur. iurat sese æquam Bonifacio fore, si illi rem animo detrectare; tum rem Romanam à barbaris perditum iri non permittere persuadeant. Hæc ubi ille accepit, facti ilico pœnitens

Premium condignum. Difficilius emittuntur quam non admittuntur armati hospites. Gizerichus Hippone Bonifacium obsidet.

& iram iam societatem detestans, Vandilos multis millibus nummum tentare cepit, uti ex eo loco discederent, quod quum minime auscullaret, quin probris potius insultare viderentur, necesse fuit ad manus venire. Victus Bonifacius Hipponem regium se recepit, ciuitatem Numidiæ maritimam ac traunicissimam. Hanc Vandili Gizericho duce exercitu admoto obsederunt. Gontharis verò iam decesserat, à fratre, uti putatur; interfectus, Vandili autem illum potius dicunt in Hispania à Germanis captum, paloque infixum, iam in Africâ Gizericho res gerente. Tempore autè longo procedente, quum neque vi, neque conditione vlla opidum id expugnare possent, famè urgente obfidionem reliquerunt. Interea è Constantinopoli Romæque exercitu adueniente cum Aspare duce, Bonifacius Romanique, qui in Africâ erant, spiritus adfumentes acriter resistere ceperunt: verum non melior priorè fortuna successit, victi ad vnum omnes, alij aliò fugam arripuerunt, Aspar Constantinopolim vnde venerat, Bonifacius Romam profectus sese Placidia ex hijs, quorum culpa vacabat, reconciliauit.

Noua Bonifacii & sociorum clades.

Africâ Romanis eripiunt prædones Vandili, præda aliorum Romano rum postea futuri. Vati tibi qui spoliatus, tandem Spoletaberis.

4 H O c igitur modo Vandili Africam Romanis eripuerunt, captiuos verò quos ceperant, in custodia habuere, inter quos Martianus fuit, qui

po-

postea Theodosio successore præcepit, ut capere, ut adspiciendo eorum, ut qui regiam, ut præsentem fortissimam ac labore felicitate voluitans superis. Gizerichus superis non frustra hoc fuit, ut esset, interrogatum locum eorum, ut flicum vocat, ut quæ gestis, ut tium potestatem, ut rati est, ut interuenisse, ut ratione em, ut gaurati est, ut quod se per, ut Jun. Quæque, ut amam fuit, nec rorum. Se, ut Theodosio, ut saltem, ut Africâ, ut hæc potestatem, ut quam Asparem & B, ut amam fortune, ut que e, ut Constantinus, ut nouus interuenit, ut manorum armis, ut sese, ut tibus ob ea, qui, ut obiam paratam, ut lizant. Itaque, ut borem quocumque

postea Theodosio successit. Quinque Gizerichus forte præciperet, ut captiui in aula sub dio cogentur, ut ad spectibus eorum consideratis sanè cõspiceret, si quis regiam haberet indolem, ac indigna præsentē fortuna pateretur, interim iidem inedia ac labore fessi humi obdormiscerent, aquila forte volitans supra Martiani caput passis adstitit alis. Gizerichus igitur portentum tacitè notans, non frustra hoc fore, iussu ad se venire, qui nam vir esset, interrogat. Ille se Asparis arcanorum omnium socium esse inquit, quem Romani Domesticum vocant. Gizerichus itaque meditans & aquilæ gestum, & Asparis quanta esset apud Byzantium potentia, hominem de medio tollere ab re perauit esse, neque verisimile, ut supra quamprimum interituro signa volatu illa ostendisset, nulla enim ratione eum interfici oportere: nam si postremò regnaturus esset, morti non esset apud eum derelictus, quòd ea quæ deo sunt decreta, nullatenus prohiberi possunt. Quapropter iureiurando eum obligat sibi amicum fore, nec vllò pacto contra Vandilos venturum. Sic igitur dimissus Martianus, paulo post Theodosio defuncto successit, rerumque habenas suscepit, optimusque fuit princeps. Quæ verò in Africa versabantur, in nulla ratione habuit. Sed hæc postremo tempore facta sunt. Gizerichus postquam Asparem & Bonifacium vicisset, prudenter animo fortunæ varietatem examinans, formidansque ne è Constantinopoli Romæque simul contranous mitteretur exercitus, quum suæ vires Romanorum armis non essent æquandæ, & humana sæpe contingat à deo mutari, & corpora deficere; potius ob ea, quæ ratione meruebat, moderatū, quam ob iam partam victoriam elatum animum gerere statuit. Itaque fœdus cum Valentiniano inuit, tributum quorannis simul cum Honoricho filio obli-

Quibus Numinus benignitas est propitia. furor humanus nocere non potest.

Beneficium vel serò eadem mercedem suam reportat.

Prudentia summa, in secundis rebus colere modestiam, & humanis sapere.

de dedit, quem paulo post amicitia inter eos glifcente sponte recepit. Placidia interim Romæ moritur, & Valentiniano virili prole carenti duarantum fuere ex Eudoxia Theodosij filia nata, quomodo autem interit, breuiter repetam. Maximus erat quidam e Senatoribus vnus, ac e stirpe illius Maximi tyranni, quem Theodosius senior sustulerat, pro qua victoria Romani quotannis festum agunt, huic vxor formosissima simul & prudentissima fuerat, qua Valentinianus amore incensus, quum potiri cuperet, resque admodum ardua foret, rem iniquam excogitauit. Maximum iussit ad se in palatium venire, quo cum talis colludens, auro certo proposito, anulum eius victor nactus est, hunc clam ad vxorem mittit viri nomine, vt quamprimum signo perspecto in palatium salutatim Eudoxiam Imperatricem veniat. Illa subito paret, quam certi, quibus res nota ac mandata erat, protinus in aula excipientes, longe in gynæconitidem dixerunt, vbi Valentinianus occurrens vim ei attulit, Illa post hæc moesta domum regressa, calamitatem fatumque suum flere, virumque magnopere detestari cepit, vt qui occasione huic rei dederit. Maximus verò dolore ingenti perculsus de insidiis contra Imperatorem secum meditatur, quumque videret Aetiū tunc maximum ducem, qui paulo ante clarissimā victoriam de Attila Massagerarum Scytharumque exercitu armato contra Romanorum Imperiū retulerat: ei succurrit ita agere, vt laudē omnē ac merita gestorum amitteret, suspectumque illū redderet imperatori. tempus quoque commodum tūc visum, quod longe abesset, quod spes in eo potissima Romanorum esset, cum Eunuchis agit, quorum custodia, vti fidissimorum, corporis sui curā Imperator tradiderat, vt ei persuaderent, Aetiū rebus nouis studere,

*Extrema
verò demē-
tia, volupta-
tibus indul-
gere, & pu-
dica matro-
na decus cor-
rumperere
velle.*

*Lenonum
aulæcorum
impurius
animus, im-
puræ ma-
nus.*

*Per Aetiū
latus, Dei
insidia Va-
lentinianū
impurum
raptorem
primum cō-
fedit.*

dere. Imperator facile credens, suspectamque il-
lius habens virtutem, vt interficeretur mandat. fer-
tur & proximum quendam ex Romanis interrogat.
se, an utilis foret Ætj mors: ille autem respondit-
se, hoc ipse videret, bene an male, se tantum scire,
quod sibi dextram altera manu incideret. Igitur su-
blato Ætio Attila, vt qui nullum amplius aduersa-
rium haberet, nullo negotio cunctam populatur Eu-
ropam, occidentisque Imperium tributarium consti-
tuit. Nam & Imperatores quotannis tributum ei
dare perseverauerunt. talem ei felicitatem Aquileia
direpta præbuit, ciuitas potentissima, simulque fre-
quentissima, præterea iuxta Adriaticum constituta.
Dicitur enim longa iam obsidione fessus, quum iu-
beret exercitum rebus infectis discedere, indicta-
que postera die in exortu solis, quodam permotus
auspicio restitisse. siquidem ciconiam in turri quadam
ciuitatis animaduertent inde pullos suos paulatim
auferentem, quum non satis firmi adhuc ad vo-
landum, quisque supra præcedentis dorsum inni-
tens, ex successione vnâ omnes euolauerunt: quod
Attila inspiciens (erat enim in auspiciorum conie-
ctura ingenio prospicax) iussit exercitum sistere: *nō
anim frustra*, inquit, *hæc avis nidum desereret, nisi ma-
lum quid dimittis ciuitati euenturum præfagiret*: quod
profecto euenit. nam post paulo eam muri partem,
vbi nidus fuerat, sponte nullaque vi corrudentem
conspexerunt, vnde Barbaris ingressus fuit, & ci-
uitas tota direpta. Et hæc circa Aquileiam hoc mo-
do contigerunt. Interea Romæ Maximus Impera-
tore nullo negotio interfecto tyrannidem capit, Eu-
doxia potitur, eamque sibi coniugio iungit, quum
forte antea prima vxor decessisset; eiusque tandem
amore, dum vnâ cubaret, se fassus est virum inter-
fecisse. quare illa exacerbata prius animo, ac de vl-
tione viri cogitâs, multo magis ob eius verba & ani-

*Paga libidi-
nis pæna,
stupida &
caca mens.*

*Alterâ ho-
stis exter-
nus inui-
sus.*

*Tertia, ser-
uitus fœda.*

*Postrema,
impuri i-
psius horren-
dum suppli-
cium, quod
noua trage-
dia sequen-
tur.*

num impudicum detectum ad vindicandum facinus est incensa.

Nouus tyrānus, ira Dei flagellum, non diu in sua impietate exultat.

5 Vbi igitur illuxit, Carthaginem mittit rogatum Gizerichum, vt viri necem ab impio tyranno interfecti vlcisci velit. ipsam verò indigna ab eodem pati, Imperium occupatum, omnia perditum iri, addit quoque ex officio illum facturum, si afflictis auxilium ferat, quum in amicitia societateque Valentiniani esset. e Constantinopoli nullam esse spem Theodosio iam extincto, & Marciano imperate. Gizerichus igitur auaritia imprimis permotus, spēque opum maxime consequendarum, ingenti classe in Italiam ad nauigans Romam nullo aduersante facile ingreditur. Maximum euistigio Romani fugientem infectari lapidibus obruunt, membratimque discerpunt. Gizerichus verò Eudoxiam simul cum Eudocia & Placidia, eius ex Valentiniano filiabus capit, gazamque omnem Imperatoriam in nauibus positam secum in Aphricam tulit: ac si qua erant Romæ decora, inter quæ Iouis Capitolini regularum ex ære auratarum partem dimidiam adripuit. Vnam verò ex his nauibus, vbi statuæ fuerunt, tempestate periisse dicunt, cæteras incolumes in Aphricam delatas, è captiuis mulieribus Eudoxiam Honorico filio, Placidiam verò Olybrio nobili Senatori Romano locauit, quam Placidiam simul cum Eudocia matre, rogante Leone Imperatore Constantinopolim misit, qui post Marcianum Asparis opera imperio successerat. Gizerichus post hæc ad Aphricam statim conuersus, ciuitates omneis, præter Carthaginem, mœnibus nudauit, vt neque ipsi Aphri Romanorum agentes prædam haberent quo se recipent, neque Romani si ab Imperatore in Aphricam mitterentur, domi discedunt munitas præditiis relinquunt, negocium propterea

Sed ab hoste fugatus, a suis obrutus & discerpit, summos & infimos pietate iustitiam & temperantiam colere iubet.

Munitiones abolere haud ita tutum nisi inuisita potestas qualis hodie est Turcarum) princeps munitus sit.

Van-

Vandilis faciant: quòd quamquam bene ab initio succedere videretur, tempore tamen procedente Belisarius loca sic distincta & immunita paruo negotio cepit: ex quo Gizerichus ridiculus est visus, qui quòd optimum ei videbatur consilium, in stultitiam damnumque versum vidit. *Homines enim ex eventu postea fortuna, quæ prius consulta sunt, iudicant.* Gizerichus deinde si quid inter Aphros boni fuerat, aut agri, aut rerum aliarum, omne inter filios diuisit Honorichum & Genzonem: nam Theodatus omnibus iunior iam decesserat sine liberis. Ceteros item agros optimos Aphricæ à dominis ereptos Vādilis distribuit, qui adhuc hodie Vandilorum agri vocantur, liberi que fuere longo tempore possidentibus. nā ab omni eos vestigali aut tributo in perpetuum liberavit. quin si quis non bonā natus terram sibi videretur, illam prioribus dimittere licitum erat, & ex publico tantundem accipere, ac cum aliis commutare. Itaque hoc pacto Aphri frustra sua possidebant, atque appellabant, quapropter multi multis de causis fugiebant & interficiebantur, potissime verò quòd pecuniam si quis haberet domi abscondebatur: sic omnis Aphrica calamitatibus inuoluta videbatur. Insuper Gizerichus Vandilos & Alanos in insidiis & locis opportunis custodię gratia posuerat cū ducibus non minus octoginta, quos Chiliarchos vocabat, quumque quinquaginta milium tantum esset exercitus, speciei octoginta præbebat, ab initioque Vandilos tantum & Alanos autoratos habuit, deinde numero quotidie gliscente, Barbaros alios in societatem adsciuit. cuncti tamen Vandilorum nomine appellati, præter Maurusios, quos demū & ipsos in exercitu accepit. Post mortē verò Valentiniani aliquot annos veris initio continuo longas fecit prædando ac populaado excursiones, nunc in Siciliam, nunc

De Gizerichi consilio auctoris in dō eum.

Prudentia politica Gizerichi.

Africanorū popularium militibus ad dīctorum, miseria.

Munitioibus dirutis necesse est tribuni, Chiliarchi & milites succedant & in armis sint.

*Gizerichus
potens a Tur-
cica specu-
lum.*

in Italiam, ciuitates in super partim diripiēdo, par-
tim solo æquando: vbi vero omnia deleuit, ad O-
rientis conuersus imperium, Illyricū omne simul,
& Peloponnesum, hīsque adiacentes insulas, cum
reliqua Græcia inuadit. Ad Italiam rursus, Sici-
liamque reuertens, si quid erat reliqui diripuit. Fe-
runt quondam, quum è Carthaginis portu velis
passi soluturus esset, interrogatus a nauclero, quò
tendere populabundus vellet, respondisse, quò deus
impulerit. adeo ex nulla causa in obuios quoscūque
hostiliter ferebatur.

*Fortis &
magni ani-
mi princeps
crescentem
hostiu acerri-
mi potentia
maturè con-
uelleret stu-
det.*

6 TALEM igitur Imperator Constantinopoli-
tanus audaciam perosus, contra Vandilos mouere
decreuit, cuius exercitus terrestris fertur ad millia
centum fuisse, classis autem magnitudinem vnde-
cunque ex omni Græcia collectam habuit: in milite
& nauas sumptus ingentes ostendit, eo quòd
contra Barbaros procul ituri essent: ferūt enim mi-
lia trecēta in hoc bello frustra erogasse, & vt victo-
riam de Vandilis minimè adsequeretur, classis pra-
fectum Basiliscum misisse, Verinæ cōiugis fratrem,
imperio tunc maximè fidū, quòd tutū sibi fore ar-
bitrabatur, Asparis durate amicitia. Ipse enim As-
par, quòd secula esset Ariana, Imperator esse nò va-
luit. Leonè tamē facere potuit, cui paulo post insi-
dias visus est tendere, metuēs ne ex victoria Van-
diliacæ successu elatus, nò æquus ei, tū cæteris Im-
perij rebus foret. quapropter multa Basilisco disce-
deri mandasse, tū vt bellū duceret, suasisse ferunt.

*In eo autem
miser est,
quod mini-
stris parum
fidis vti sa-
pissimè cogi-
tur.*

*Artemius
occidentis
imp. & con-
tra illum
Olybrius Lu-
quosia verū
conuersiones
in magnis
imperij.*

Leo vè idē Artemium senatorē opibus ac genere
magnum ad imperiū Occidētis suscipiendū miserat,
vt Vandilorum bello auxilio foret. Gizerichus verò
Olybrio itē senatori potētissimo pollicetur, si vnā
conspiret, ei Occidentis imperium simul cū Placi-
dia Valentiniani filia se daturum: quo fretus, maio-
res adsumpsit spiritus, audaciūque omnem Impe-
rij

rij ditionem vexavit. Erat ea tempestate in Delmatia quidam Marcellianus, notus Ætio vir admodum probus, qui post Ætium interfectum ad Imperatorem redire recusavit, res in ea parte novas excitando, eaque fuit potentia ut nemo resistere auderet. Leo igitur hunc metuens, omnibus modis sibi conciliatum in Sardiniam misit, ut eam à Vandilis liberaret, quod breuiter ac facile factum. Heraclius interea è Byzantio eum classe in Africam veniens, apud Tripolim Vandilos vicit: nauibusque dimissis, cum exercitu pedestri aduersus Carthaginem tendit. hic igitur initium belli. Basiliscus enim cum tota classe ad paruum oppidum à Carthagine non minus *CCLXXX* stadiis distans, adplicuit: vbi Mercurij templum antiquitus conditum fuit. quod si minime cunctatus inde euestigio Carthaginem aduolasset, ipsam proculdubio cepisset, Vandilosque simul in seruitutem redegisset. Gizerichus autem, vbi Sardinia ac Tripolim captas audiuit, simulque Basilisci classem ingentem animaduertit; Leonem Imperatorem, ut admodum inexpugnabilem, formidare coepit. Tancam itaque victoriæ occasionem amisit ducis siue tarditas, siue ignauia, seu etiam proditio. Gizerichus autem Basilisci indiligentiam nactus hæc gefit. Imprimis subditos omneis velociter cum nauibus quib⁹ potest armat, partim viris vacuas mitrit, ut repente adnauigantes, cum instrumentis, ac munitionibus sint præsto parati, interimque legatos ad Basiliscum mittit rogatum, uti quinque dierum spatio prælium supersedeat, donec quid nã facturus sit, tempus habeat deliberandi, an Imperatori obtemperet ac cum eo conueniat. Ferunt quidã hanc auri corruptione nactum opportunitatem fuisse: & hæc quidem hoc modo se habuere. Artemius autẽ, qui Occidentis susceperat Imperium, paulopost

*Heraclius
Vandilos
vicit.*

Basilisci erratum. Nihil facilius quam ad bellis scopulos impingere, & tarde vel malo animo peccare.

Gizerichi versutum consilium. Astutus princeps occasiones quas cum que sedulo captat.

Artemius & Olybrius occisi.

ab eius fororio Recimere de medio tollitur. Olybrius ei succedens, breuiter & ipse eundem fortitrus est exitum.

7 DECEDENTE interim in Oriente Leone, alter Leo, eius ex Ariadna filia & Zenone nepos, puer adhuc vnâ cum Zenone patre volente populo imperauit, ac paucis post diebus extinctus est. Sed Maiorini fas meminisse fuerit, qui antea prius Romæis imperauit. hic enim cunctis, qui Occidēti præfuerit, virtute anteferendus. Nā & contra Vandilos fortissimè bellū sumens maximo collecto exercitu in Liguribus cōstitit, ipse dux impiger nullum neque laborem recusauit, neque vllam benegerendæ rei occasione prætermisit, primūque qui Vandilorum Gizerichique mores ac mentem exquireret, & an Aphri bene an male erga eos adicerentur, quod nullorum auditione, sed propriis deprehendit oculis. Legatus enim quondā ab Imperatore missus causa in eūdæ cōcordiæ, alio sibi vultu ac nomine mutato, ne forte notus incōmodum pateretur, & quæ agenda erant, impediret, talia cōmentus est; Crines flauo sibi colore infecit, quod fama sit Vādilos auro fuluo similes habere. ad eum proficiscitur Gizerichus quamprimū, vt amicum venientem honorat, ducitque in penitiorem domus habitationem, vbi arma cuncta disposita, multaque preciosa alia & præclara suere. His fortè spōte sua commotis, sit ingēs sonitus, vt locus contremere sit visus, ex quo Gizerichus terramotum esse suspicans, foris interrogat, an quicquam audiuerint: negatib. omnibus, vnde mirū hoc nasceretur, cōficere nullo modo valuit.

* Hic aliqua verba puto deficere in Græco exemplati. * Maiorinus igitur omnibus, quæ volebat, exploratis, in Liguriam ad exercitū reuertit: quē terrestri itinere ad Herculis colūnas ducens, inde per angustias freti transire in Aphricā, cum hostēque congregi omnino cogitabat.

Summi rerum arbitri
providētia,
potentum
principum
(qualis fuit
Gizerichus)
ambitiosas
artes elu
dit, dum al
ios princi
pes fortitudi
ne & pruden
tia illu
stres exci
tat, qui con
filiis opposi
tis res hu
manas ve
lut in aequi
librio consti
tuant & re
sincant.

hæc ipsa exercitum alium
re ob eius virtutem, vt in
ante breuiter Aphrica per
erit modo paulopost de
tere, vt quam sua m
dilatopost quem Ne
lani imperij ceu
edictis eodem temp
non vero Augustu
non Occidēti tute
potest quod breuiter p
ritatem sit gettam. H
talia. Byzantij m
talia etiam dem n
xistens, qui vna cum v
re deinde tanquam
ritatem exercitū, q
rim & vultu & am
ritatem exercitū per
tanquam in consp
dationem erat, qui ab
datione it cum toto tra
que totum filium Car
qui motum successores
tamopost accerto cla
pensionem tanquam
cupitque Gizerichus
vero ac Leonem vultu
de hōmōm
necesse erat vt
quo solo cuncta erant
cetera Armas officium
paulopost cum in
fuit. Balthus
le filium Cappadoc
typhus neque v

bat: tanta ipsius exercitus admiratione ac voluntate ob eius virtutem, vt in spem venerint certam omnes, breuiter Africa per eum potituros. Verum eo ex morbo paulopost decedente, ab incepto destitit, vir quam suis mitissimus, tam hostibus formidolosus: post quem Nepos paucis diebus & ipse habenas imperij tenuit, morbo similiter extinctus: cui Glycerius eodem quoque fato successit, ad extremum verò Augustulus. Alij item Imperatores antea in Occidente fuere, quorum nomina prudens prætereo, quod breuiter præfuerint, & nihil ab eis præclarum sit gestum. Hæc igitur in Occidente sunt acta. Byzantij interea Basiliscus cupiditate dominandi tyrannidem nullo negotio sumpsit Zeno ne absente, qui vnâ cum vxore in Isauriam, ob meritum, secesserat: quumque octo menses supra annum tyrannidem exercuisset, omnibusque ob eius auaritiam & aulicis & militibus infestus esset, à Zenonis tandem exercitu petitus est. vbi prope amborum copiam in conspectu fuere, Armatus (sic enim duci nomen erat, qui ab eo missus fuerat) Zenonis ducibus se cum toto tradidit exercitu, Basiliscumque Zenonis filium Cæsarem constituit, ac patri post mortem successorem. Igitur Basiliscus Constantinopoli accepto cladis ac prodicionis nuncio, protinus in templum confugit: vbi captus ab Acacicio præfule Constantinopolitano ob eius impietatem, ac Zenoni traditus est. Nam ab orthodoxa fide deficiens, in Eutythianâ sectâ inclinauerat, omnemque vitam pessimis moribus inquinauerat, ex quo odio cunctis erat. Zeno rursus imperium repetens Armati officium ante omnia probauit, verum paulopost eum in suspicionem venientem de medio sustulit. Basiliscum autem tyrannum simul cum vxore & filiis, in Cappadociam mittens, hyemis tempore, iussit neque veste, neque cibariis iuari, ex quo

Nepos imp.

*Glycerius
Imp. Augustulus imp.
ultimus.*

Basilisci tyranni.

*Mirandis
rationibus tyrannus
de gradu de
iunctur.*

*Tyrannidi
hereseos
labes accidit,
quid ad impietatem
iniustitiam
cumuladant
superest?*

*Num superest
nominis
pe horridum
exitus.*

breuiter vnâ se cõplexi corporibus collachryman-
tes misere perierunt, vnde tyrannidis pœnam bre-
ui tempore dedit, sed hæc postea contigerunt. Gi-
zerichus tũc, vt dixi, Maiorini legatione deceptus,
nihil propterea minus Romanis resistere paratus
erat, tamen abstinuit, fœdere cum Zenone inito si-
ne vlla temporis præscriptione, quod & ipse Zeno,
& eius successor Anastasius vsque ad Iustinũ fer-
uauere. Huius demum fororis filius Iustinianus rē
suscepit, sub quo bellum hoc fuit modo, quo infer-
rius narrabitur.

*V*adilorum
rēgnum ma-
ximis muta-
tionibus ob-
noxium: vt
quod tutis
fundamentis
caveret.

8 PAVLOPOST Gizerichus iam senex dece-
dens testamentum condidit, in quo quum alia mul-
ta Vandilis mandaret, tũ vt per manus eius regni
successores illi propinquiore ex genere virilis pro-
lis traderentur, & ex his, qui ætate præcederent.
Decessit post Carthaginem ab eo captam annis
xxxix. Honorichus eius senior filius successit,
quum Genzon frater iam decessisset, Maurusij, qui
metu Gizerichi nihil prius ausi fuerant, post eius
mortem Vandilis quam plurimis incommoda in-
tulere, passique item ipsi sunt. Fuit autem Honorichus
in Christianos sæuissimus omnium suorũ, eos
in Arianam sectã deducere omnibus contumeliis,
aut igne, aut aliis suppliciiis cogens, multis etiam
linguas incidendo, suntque vsque meo tempore
Byzantij, qui impedita sunt voce, non autem om-
nes hoc pœnæ genus passi: sed si duo conscij fuis-
sent amicarum cum illo concubitus, loqui amplius
non permittebantur. Decessit Honorichus ex mor-
bo, Maurusij iam in monte Aurario consistētibus,
(est enim hic mons in Numidia iter dierũ xxxiij. à
Carthagine distans, ac ad meridiem spectans) vbi
se à Vandilis tuebantur: non valentibus in monte
arduo bellũ eis inferre. Honoricho extincto, Gun-
dabũdus Genzonis fratris filius successit, qui prop-
rior

*M*ali corui
malumouũ.
Filius crude-
litatem pa-
tris supera-
re nititur,
in eo præfer-
tum quod
Christi gre-
geminuoxiũ
lacerat &
deglubit.
Sed non im-
puni fert.
Impiorum
fomen male-
dictũ in ma-
iorum im-
pietate per-
git.

prior genere Gizerichum attingebat. cum Aphris pluribus decertauit præliis, Christianos imitatione suorum suppliciiis etiam maioribus adflixit. Excessit ex morbo, anno regni xij. Post quem frater Trasamundus rē suscepit, vir indole sapientiæ maxima, tum animi magnitudine omneis maiores antecedens. Christianos non pœnis corporis aut suppliciiis veluti illi, sed præmiis ac honoribus omnibus ad deserendam fidem inuitauit: nõ auscultantes verò minimè plectebat, si quos magnis criminibus obnoxios vidisset, seu fortuna, seu voluntate, hos nõ dare præteritorũ pœnas, sed præmiis muneribusque meliøre induere mentem cogebat. Fuit autem Anastasio principi amicissimus. Sub hoc igitur Vandili magnum à Maurusiis incommodum accepere, quale nunquam antea contigit. Cabaon præfectus quidam apud Tripolim erat, bello exercitatus, & animo vafer. vbi audiuit se a Vādilis bello peri, talia commentus est. Primum subditos iussit ab omni iniuria, ac cibis lautioribus, præterea mulierum concubitu abstinere, geminum quoque vallum constitui: in altero vt ipse cum exercitu omnium virorũ esset, in altero mulieres cõclusit, pœna mortis proposita, si quis ad id adcederet. Post hæc certos antea mittit exploratores cum his mandatis, quàm primum Vādilis exercitum mouerint, si aliquod templum ex his, quæ Christiani honorat, profanauerint; vbi statim inde discesserint, contraria illis agant, templum videlicet purgando. hoc enim non ab re dicebat, vt deum, quem Christiani colunt, veneretur. Nam si (vti fertur) bonus erit, par est, vt iniquos, ac ei contumeliam inferentes, plectat; famulantibus verò præsto sit. Igitur exploratores vbi ad Vandilos venerunt, eosque Tripolim cum exercitu petere conspexerunt, securi sunt & ipsi, humili habitu ac specie. Vandili prima die in templis

*De inimicis
suis per alios inimicos Deus sumit vindictam.*

Ratio obseruanda, qua Cabaon Vādilos religio- nis orthodoxæ hostes eos osos reddit, viam ad infernas clades sternens.

*Vandilorum
petulantia.*

*Explorato-
rum Cabaon-
is.*

*Cabaonis
stragemia.*

*Vandilorum
aduersus la-
pides auda-
cium, merra-
na clades.*

*Bois Chri-
stus, quum li-
ber, concedit
inducias.*

Christianorum se cum equis ac aliis animalibus lo-
cant, nullum more ipsorum in deum eiusque habi-
tationem probrum prætermittentes: sacerdotésq;
& ædituos colaphis terga verberantes, more villi
seruorum sibi ministrare cogebant. At explorato-
res vbi discedentes vidissent, mandata Cabaonis
protinus exequébatur, templa purgant, stercusque,
ac si quid aliud immundum a gente turpissima re-
lictum educunt, odorem incendunt: sacerdotes ab
eis ludibrio habitos adorant, argentum pauperibus
præbent, qui pro templis rogantes confidebant. Sic
igitur toto itinere Vandilos secuti, quæ illi profa-
nabant, ipsi cõtinuo se dulitate ac omni pietate re-
sarciebant. Vbi verò Cabaon hoc accepit, euestigio
exercitum in occursum educit, sepitque vallo cam-
melis circa pro munimine dispositis, ex eisq; duo-
decim in fronte collocavit: pueros autem, ac foemi-
nas, omnemque imbellem turbam simul cum the-
sauro in medio ponit, fortissimos quosque ad came-
lorum pedes cum scutis constituit. Sic itaque col-
locatis Aphris, Vandili ancipites, quæ nam aggredi
eos oporteret: non enim neque iaculatores, neque
sagittarij, neque etiam pedites qui in pugnam pro-
cederent erât, sed tantum equites omnes, hastis plu-
rimum ac ensibus vrentes, quibus nullo modo com-
minus aduersariis nocere poterant: præterea equi
à camelorum adpectu perterrefacti, progredi non
audebant, quapropter magna ipsorum strages fre-
quëntibus ab hoste sagittis irruëtibus facta est. Hæc
igitur Trasamundus ab Aphris passus, paulopost
decessit, rex annis xxvij.

9 Cvi Ilderichus Honorichi Gizericho nati fi-
lius successit, qui & suis, & Christianis quæ mitis
exitit; armis tamē minimè ob mollitië idoneus, mi-
nimèq; exercitatus: verum his præerat Amer ei⁹ pro-
pinquus, quæ alterum vocabat Achillè, ea fortitudine
fuit,

fuit. Huius itaq; auspiciis cūcta gerebātur. Sub hoc etiam rege alterā cōtra Vandilos habuere victoriā Aphri duce Antala, qui apud Byzanciū, Theoderichū tunc in Italia existētē, in societate adsciuerūt, Gothōsque omneis pollicitationibus corruerūt, vt Ildericho & Vandalis bellum inferrent. Theoderichus verò negocium minimē suscepit, quōd ei nequaquā facile fuisset, vt res exposulabat, classe in Aphricam traicere. Ilderichus insuper Iustiniani amicissimus fuit nondum Imperatoris, verū iam omnia potentis, eo quōd Iustinus longo iam senio confectus, & Republicæ administrandæ minimē aptus a natura fuisset. Itaque magna vtrinq; dona inter se amicitiæ pignora misistarunt. Erat in Gizerichi genere quidā Gilimer, Genzonis Gizericho nati filius, ætate prouectus post Ilderichum, cuius rei gratia successurus post eū sperabatur. hic & rei militaris peritissimus, ac ingenio grauis, tum pecunia vique ac rebus aliis aliena inuadere promptissimus; qui quanquam se iure successurum quandoque videret, dilationem tamen ac moram minimē tolerauit, quin viuente adhuc Ildericho honores intēpestiuos, factāque Imperij sibi vsurpare, illum vt ignauum & inertem apud Vandilos accusare, præterea ob eius imperitiam ab Aphris superatum dicere cœpit: insuper calūniis onerare, quōd Vandilos simul cū tota ditione Iustiano prodere vellet, nec aliud legationem Byzantiū missam voluisse. Quæ omnia Vandili facile credētes, eū regē constituunt; Ilderichum post annos regni septem simul cū Amere, ac eius fratre Euagene custodiæ tradunt. Vbi verò Iustinianus iā factus Imperator hæc audiuit, legatos in Aphricam ad Gilimerem mittens, hæc scripsit; *Impiè facis, minimēque dignum Gizerichi testamento, quōd Ilderichum legitimum regem & custodia deuens, quum breui post tempore tibi liceret e-*

Postenturo principura amicitia populi bello afflictis periculosos.

Rei militaris peritia, prudentia politica, pecunia vis, & animus magna quæ que somniis tyrannidis sunt tyrcenia.

Gilimeris impetui in legitimum principem. Vandilorum stultitia variis grauissimis flagellis deinde exagitata, non emendata.

lege omnino succedere: nunc verò, ut modicum prævenerit tempus, iura prodis & regni nomen in tyrannidem converteris. Hunc igitur hominem sine donec vivat regni saltem imaginem habere, agèque tantum quod regem deceat, & aui tui Gizerichi mandatum circa regni successionem expostula, ut quod nunc iniuste possides, ex aequo retineas. Hoc si in animū induxeris, & res tibi felicias, & nostra simul amicitia prouenerit. Hæc itaq; summa epistola. Gilimer autem legatos re infecta remisit, ita-

*Tyrannus
aquas po-
tentum prin-
cipum peti-
tiones naso
suspendit,
adūco & fit
crudelior.*

*Istius repe-
riti mulum
calcitronem
indurant:
postulationes
modesta
tyrannum.*

*Crudelitati
nugæ & splē-
didam menda-
cia addun-
tur.*

*Sarcasmi itē
& audaces
ac ambigue
voces.*

atimque Amerem excæcavit, Ilderichum verò & Euagenem arctiori tradidit custodiæ; insuper illudens hortabatur, vti Byzantium ad Imperatorem fugere meditaretur. Iustinianus vbi hæc audiuit, alios rursus legatos mittit cum his litteris. Nos quæ te minimè nostris monitis aduersaturum putaremus, priore tibi epistolam scripsimus: quando verò tibi placet regnum hoc pacto habere, tibi habe quod fortuna ex ipso tribuerit. Tu autem Ilderichum & Amerem luminibus cassum eiusque fratrem ad nos mitte, solatium habituros, quale poterunt, qui regno aut oculis sunt privati: quod si minimè feceris, nos profectò coges amicitia relicta, sedereque, quod cum Gizericho, eiusque successoribus gestimus, soluto te non solum armis petere, sed pœna, qualis possumus, persequi. Hæc verò Gilimer excusans, hoc modo respondit: Gilimer rex Iustiniano Imperatori salutem. Neque ego per vim regnum accepi, neque contra meos propinquos quicquam iniustum perpetravi. Ilderichum enim nouā quærentem in familiam nostram Vandilorum gens magistratu deiecit, meque tempus & ex lege etatis honor in regnum vocauit. Talem enim quendam virum bonum regnum expostulat, qui nec alienas ab re curas persequatur. Tu verò item rex curiosè facis ac iniuste,

aliena curare: quod autem fœdera solues, nobis bellum inferendo; respondere sum paratus, quibus potero viribus obtestans, atque fidem expostulam; simul & insurandum Zenonis, cuius tu successor existis. Has accipiens Iusti-

ianus

nianus litteras, si male prius erga illum fuerat animatus, tunc multo magis. quapropter ei visum ante omnia Perficum, soluere bellum, & in Africā transferre, erat enim & in persecutando ingeniosus, & ad ea quæ decreuerat perficienda non piger. Aderat insuper ex Oriente Belisarius dux, non ut ad hoc bellum quæsitus, sed iam exacto magistratus tempore. Nam & cum Persis induciæ, uti supra narratur, factæ fuere.

Hac ratione autem bellum in se tyrannus attrahit.

IO Igitur postquā Iustinianus domi forisq; rē in pace cōstitutā vidit, negotiū Africanū in cōsultatione posuit. Vbi verò bellū decreuit, ducēsque ad id delegit, vulgi murmur atq; indignatio exoritur.

Prælaris consiliis reclamant imperitium vulgus.

Leonis Imperatoris classē, & Basilisci cladē non absque stomacho memorantis: ubi & milites ferē omnes periere, & vim pecuniæ magnam publicum debuit: maximē verò dolebant, curaq; molestia adficiēbantur, quòd aulæ præfectus, quē Romani prætorē nominant, & ærarij quæstor ad hoc pecuniam imperabant, cogitantes quantam belli vsus exposceret, quæ nec vlla venia præteriri posset, nec differri: adde quòd ipsorū ducum quilibet, in quo rei bene gerēdē sit spes, exhorreret periculi magnitudinem, quando ei sit necesse ex maris primū periculis seruato, in hostili & ex nauibus contra maximum regnum dimicare. præterea milites nuper ex longo difficilique bello Persarum redeuntes, qui adhuc domi non respirauerant, aut quicquam boni degustauerant, in nouos rursus naualis pugnæ labores se reiectos videntes in angustia versabantur, & in eos populos, quos nunquā audierant, in occasumq; solis ab Orientis finib. deducti cōtra feroces Vandilorū gentes. Alij verò, sicuti mos est hominum, res nouas alienis periculis spectare cupiebant: nullus tamen ex his, qui rem ægrefferent, improbare ausus est apud Imperatorem, præter Ioannem prætorij præfectum, vnum omnino audacissimum

Prætextus querela. Vera causa, pecunia exactio.

Ducū quorundam ignauia.

Militum, Persico bello fractorum, pavor & quietū desiderium.

Aliud extremū, quorundā praua curiositas.

Præfatus simul & grauissimum. Is enim perosus Iustiniani pratorio Iulianiani consiliis improbat, & oppugnat variis tur, citra voluntatem tuam aut nostram ad sententiam rationibus. **Beneuolentia captatio** simul & grauissimum. Is enim perosus Iustiniani pratorio Iulianiani consiliis improbat, & oppugnat variis tur, citra voluntatem tuam aut nostram ad sententiam rationibus.

Beneuolentia captatio verum mente sincera cuncta perpendens, nullum interdum tuis resistendo consiliis ostendit periculum fore. His fretus Imperator dicam quod sentio, ita tamen animatus, ut si quid eorum quæ metuo forte acciderit, meam erga te beneuolentiam manifesto adspicias, cuius nullum præter te testem exquiram. Si enim minime auscultando decreueris Vandilis bellum omnino inferre, quando res longa est, hac tibi diu durante molestia meum consilium necesse tibi probare fuerit. Si autem poteris, ita propterea confides ut non incredibile sit te militum sanguine absurdum

Ratio. Bellum illud longum est, ideo molestum. Periculosum. ac vim pecunie maximam consumpturum, tum laboribus nouos additurum esse labores. Victoria enim omnia tegit, præteritorumque oblita malorum semper noua medidatur. Si rursus in Dei potestate hoc erit, exemplo ac imitatione maiorum nostrorum necesse fuerit belli exitum timere: cur igitur non præstat securum esse in quiete, quam cum periculo in laboribus? Contra Carthaginem cogitas expeditionem ducere, ad quam iter est terrestre diurnum

Sumptuosum. Difficile ad motum. ceterum nauiganti verò necessarium usque ad extremum pelagus peruenire, ex quo eorum quæ contingunt vix annum habebis nuncium: adde quod si de hostibus triumphaueris, non propterea Africam consequeris, Sicilia simul & Italia sub aliena existentibus ditione. Si verò res aliter eneniet, soluto iam fœdere in nostram regionem omne periculum transferes: fortune quoque commutatio res etiam destruit bene constitutas. Negocium igitur consilio præuenire oportet, decidendum verò post factum penitere stultissimum. Secutum antequam pericula veniant cogitare

Quibuscumque. quid

Prioris rationis ac impli Poëta. quid

Aliarum idem. Alia ratio, Si vincitur Iustinianus, imperio creatur eisdem periculum. quid

quid agendum, denique magnopere profecerit in rebus ob-
eundis temporis uti opportunitate. Et hæc quidē Ioan-
nes. Imperator vero hac motus oratione, de studio
in bello suscipiendo aliquantulū remisit. Post hæc
episcopus quidam ex Orientis partibus veniens,
dixit se paucis eū adloqui velle. facta potestate, ait,
deum ei somnium noctu misisse, Imperatori adsi-
milatū, illumque impietatis accusasse, quod Chri-
stianos ē manibus Barbarorum in Aphrica liberare
constituens, nulla postea de causa desitisset. nego-
cium aggredienti omnino præsto esse, ac Aphricā
dominum eum facturum se recepisse. Hæc vbi Iu-
stinianus audiuit, animo iam deliberato rem ultra
differre non potuit, exercitum propere coëgit, na-
ues quoq; & cibaria præparavit, Belisarium verò
exercitui præfecit.

II EA tempestate vir Aphricæ indigena Pudenti-
us, apud Tripolim urbē a Vandilis deficiēs, ad Iu-
stinianū misit nunciatū, vt si exercitū confestim eò
mitteret, omnē regionē nullo negotio subiugabit.
Nā vrbi præerat Tattimuth, cum paruo admodum
exercitu a Gilimere missus. Belisarius igitur Pu-
dentij societate nactus, non comparentibus hosti-
bus regionē eam omnē Imperatori acquisiuit. Gili-
meri autem de Pudentio pœnas sumere volenti
aduersum hoc euenit. Godas, vnus ē Gilimeris du-
cibus erat, genere Gothus, animo sagax, ac in rebus
agendi solers, tum erga dominū fidelis visus. Is ad
regendā Sardinia, & custodiā, & tributū ex ea exi-
gēdi gratia missus, fortunæ successum ex æquo su-
stinere non valuit, quin protinus in tyrannidē in-
clinauit, nec solū tributū non misit, sed insulam per
defectionem occupauit. sciensq; quod Iustinianus
Aphricā cum Gilimere debellare statuerat, hæc ei
scripsit. *Neq; per ingritudinē aut perfidiam à domino*
meo descisco, sed eius vehementem crudelitatem simul &

*Conclusio, ea
ptandam
esse tempo-
ris opportu-
nitatem.*

*Ioannis obie-
ctionib. op-
ponitur p̄
principio of-
ficiū.*

*Quod ani-
mus iam a-
pud se con-
stitutum ha-
bet, hominis
eloquentia
vix immu-
tare va-
leat.*

*Dei iussu
Gilimero
vndique se-
cessit nego-
tium.*

*Vna & al-
tera plaga
sauciatur
Gilimer, &
tamen con-
tra stimulos
calestrat.*

*Crudelitas
& inhumā-*

uitas inferiores, a superioribus dominis diuellunt. Clementiam & aequanimitatem principis colat.

inhumanitatem, qualem in suos exercet, considerans; animo ei libenti subesse nequeo, longè que præstat iusto seruire regi, quàm tyràno iniqua imperanti. Quare tecum sentiens, fer quæso auxilium, ut ultro me petentibus, quò opus, possim resistere. Hanc Imperator epitolam accipiens, Eulogiũ legatum cù litteris mittit: quib. eius prudentia, iustitiam, cum egregiam in societate inuenda voluntatem laudat, deinde exercitum ducẽ que pollicetur, quibus non solum insulam retinere, sed etiam alia capere, neu Vandilorum minis aliquo modo terreri posset. Eulogius igitur in Sardiniam profectus Godam offendit habitu nominèq; regio sumpto circa se satellites habere, qui lectis Imperatoris litteris ait, se quidem militum satis habere, duce tantum carere. In hanc ille sententiam. His igitur Iustinianus non satis credens, milites quadringentos vnà cum Cyrillo, vt insulam Godę custodirent, parat: cum quibus aliam simul habuit expeditionem, quæ Carthaginem profectura erat, videlicet pedites mille, equitum quatuor milia è suis ac fœderatis coactos. Inter fœderatos verò Barbari tantum fuere, qui nec serui existebant, veluti minime à Romanis victi, sed sponte in societatem venientes. Horum igitur fœderatorum duces erant Dorotheus qui Armeniẽ exercitui præfuit, & Salomon qui Belisarij curauit exercitum. hunc Romani Domesticum vocant: is enim erat Eunuchus. Præterea Cyprianus, Valerianus, Althias, Ioannes, Marcellus, & Cyrillus, cuius suprà memini. Equitũ verò duces Rufinus & Aigan è Belisarij domo exsistentes, & Barbarus, & Pappus. Peditum Theodorus, quem Parthenium cognominabant: Terentius, Zaidus, Martianus, Saraias, & Ioãnes quidã è Dyrhachio, qui cæteris præerat ducibus. Horũ itaque omnium Salomon è Dara ciuitate Oriẽtis, quæ Romanõrum est, Aigan Massageta erat, quos nunc Hun-

Sardiniam cum Godæ sibi prudens princeps conseruare cogitat.

Exercitus duces primarij.

Nihil deesse debet principi, ad longam expeditionem se accingenti.

nos vocant. Reliqui ferè omnes è Thracia venerāt. Hos Eruli quadringenti sequebantur, quos Pharas ducebat. prætereà socij Barbari sexcenti maximè è Massagerarum gente, sagittarij omnes, quos Sion ducebat, & Balas, summa vir fortitudine. Na-
 ues deinde quingentæ in rota expeditione, qua-
 rum nulla plusquam medimnorum millia quin-
 quaginta ferre non valebat, nec minus quam tria
 millia. Nautarum verò in cunctis tria millia, qui
 Ægyptij, & Iones, ac Cilices ex magna parte fue-
 re, quib. ompib. præfuit Calonymus Alexandrinus.
 Erant & cum ipsis navigia longa ad duo & nona-
 ginta supernè tegminibus contacta, ne remiges ab
 hostibus lædi possent. hæc Dromonas nunc, id
 est, cursorias vocant. excurrere enim celeriter pos-
 sunt: in his Byzantium duo millia sponte ac vo-
 luntarij nauigabant. Mittebatur insuper Arche-
 laus, vir è patriciis genus ducens, iam Prætorij
 præfectus & Bizantij & in Illyrico factus, tunc in
 exercitu quæstor (sic enim sumptus dispensator
 vocatur) erat. Cunctorum verò ducum exercitusq;
 totius Imperator Belisarius ibat, qui pauloante in
 Orientali expeditione visus fuerat; cum eo item
 plurimi partim hastati, partim scutati equites, viri
 alioquin & in periculis, & in bello plurimum exer-
 citati: cui Iustinianus scripsit omnia, quæ illi vide-
 bantur, ac princeps obiret, se rata omnino habiturū:
 quæ res plurimum illi & virium, & animi addidit.
 Oriūdus autem erat è Germaniæ parte, quæ inter
 Thraciam & Illyricū consistit. Hæc itaque in hunc
 se modū habuere. Gilimer autem iam Tripoli per
 Pudentiū, & Sardinia per Godam priuatus, de re-
 cipienda Tripoli spem admodum paruam habebat,
 quòd longe ab eo situ erat, & iam Romæi cum his,
 qui defecerant, coniuncti existebant. Insulam ve-
 rò seruare maturauit antequam Romæorū auxilia

*Classis instrua-
tissima.*

*Volones pe-
riculosum
bellum sub-
euntes, lau-
de digni.
Belisarij
Germani po-
testas hoc
bello. Sa-
pienti &
magnani-
moduci in-
gens onus
committen-
dum.
Gilimer in
quacunque
potest for-
mas se ver-
tit, ut sce-
ptrum reti-
neat. Nun-
quam Dei
manus sed
suas tantum
mali prin-
ces respici-
unt.*

eam peruenirent. quapropter quinque Vandilorum milia, tum naues cxx. armat, hisque fratrem Zazonem præficit, qui omnes studio plurimo ac alacres in Godam ferebantur. Iustinianus autè Valerianum & Martinum præmisiſit, vt aliam, quæ erat ad Pelopónesi loca, expeditionem expectarent. Vbi verò simul ambæ in nauibus iunctæ fuere, aliquid eis mandare, quòd prius iam dicere decreuerat, excogitauit; verùm alio præoccupatus negotio exciderat. Eos igitur conuocans, quæ volebat dicturus erat; sed deinde rursus succurrit, minime fortunatum fore reuerti. Misit igitur certos, qui denunciarent, ne in eundem reuerterentur locum, neque ex nauibus descenderent. Illi prope ad naues adcedentes alta voce imperata fecere. Visum ergo eisdem haud felix auspicium, vt pote nemo ex eis Byzantium amplius ex Africa rediturus. Nā execrationem quandam ea putabant principis madata non volentis. Verùm si quis Valeriani & Martini ducum prædictorum exitum considerat, non vera fuere, neque infauſta, vti putabantur, auspicia. Erat tamen inter Martini milites quidam, qui ad defectionem spectabat, tyrannidēque animo conceperat, nec amplius Byzantium redire statuerat, in quem fortè execrationē cecidiſſe verisimile videri poterat. Verùm hæc siue hoc modo, siue aliter gesta, aliis vestiganda relinquam,

*Iustiniani
superstiosa
consideratio
Godæ, quem
inuare de-
buisse, in
periculum
comicit &
relinquit.*

*Classis dimittenda ante-
quã è portu
solueret ad
bellū, ratio.*

*Procopij
historiarum.*

12. QVOMODO autè Belisarius simul & exercitus missus fuerit, nunc tantùm referā. Iustinianus igitur anno septimo principatus in veris initio nauim prætoriam ad littus iuxta ædes Imperatorias deduci iussit. tunc Epiphanius ciuitatis præsul classi de more benedicens ac bene precatus, milites paulo ante baptizatos nomen proficentes Christianū sigillatim in nauim introduxit. Sic itaque Belisarius cū Antonina vxore soluit, eū quib. Procopius etiā, huius

huius autor historiae fuit, ab initio quidem cuncta-
 bundus ac periculum metuens, deinde somnio quo-
 dam admonitus, maxime fuit ad iter incensus. Vi-
 debatur enim ei in domo esse Belisarij, ubi quidam
 e seruis nunciant, dona esse a quibusdam adlara: quae
 Belisarius quum e pergula adspiceret, vidit homi-
 nes quosdam supra dorsum triticum cum floribus
 ferentes, quod deponi iussit in atrio domus, ubi ip-
 se cum suis militibus accumbens flores ipsos ede-
 bat, qui cibus longe suauissimus est eis visus. Hac
 somnij summa. Igitur classis omnis praetoriam se-
 cuta Perinthum adplicuit, quae nunc Heraclea dic-
 ta est. Hic dies quinque consumpti sunt, quod plu-
 rimis ducem equis donauerat e sobole equorum
 imperatoria, quae in Thraciae locis educitur. Inde
 soluentes Abydum perueniunt, ibique dies item
 quatuor maris tranquillitatem expectandam cen-
 sentibus casus contigit huiuscemodi. Duo Massaget-
 ae quendam e sociis vt ebrios irridentem in-
 terfecerunt. Nam omnium maxime vino dediti
 Massagetae sunt, Belisarius igitur ambos hos in A-
 bydi quodam promontorio palo infixit; quod factum
 quum alij, tum ex eorum genere viri maxime aegre
 ferre, Belisario dixerunt, se non ex lege aut poena
 aliqua coactos, quum Romae subditi non sint, sed
 sponte in exercitu esse. tali igitur supplicio non esse
 apud eos consuetudinem delinquentes plectere.
 Cum his itaque plures confensere, qui maxime
 propter scelera, impunita esse delinquentium pec-
 cata cupiebant. Belisarius igitur vniuersum congre-
 gans exercitum ita adloquitur: *Si nunc apud viros
 belli expertes ac nunc primum militantes verba habere,
 longa mihi esset opus oratione ad enarrandum quantam
 vim habeat ad victoriam observatio iustitiae. Huius
 discipline summam tum pugnae finem atque fortunam
 imperiti in dextris consistere tantum existimant. Vos*

*Somnia natura-
 lialia le-
 uia sunt:
 extraordi-
 naria ali-
 quid prae-
 sage viden-
 tur. Prospe-
 ritus Belisa-
 rij successus
 Procopij som-
 nio adum-
 bratur.*

*Hunnorum
 seditio. E-
 brietas ma-
 la innume-
 ra designat.*

*Belisarij ad
 suos oratio,
 qua demon-
 strat disci-
 plinam in
 exercitu
 summo stu-
 dio retinen-
 dam esse,
 nec scelera
 atrocia fe-
 renda.*

M. j.

autem qui sæpe inimicos vicistis neque corporibus neque viribus vobis inferiores, sæpe etiam victi fuistis: non ignorare puto quòd homines quidem utrinque ex acie inter se dimicant, finem verò tantum quem deus voluerit consequuntur. Nam & corporis prosperitatem & armorum diligentiam ceteramque belli preparationem longè inferiora iustitia & in deum observantia esse non dubium: quam si quis seclatus fuerit, magis ei quam è supradictis felicitas obtulerit. Prima igitur iustitiæ cura, iniuste interfectos ulcisci. Si enim iusti & iniusti iudicium in eos exerceri qui prope nos sunt præcreatur, nullus iam metus erit, vilis admodum fuerit homini animæ ratio. Si quis enim Barbarus proximum per ebrietatem occiderit, ac venia propterea postulata se crimine solutum dixerit, peccata licentia longè fuerint peiora. Neque enim vlla ratione fas ebrium esse, multo minus in exercitu militi proximos ob id interficiendo. Ipsa enim per se temulentia vel cæde non consequente, pœna est digna: quanto magis si ea consequatur, multoque item magis in proximum quam alienum, exemplum itaque facti quale sit, ac quàm detestabile, ipsi conspiciunt. Vos ergo manibus temperare ab iniuriæque abstinere opus, nec putatote me conuientem iniustum quocumque modo toleraturum, neque illum quamuis hostibus formidolosum ac terribilem, qui alioquin manibus in hostes puris non feratur, vllò modo commilitonera putaturum, quum frustra sit fortitudo, vbi iustitia defuerit. Vbi Belisarius finem dicendi fecit, exercitus omnium & verba imperatoris non contemnenda considerans, & illorum supplicia spectans timore corripitur, iamque ex illo duce non iniusta passurum cogitabant. Post hæc Belisario curæ fuit vti omnis classis continuo simul adnauigaret, in eodémque semper loco, quò adpelicuisset, vna conuenirent. Nâ in magna classe par erat pelago longè diffundi, præsertim si aduersi irruerent venti dissipari, nihil que

Ebrietas in exercitu vitanda.

Sapiens dux autoritatē suam intemeratam sedulo conseruat.

Disciplina obseruata fructus.

propterea

propterea ad hoc vtilius cogitanti subiit, quàm aliquas præire, quas cæteræ per signa subsequerentur. Quapropter trium nauium, in quibus ipse cõmeatusque ferrentur, mala superne triangulari forma constituit, minioque infecit, ac sublicis in puppi erectis faces accendit, vt nocte ac die naues prætorix viderentur, quas cæteræ subsequerentur: sic itaque ex omni classe nullam deinde relinqui aut errare contigit. Quando verò a portu solui deberent, tubæ sonitus signum daturus erat. Soluentes igitur ex Abydo aduersis ventis ad Sigeum adplicuere, rursus redeunte tranquillitate, alacres Maleã venerunt. Hic ob loci angustiam nocte sequente tanta classis tam magnarum nauium simul constipata ac collisa magno fuit in periculo, vbi & gubernatores cæteri que nauæ virtutem facile ostenderunt. Nam & alta vt mos est voce, & contis peritè vtentes, inter se spatio diuisi ac rare facti sunt; quòd si ruentem contra ventum forte habuissent, vix, vti mihi videtur, nauæ seq; ac naues seruassent. Sic igitur dispositi Tenarum inde peruenerunt, quæ nunc Cereapolis cognominatur, inde verò Methonem. hic eos inuenerunt, qui ducibus Valeriano & Marzino nauigabant, pauloante adplicuisse: & quando venti non flarent, in eodem loco naues sistere Belisarius iussit, in quibus illos ordine collocauit, milites disposuit, redeuntes quoque ornauit.

13 His administratis quum aliquandiu expectando ventos morarentur, plures morbis correpti interiire ex hac causa. Ioannes, què supra nominauit, præfectus prætorij erat, quum in aliis detestabilis, tum vehemens in ea commentando, quæ publicè sint ad hominũ perniciè: & quando de his nonnulla in initio historix dixi, nunc quomodo ex eius auaritia adfecti sint milites, dicam. Panem, qui in exercitu fertur, bis est cõsuetudo in clibanũ ponere,

Classis conseruandæ ratio.

Auaritia latentium indagatrix lucrorum, luctuose præda immensa vorago, neque habendo fructu felix, & cupiditate querendi miserrima, vitium in magistratibus terribilissimum. & exercituum ac respub. clades.

vt diligenter coctus diu duret, neu breuiter cor-
rumpi possit: verum eundem pondere a primo de-
ficere, e quarta saltem parte necesse est. Ioannes i-
taque cogitans, quo nam modo artopeis ac pistori-
bus minus lignorum ac mercedis daret, nec tamen
pondere deficeret, crudum adhuc panem in pu-
blicum balneum ferre, ac in locum, vbi ignis vige-
bat, collocare iussit, donec vehementer coctus vi-
deretur, deinde in culleis positos nauibus immisit.
Postquam verò classis apud Methonem fuit, panes
soluti omnes rursus in farinam reuersi marcidam
quidem & tabidam, ac viritim minutatimque, illis
verò qui in indignatione aliqua essent, per medim-
nos & modios distributi fuere. His itaque milites
æstatis tempore in loco etiam æstuoso pasti, in
morbos facile inciderunt, perieréque non minus
quadringenti: plures etiam interiissent, ni Belisarij
prouidentia his prohibitis, in regione conquisitos
alios probos dare iussisset. Imperatori deinde de
hoc conquerendo scripsit. ille quanquam rem de-
testari, attamen Ioannem nulla tunc pena iussit
plecti. Et hæc quidem sic se habuere. A Methone
soluentes Zacynthum peruenerunt, vbi aquam nau-
ibus aduexere, quanta satis esset Adriaticum re-
migantibus pelagus, aliâque preparantes opportu-
na præteruehuntur. Vento autem molli ac tardo
perflante, diebus xvi. in Siciliam delati, locum de-
solatum attingunt, vbi mons Ætna prope conspi-
citur. In huius itaque cursus adeo lenti spatio con-
tigit apud omneis aquam munitioni sumptam pu-
trefcere, præter eam quæ apud Belisarium eiusque
conuictores erat, quam hoc modo eius vxor Anto-
nina adseruauit: Amphoras vitreas aqua repleuit,
eâsque in nauis imo, vbi sol minime penetrarat, in
arena fodit, circâque ex asseribus locum muniuit.
Belisarius verò vt insulam attingit, cunctabundus a-
nimo

*Effectus a-
naritia
Ioannis præ-
torio præse-
cti. Belisa-
rij prouiden-
tia tantum
mali rum
emollit.*

*Longa nauis
gatio ingen-
ti exercitui
incomoda.*

*Prudentia
æconomi-
æ exempli.*

*Belisarij
deliberatio.*

rimo torquetur, cogitansque quo nam modo, aut qua primum in parte cum Vandilis sit bellandum. Maxime verò militum querelis turbabatur, qui nau machiam expauescentes, non dubitauere aperte prædicare, si terrestre prælium sint initari, sese officio fortissimorum non defuturos: si autem nauale, plurimos se auerfuros fugamque capturos. Non enim se vnà posse & cum aqua, & cum hostibus dimicare. His igitur omnibus Belisarius commotus, Procopium eius paredrum Syracusas sciscitatum ac clam vestigarum mittit, an aliqua hostium insidiarum siue in insula, siue in continente contra nauigantes sint paratæ. Deinde in quem porissimè locum, vbi Aphricam attingerent adplicarent, vnde etiam melius aggredi possent Vandilos. Postquam verò hæc egerit, in reditu Cauconem veniat, locum ducentis à Syraculis stadiis distantem, quò omnis classis conuenire debebat: præterea vt in Sicilia cibaria necessaria ex Gothis mercetur, ob amicitiam quæ inter Iustinianum & Amalassuntham Athalarici matrem erat. Is enim adhuc puer sub matre educatus, & Gothorum & Italorum potentia fretus est. Amalassuntha post Theodorici patris mortem metuens puero, Iustiniani amicitiam sibi adsciuit: cui quum in aliis obtemperaret, tum necessaria expeditioni vendere se recepit, quod & præstitit. Procopius igitur quum Syracusas peruenisset, præter spem ciuem amicum offendit eius iam pridem inquilinum loci, qui à puero præfectus erat horum, quæ ad maritimam erant opus expeditionem, ac Procopio datis, quæ fuerant necessaria, insuper de cæteris interroganti satis fecit. seruum ait suum tertie die è Carthagine aduectum, qui dicebat nullas Vandilorum insidias classi se in his locis repperisse, tantum contra Godam omnem belli apparatus traducere, ipsum verò Gilimerem nihil hostile me-

M. iij.

Inconsultæ militum declaratio. Harum enim est duci parere, non præscribere quid sit agendum.

Exploratio magni momenti viro prudentissimo committenda.

Amalassuntha regina Gothorum, magni & boni animi mulier.

Procopio omnia præstare cedunt.

*Opportuna
Procopij au-
dacia obscru-
ris rebus
adfert lucē.*

*Dux fortissi-
mus, super-
stitibus ami-
ci desiderijs
sui velin-
quit.*

*Prudentis
ducis est a-
liorum sen-
tentias au-
dire & ex-
pendere at-
tente, prius
quam ma-
num operi
admoueat.*

tuentem, relicta Carthagine ac locis maritimis, apud Hermionem moram habere, quæ est apud Byzantium quatuor iter dierum a littore distans. Itaque nihil minus, quam Romæ eorum classem, aut aliquid ei nociturum timere. Hæc Procopius audiens, seruum dextra apprehendens, per Arethuse portum ambulat, ubi nauigium reliquerat, multaque percontando, ac singula perscrutando simul cum eorum ascendere induxit, euentigione velle la dare iubens, Cauconem petebat. Domino autem apud littus existenti, simulque admiranti, quod seruus non redderetur, clamans Procopius de nauit ait, excusatum habeat, neque egre ferat, velle illum ad ducem, deinde in Africam cum exercitu deportare, breuique tempore opibus auctum plurimis remittere. Quinque Cauconem peruenissent, omnes in luctu maximo offenderunt. Dorotheus enim, qui ex Armenia aduectorum dux fuerat, deceps ferat, magnum sui relinquens desiderium. Belisarius itaque ubi seruus in conspectu fuit, cunctaque accepit, animo latatus, ac Procopium magnopere collaudans, tubicines dare signum discendæ classis iubet, sublatisque repente malis Gaulum & Melitam insulas velociter contingunt, quæ Adriaticum a Tyrrheno diuidunt pelagus. Hic Eurus perflans eos die secunda in Aphricæ littus deducit ad locum, qui Caput vada vocatur, quinque iter dierum expedito a Carthagine distans.

14. POST QUAM littori adpropinquauere, Belisarius vela poni iubet, ac ancoris naues iactis firmare. Ductores hic alios omnes in suam conuocans nauim, consilium de descendendo in terram proponit. Hic quum ab alijs quidem multæ in medium adlatæ sententiæ vtrinque fuissent, Archelaus procedens talia loquutus est; *Ducis nostri virtutem maximè collaudare decet, qui quum ingenio &*
rerum

verum experientia ceteris præstet, his quoque potestatem habeat adiunctam, concilium coegit, nõsque dicere iubet, qua nam maxime in parte ad litus adplicandum, quanquam ipsi tantum hoc notum, quid opus facileque factu ob peritiam existit. Vos autem, præfecti nequeo satis mirari, quod vestrum quilibet hanc descensionem ita celeriter suavisit, quum sciam adhortationem in præsens periculum nullam ferre admonenti utilitatem, quod accusationis plerumque occasione subijciatur. Homines enim si forte sibi ex sententia quæ facta sunt eveniant, bene ac libenter ferre videntur: si verò secus auctorem consilij protinus accusant: quanquam quis dixerit, pro salute deliberantem simul & consilium dantem minime fas est calumniam timere. Vultis tandem in hostilem descendere præfecti? in quo portu naues relicturi, vel cuius civitatis marorum munitionem atque septum hinc cogitatis? An non audistis quemadmodum hoc litus novem iter dierum à Carthagine usque Lucam extendi dicunt importuosum omnino ventisque undecunque stantibus maxime obnoxium? mœnia insuper nulla in tota Aphrica præterquam Carthagini Gizerichi olim mandato existunt, adde quòd omnino locus aquarum est indignus. Quid si forte cum his omnibus incommodis aliquid aduersi acciderit, quid nam iudicabimus? an non quum in prælio fuerimus, sinistra alia cogitare oportet non humana rerum natura huiuscemodi digna? Si enim in terram descendantibus vobis tempestas superueniat, nõme alterum è duobus evenire navibus est necesse, vel quam procul hinc diffundi, vel in hoc perire litore? Deinde qui vobis ad victum necessariorum proventus aut refugium? Nemo in me respiciat sumptus dispendij præfectum. Præterea in toto regno nulla ministeria aut servitia, ad quæ necessarium fuerit ex vestris indiotis personas nominæque secerni. Vbi denique arma oneræque superflua ponetis, aut unde si quid necessariū sumptis? Ego verò existimo oportere vos rectà Carthaginem

M. iij.

Achelauis,
descensionem
celerem dā-
nat.

Generalem
sententiam
profert, ut
qua deinde
profert, red-
dat accen-

In hoc litto-
re ubi con-
sistebant do-
scensionem
periculosis-
mam esse e-
stendit.

tendere, portum XL. non amplius Stadijs dicunt ab ea distantem, quem Stagnum vocant, omnino incustoditum, classis quamvis magne capacissimum, unde solventibus vobis commodè in bellum procedere poteritis, puto nanque primo statim incursu vos Carthaginem capturos, ex quo extinctis procul ab ea inimicis, vobis victoribus nihil reliquum difficile aut formidandum fuerit. Sic est rerum humanarum natura, ut capite sublato, cetera brevi tempore corruant. Quae omnia socij considerare fas est, optimaque ex omnibus deligere. Post Archelai orationem Belsarius sic incipit: Nullus o socij patet me cognitorem aut iudicem his quae dicta sunt adferre, neque propterea me postremo loco dicere, ut illa qualiacumque sunt necesse sequi aut fieri omnino oportere existimem. Quae enim vestrum cuiuslibet visus sunt optima dudum audiri. Meum est item quae nouerim in medium adferre, deinde una vobiscum potiora deligere. Illud imprimis meminisse debetis, quemadmodum paulo ante milites expauescere maris pericula, se aperte sunt testati, ac veniente aduersus se nauis hostili se statim in fugam versuros. Sic enim se rebus habentibus, Stultorum arbitror esse hominum à deo petere ut det euenire meliora, ipsis aduersus ire timentibus ac in causa existentibus ut contra eueniat. Si autem nauigantibus nobis recta Carthaginem classis inimica forte occurrat, nostrique propterea milites certatim fugiant, consilium nostrum non sine penitentia ac querela fuerit. Error enim fatalis ac necessarius excusationem per se aliquam habet, nobis verò salutis nulla venia fuerit. Illud tantum haud satis probe dictum existimauerim, quo maxime nos timere rogant tempestatem memorantes: quae si qua irruat nauibus uti planè dicunt, è duobus alterum euenire necesse, vel procul ab Africa ras dissipari, vel in ipso litore perire. Quid igitur quod ex his utilius nobis extiterit, an solas corrumpi naues, vel cum ipsis caterisq; omnibus

*Belsarij
sententia.*

*Prudentis
ducis est,
quae utilia
nouerit in
trepidè pro-
ferre. & po-
tiora dein
de sequi.*

*Carthagi-
ne in recta
nauigare
periculosè.*

*Tempestat
duplici de
causa timè-
da, si hostis
occurrit.*

si qua irruat nauibus uti planè dicunt, è duobus alterum euenire necesse, vel procul ab Africa ras dissipari, vel in ipso litore perire. Quid igitur quod ex his utilius nobis extiterit, an solas corrumpi naues, vel cum ipsis caterisq; omnibus

nibus viros quoque sub hoc hoste correre? Præter hæc im-
prouisus nunc atque imparatis dum licet irruentes, ex sententia
compotes discedemus, res enim inimicorum ex improviso
in seruitutem probe reducuntur, paulo autem post illis ad-
cinctis atque preparatis ex aquis viribus discrimen belli
subeundum. Dicet forte aliquis, in presenti tantum concilio
necessaria ac de ipsa in terram adplicatione persecutan-
da. Verum scitote, non etiam necessaria exquiri oportere.
Nam si tempestas nobis in nauibus bellum gerentibus
ingruat, ut sepe contingit contra fluctus simul & Vā-
ditos dimicantibus, tuncne discere incipiemus quid nam
factu sit opus? Igitur ego sic existimo, nos in terram confe-
stim descendere oportere, ac unā è nauibus equosque &
arma, ac quæcumque alia sint opus deducere, fossam euesti-
gio facere, ac vallo circumdare nihil minus muniminis quam
murus nobis firmissimus præstaturo, indeque ad bellum
procedere: nihil enim putatote nobis necessarium desutu-
rum, si viri erimus: vincensibus quoque hostes, illorum etiam
omnia accedent. Victoria namque opes omnes in eā
partem in quam inclinauerit, deferre est apta. Itaque &
salus & bonorum omnium copia in vestris sita sunt dex-
tris.

15 HÆC dicenti Belisario cæteri facile consen-
sere, solutoque concilio inde statim in terram des-
cenderunt, tertio postquam è Byzantio cum classe
discesserant mense. Locus ilico iussu ducis in litore
militibus ac nautis capitur, fossa munitur, vallōque
circundatur, vt pote hominum tot coëuntibus ma-
nibus, simulque timore animos sollicitante, tum
duce instante, eodem die & fossa peracta, & val-
lo ac palis fixis est munitus. Vbi autem fossa
fo diebatur, miraculum quoddam animaduersum:
aquæ multum sub terra erupit, nunquam prius apud
Byzantium visa, vt locum perpetuè siccum, hæc
igitur cunctis tunc & hominibus, & animalibus
suppeditaui. Procopius verò simul cum duce læ-

Imparatos
parati faci-
le oppri-
munt.

Consilium
in periculo
non excogi-
tandum.

Descensio-
nem prom-
ptam sua-
det, & tutā
castrametationem.

Tribunorū
est, impera-
toris prudēs
consilium
amplecti &
exequi.

tatus, ait, non ob aquæ usum atque copiam se gaudere, sed ob auspiciū victoriæ facilis & paruo negotio consequituræ, cælicolas voluisse significare, quod profecto euenit. Noctē igitur sequente milites omnes in castris ac munitio- nibus constiterunt, custodias aliæque consueta factitantes, sagittariis tantum quinque in quali- bet nauī ob tutelam à Belisario dimissis excursoribus item circa illas adhibitis, ne quis inuadere aut nocere possit. Die sequente postquam mili- tum quidam in agros discurrentes fructus attinge- runt, eos ignominia notatos conuocans Belisa- rius sic est adlocutus: *Vim adferre & ex alieni pas- ci, turpe semper ac probrosum videtur, quod iniustum in ipso feratur: nunc autem nobis etiam in eo periculum con- siderandum, ut si fas est dicere, iusti ratio sit periculo posthabenda. Ego enim hoc tantum confisus vos in hanc terram descendere iussi, ut Aphri à Romanis procul exi- stentes sint Vandilis pro nobis infidi ac molesti, quam- obrem nihil necessarium propterea nos deserat, neque excursionibus ab inimicis posse nos ledi. Vestram nunc ve- stra immodestia omnia nobis hæc contraria reddidit. Aphros enim quodammodo Vandilis conciliastis, ac in nos ipsos iam ob vestrum hoc factum ad inimicitiam dedu- xistis. Natura enim inest adfectis iniuria erga adficientes continuo maleuolentia. Vestram igitur securitatem ac omnium copiam bonorum paruo admodum argento post- habetis, quum vobis ex voluntarijs dominis que sint opus liceat emere: erga quos minime iniustus esse decet, ut nobis illorum amicitia sit usus. Nunc verò effecistis ut contra Aphros eque atque Vandilos nobis etiam sit bellum, imò contra deū ipsum, quæ nullus iniustus sentiet adiutorem. Parcite igitur posthac aliena inuadere, lucrumque sequi pe- riculis plenum: hoc enim illud est tempus, quo maxime mo- destia nos saluus faciet, iniuria interitus plectet. Hæc vo- bis curantibus deus erit imprimis placatus, deinde gens*

Aphrorum

Belisarij
ad suos con-
cio, qua ius-
titia & hu-
manitatis
cultor dux
ille fortissi-
mus milites
modestos &
temperates
esse iubet.
iniustitiam
& rapacita-
tem exerci-
tui clades
inferre eui-
dens.

Aphrorū beneuola, postremò de Vādilis victoria facilis.
 His dictis concionem soluit. Erat Syllectum ciuitas vnius iter diei à castris distans iuxta mare quod Carthaginem ferebat, cuius mœnia iamdudum diruta fuere, domos oppidani circummuuere, incursum Mauri horum metuentes. Belisarius itaque Boriadem è milicibus quendam hastatis simul cum scutatis quibusdam eis nuuciarum misit, in animo sibi esse ciuitatem tentare: quam si libenter dederint, nullo eos malo adficeret, quin se bona illis plurima daturum, insuper in libertatem restitutum. Hi itaque sub diei serum ciuitati propinquantes in conualle quadam nocte latuerunt. Vbi autè illuxit, in currus rusticorum in urbem euntium incidentes eos ascendunt, ex quo nullo negotio clam eam ingrediuntur: claro iam die nullo excitato tumultu sacerdotem ilico, & si quid nobilitatis in ea fuerat, coegerunt; ac ducis mandata referunt, statimque ab oppidanis clauis adituura claustrumque acceptas Belisario mittunt. Eodem quoque die ille qui equis præerat in ciuitate, transfuga in castra Romæorum omneis equos publicos tradidit. Belisarius item quendâ ex his, qui equo celeriter inuecti regias perferunt literas, quosve Veredarios appellant, cepit, nullo illato incommodo, quin potius auro multo munerans sub fidem epistolâs ei tradidit, quas Iustinianus imperator Vandilis scripsit, vt eorū præfectis per vrbes ostenderet, quarum sententia hæc fuit: *Gizerichi fœdera debellare nobis est animus, neque Vandilos soluere: sed vestrum tantum tyrannum de medio tollere venimus, qui Gizerichi testamentum pro nihilo pendens vestrum regē in vinculis habet, suosque propinquos, quos odio vehemēti prosequitur, ab initio sustulit: reliquos vero oculis eratis in custodia seruat, vt his pœnis crudelius quam more excruciet. Nobiscum igitur consentite, vosque*

*Syllecti de-
ditio.*

*Belisarij cō-
silio prius
quam ar-
mis rē tentā-
tis pruden-
tia.*

*Iustiniani
ad Vandilos
epistola, quâ
Gizerich
supprimis,
ne forte in-
eius tyran-
ni dero popu-
lus insurge-
ret. Strare-
gema paliti
cum, eiusmo-
di usurpato-
ribus fami-
liare.*

metipfos à tam pestilenti tyrannide quocunque modo libe-
rate, pacique ac libertati vobis studentibus, nos auxilio
fore omnino recipimus, ac ita futurum, nostram ex deo fi-
dem obligamus. Hæc summa literarum. Has igitur
ille à Belisario sumptas efferre in publicum non est
ausus, clam autem amicis ostendens, nihil memo-
ratu dignum propterea fecit.

*Belisarij
præstantissi-
mi ducis
virtutes bel-
licæ occur-
runt, quæ u-
tinam mili-
taribus vi-
ris sint ex-
plo.
Prudens le-
gati dele-
ctus.
Diligentia.
Circumspec-
tio.
Vigilantia.*

*Temperan-
tia.
Disciplina
studium.*

*Mansuetu-
do.*

Modestia.

16 BELISARIUS his gestis ubi exercitum ordi-
ne disposuit, Carthaginem versus iter adripuit, tre-
centos scutigeros eligens, viros bello aptissimos,
Ioanni tradidit, qui sumptibus domesticis præ-
erat, homo Armenius genere, prudètia verò ac for-
titudine summus. huic præcepit uti exercitum non
stadiis xx. distando præcederet, & si quid hostile
animaduerneret, confessim nunciaret ut imparati
cum hoste dimicare non cogerentur. Maslageras
verò socios tantundem ac etiam plus absistentes
sinistrorsus iter facere. Ipse vero cum electis pone
subsequeretur. Nam Gilimerem ex Hermione eos
insequètem haud procul inuasurum suspicabatur.
Dextrorsus verò nihil formidabat haud procul à
littore procedendo. Nautis insuper mandavit con-
tinuo exercitum consequi, nec ab eo valde distaret
quòd si venti fortè irruerent, maiora colligentes
vela, quæ Dolones vocant, paulatim adsequeren-
tur: si contra, desinerent omnino, remis quoad fieri
possit incumbendo maturarent. Ipse deinde Syl-
lectum proficiscens, milites ut essent abstinentes,
sibi quæ ac manibus imperarent admonuit, nè ue-
liquid ab re aut contra officium facerent. Ipse ve-
rò mansuetudinem atque humanitatem præ se fe-
rendo Aphros sibi conciliauit. Ex quo reliquo tem-
pore sicut in propria regione magnacum modestia
iter fecit, colonis circa nec laritantibus nec quic-
quam expaulescentibus, quin potius quæ oportet
omnia vadentibus simul & exercitui ministran-
tibus.

tibus. lxxx. non amplius stadiis singulis diebus vs-
 que Carthaginem procedebamus, siue in ciuitati-
 bus, si contingeret, siue in castris securi quiescen-
 do. Sic igitur per vrbes Lectum & Adrametum ad
 oppidum Græssam cccl. stadiis à Carthagine di-
 stans peruenimus. Hic regia ducis exercitus Van-
 dilorum & paradifus erat omnium pulcherrimus
 quos scimus, aquis quidem irriguus, cum nemore
 circa ornatus, arboribus ac pomis plena omnia iam
 tunc vernantibus, vt etiam ex iis nostri milites ta-
 bernacula sibi constituerent, ac in eorum edendo
 satietatem venirent: denique sensus vilis sine po-
 morum suauitate non fuit. Gilimer autem apud
 Hermionem vbi primùm accepit hostes prope a-
 desse, ad Ammatam fratrem Carthaginem scri-
 bit, vt Ilderichum & alios sibi sanguine coniun-
 ctos, aut quocunq; modo proximos, quos in custo-
 dia haberet, interficiat: tum Vandilos & si quid est
 in ciuitate munitionis, in promptu ac præsto para-
 tum habeat, vt hostes in angustia locorum consti-
 tutos circa ciuitatis suburbanum, quod Decimum
 vocatur, à duobus vtrinque exercitibus conclusos,
 tanquam in sagena captos perire contingat. Am-
 matas igitur mandata exequitur, Ilderichum & E-
 uagenem necat, præterea Aphros quicumque illis
 studebant, Amer enim iam decesserat. Vandilos
 deinde armat, vt quum tempus congregandi ven-
 nerit, parati sint. Gilimer autem retrò clandesti-
 nè, vt à nobis minimè sentiretur, sequebatur. Ve-
 rum in hac nocte in qua apud Græssam cōstitimus,
 nostri exploratores vtrinque dispartiti euntes in-
 ter se commixti ac collisi ad exercitum se vtrique
 receperunt, qua de causa nobis innotuit haud pro-
 cul esse hostes. Hinc quoque procedentibus na-
 ues adspicere facultas non fuit, quòd petræ altis-
 simæ longe à mari erectæ circuitu magno adspe-

*Perseueran-
 tia in iusti-
 tiae cultu.*

*Contra Gi-
 limeris vi-
 tia describitur,
 à quibus
 belli duces
 abhorere
 decet.*

*Consilium
 crudele.*

*Violèta de-
 creta.*

*Eorundem
 inconsulta
 executio.*

*Delus, què
 explorato-
 res Belisarij
 eludunt.*

*Veriusque
ducis varia
consilia.*

ctum obduxerant nauigantium : præterea promontorium prohibebat, apud quod Hermes est oppidum. Belifarius itaque Archelao magistro equitum mandat, ne Carthaginem adcedat stadiis circiter ducentis abistendo, donec ipse iubeat manere. E Græssa demum quarto die Decimum peruenimus locum à Carthagine stadiis lxx. distantem. In hac die Gilimer Gibamundum fratris filium iussit simul cum Vandilorum duobus millibus alium exercitum præuenire, ac sinistrorsus procedere, vt Ammatas è Carthagine, Gilimer retrò, Gibamundus autem sinistrorsus euntes, ac in eodem loco se iungentes, facilius hostes in medio concludant.

*Diuina pro
uidentia
vis.*

17 MIHI autem & diuina simul & humana in hoc labore admirari succurrit, vt deus procul futura respiciens prescribit ubi aliquando res casura sit: at homines à se sepe d'cepti, ignorant se cecidisse, etiamsi compotes sint aut recta cucurrerint fortuna via serentis ad ea que bona visa sunt prius. Nisi enim Belifarius sic ordines diuississet, & Ioannem cum illis quos præcedere supra dixi, & Massagetas ab exercitu sinistrorsus ire iussisset, nunquam Vandilos vitare potuissemus. Et quanquam sic duci probe sint visa excogitata, si temporis oportunitatem Ammatas seruasset, neque hunc quarta tantum diei parte præuenisset, reuomnino Vandilorum non ita corruissent: nunc ipse Ammatas præueniens circa meridiem ad Decimum profectus est, longe nostrum simulque Vandilorum exercitum relinquens. Nec solum hac temporis festinatione peccauit, sed Vandilorum optimam partem Carthagine relinquens, nunciânsque se ad Decimum proficisci, ipse cum paucis, nec sanè è fortioribus electis cum Ioanne in pugna congressus, duodecim sanè è nostris melioribus in prima acie interfecit, ipseque postremò cecit-

*Prudentia
humana di
uina prou
dentia nobi
le & utile
instrumen
tum.*

*Ammatas
preceptis co
natus & e
xitium. Sic
solent vio
lentorum
dominorum
serui in ser
uum irruere.*

LIBER
cedit, vt admodum foret
me vlti. Ammatarum igne
tropazum reliquit eum
incolerent, qui è Carth
bant: itum enim ab
qui in pugna con
ordines, nec factis mag
viginti. Hi quom V
rattugentes videt
ctores maiore esse
Ioannes autem d
riam, quod p
thagine portu pe
lorum ceter per
hostium locum m
Gibamundus simul
campum habere
è Carthagine
homines & adu
stem ferat, qui
Hannibals congressi
Malgeas vir & be
preceps, qui p
cessis bonorum
Hannibals expectant
habet incurrere se
Hannibal fact est aliq
nisi prius ex eadem
boâstinendo in
hilibus existeret, cu
suo proxime continen
ni magnitudinem v
liquè in diciturum par
nouere, neque eum
Euthimo enim quod
diferendum vider

ecidit, vir admodū fortis atque huic operi maxime vsui. Ammata igitur cęso clarum est sequutum trophæum: reliqui enim fugientes, cęteris timorē incusserunt, qui ē Carthagine ad Decimum veniebant: ibant enim absque ordine villo, neque tanquā in pugna constituti, sed vt confusi & palantes ordines, nec satis magni, ex triginta enim fuere ac viginti. Hi quum Vandilos qui cum Ammata erant fugientes viderent, opinantes insequentes victores maiore esse numero, terga & ipsi dederunt. Ioannes autem & qui cum eo erant sequuti victoriam, quos potuere interficiendo vsque ad Carthaginis portas peruenerunt, ex quo facta Vandilorum cędes per stadia lxx. quantum conici licuit, hostium duorum millium. Eodem sermē tempore Gibamundus simul cum duobus millibus ibat in campum Solis, qui stadiis xl. à Decimo abest, cuncti Carthaginem sinistrorsus, vacuus præterea & hominibus & arboribus, nihilque penitus præter sale m ferebat, qui ex aquis salis fiebat. hic cum Hunnis congressi omnes periere. Erat enim inter Massageras vir & fortitudine & corporis robore præcellēs, qui paucos ductabat. Is ex maioribus vsque suis honoris præmia est adsecutus in cunctis Hunnicis expeditionibus, quod primus semper hostes incurrere sit solitus. Non enim Massageræ homini fas est aliquem in acie hostium capere, nisi prius ex eadem gente aliquis in hostes manibus abstinendo incurrat. Hic itaque haud longe ab hostibus existens, currens equo incitato solus in eos proximē constitit. Vandili verò, vel quod animi magnitudinem viri expauescerent, vel quod aliquid insidiarum parari sibi suspicarentur, neque se mouere, neque eum aliquo telo petere sunt ausi. Existimo enim quod nondum illorum pugnandi cōsuetudinem viderint, tantūque audiuerint in-

*Fugientes
ex prælo,
stātes socios
in fugam cō
siciunt: vn-
de ingens
strages.*

*Hunorum
in prælys
mos.*

*Animi ma
gnitudo in
vno quopriā
milite ho
stium aciem
retinet.*

Inde in tre
pidantes im
petu facto
sequitur vi
ctoria.

Belisarij ad
suos concio
suasor. a. ut
fortiter cu
hoste manus
conferant,
ad ista pro
uictoria
certa. va
rias ob cau
sas, quas or
dine recēset.

expugnabile genus esse, ac propterea periculum
extimuisse. At ille in suos conuersus ait; *Quam* pa
ratam nobis escam misit hodie deus! Incurrētes itaque
ilico Vandilos non sustinentes ordinem soluerunt,
ac robore minimē respondentes omnes turpiter
perierunt. Nos autem ea quæ gesta sunt, non
dum omnia scientes ad Decimum iter direximus.
Belisarius locum castris aptum videns stadiis tri
gintaquinque à Decimo distantem vallo firmis
simo cinxit, vbi pedites omnes constituens, ac vni
uersum congregans exercitum hæc est alloquutus:

Nunc, o viri commilitones, certaminis laborumque tem
pus aduenit, sentio enim propinquantes hostes, naues
quoque procul à nobis loci natura amouit, unica spes
est tantum salutis in manibus, nulla enim amica ciuitas
adeest, nullum refugium cui nos credentes considerare oportet:
si fortes erimus viri, verisimile fuerit nos hostes
superaturos: si autem molles, sub Vandilis turpiter pe
riri continget: quanquam multa nobis victoriam polli
centur, iustitia imprimis pro qua contra iniustos et ini
quos venimus, nostra quoque recuperaturi, præterea
Vandilorum contra suum tyrannum odium atque ma
leuolentia. Deus nanque auxilium iusta petentibus sem
per adesse solet, miles quoque imperanti nunquā beneuo
lus agere fortiter ignorat. Præter hoc nos cum Scythiis et
Persis omne æuum res gessimus. Vandili autem ex quo
Aphricam sunt adepti, neminem inimicum præterquam
nudos Numidas habuerunt. Quis autem ignoret, quod om
nis disciplina ratio exercitatione augetur, ocio verò de
bilitatur? Nam vallum videtis nobis esse, unde acie pro
gredi oportet, munitissimum. Ad sunt et arma et alia
quæcumque ferre non valemus, hic præsto parata, et de
mum huc reuertentibus nobis nihil necessariorum deest.
Oro igitur vos omnes ut propriæ memores virtutis et
charissimorum omnium que domi reliquistis, ingenti nunc
animo rem agrediamini.

18 HÆC dicens Belifarius, deumque obtestas
 atque orans, vxorem simul cū pediribus intra mu-
 nitiones custodiendam reliquit, ipse verò cū equi-
 tibus omnibus adequitauit: neque enim in præsens
 visum est vtile de toto simul exercitu periclitari,
 sed tantum cum equitibus concurrento & iacu-
 lando vires hostium experiri, ad extremum cum
 omnibus copiis pugnare. remittens igitur prius fœ-
 deratorum duces, cum suis hastatis & scutigeris &
 reliquo simul exercitu ipse sequebatur. Vbi verò i-
 psi fœderati cum suis ducibus ad Decimum perue-
 niunt, ac interfectorum corpora humi disposita
 viderunt, inter quos xij. erant socij qui cum Ioan-
 ne fuerunt, & ipse Ammatas Vandilorumque non-
 nulli, in super ex colonis rem omnem gestam audi-
 uerunt, anxij ac ancipites fuere, qua nam in parte
 telluris locum capere oporteret. Hæc animo ver-
 santibus, ac circa colles peruestigantibus, puluis
 subito ex Austri parte apparuit, pauloque post Vā-
 dilorum magna turma. Illi è vestigio ad Belisarium
 mittunt vti venire maturet, apparentibus iam at-
 que incumbentibus hostibus. Ducum igitur bifa-
 riam sententię fuere: nonnulli censebant vt irruen-
 tibus simul occurreretur, alij rem esse non tanti
 adfirmabant, vt vires omnes opponere deberent.
 Hæc inter se altercantibus barbari adpropinqua-
 uerunt cum duce Gilimere, qui mediam corripuit
 viam qua Belisarius inerat, & qua Massagetæ ve-
 nerunt cum Gibamundo congressi: colles hic vn-
 dique aderant, qui nec Gibamundi turmas ac Be-
 lisarij munitiones, neque item viam qua ibant qui
 cum Belisario erant, videri permittebant. Vbi verò
 propè ambo fuere, contentio vtriusque fuit exer-
 citus, qui nam prius collem in eo loco altissimum
 caperet, qui maximè ad rem gerendam videbatur
 opportunus. indèque vterque constitebant ad

N. j.

*Alia Belisa-
 ri virtutes
 eximia.*

*Premissa fœ-
 deratorū co-
 pia. harent
 ad paulò an-
 te affe pū-
 gna locum.*

*Et ad hostiū
 conspectum
 trepidant.*

*Consilium in
 arena an-
 cept & peri-
 culosū. Nec
 prudentia
 humana vn-
 dique scula-
 ra est, imò
 quibusdam
 in partibus
 cacuit.*

Romæ fu-
gunt. *MARS*
enim est du-
bius, & *Dei*
solius est,
largiri pro-
speros euen-
tus.

Gilimer vi-
ctoriam pã-
ratã negli-
git. Nec e-
nim mente
solida iniu-
sti homines
potiuntur in
succesibus
felicitibus: sed
sua fortuna
ebri, & ve-
rè vincere,
& *Victoria*
viti nesciãt.

Occasio cal-
ua.

Pruðs dux
suos si gien-
tes ficit.

manus cum hoste descendere. Festinantes igitur Vandili collem occupant, incurrentes ac hostes in fugam vertentes: ex quo Romæi perterrefacti, in vicum se fugiendo receperunt septem stadiis a Decimo distantem. Hic enim Vliarem Belisarij militum hastarum cum scutigeris decem. offendentes, putauerunt omnes ut ab eo succurrerentur ac vna Vandilis resisterent, quod secus euenit. Nam & ipsi quoque horrescentes cursu ad Belisarium contenderunt. Hic ego non habeo dicere quod nam fatum Gilimeris fuerit, ut in manibus victoriã habens sponte neglexerit, ac hostibus spatium respirandi dederit: nisi quod in Deum omnia referri oportet, qui quando malè quid euenire homini statuit, consilium ac mentem imprimis aufert, nec que sunt vitia in deliberando monstrat. Si enim Gilimer eo die rectã hostes insectatus fuisset, non puto Belisarium aliquo modo sustinere potuisse, sed cuncta nobis corruisse, tanta erat & Vandilorum multitudo, & Romæis formido incussa. Seu etiam si rectã Carthaginem perisset, omnes qui cum Ioanne erant, proculdubio interemisset, qui palantes & securi per campum ambulantes prædabatur. Ciuitatem quoque seruasset, insuper naues nostras haud longe sequentes facile cepisset, nobis denique & redeundi & victoriæ spem omnem simul eripuisset. Verum nihil horum egit, sed paulatim è colle descendens, vbi in plano constitit, ac fratris cadauer aspexit, in luctum ac sepulchri curam conuersus est. Atque hoc modo rei bene gerendæ pulcherrimam amisit occasionem, quam amplius recuperare non valuit. Igitur fugientibus Belisarius obuiam factus stare iussit, cunctosque ordini reponens atque restituens ignauiam exprobrauit. At vbi Ammatæ mortem ac Ioannis trophæum audiuit, & de loco & de re gesta quæ voluit accepit, cursu con-

tra Vandilos fertur: barbari verò sine ordine ac improuisi existentes imperus illorum minime sustinere, sed certatim fugientes, ac partim pereuntes adspiciebantur: pugnam nox diremit. Vandili itaque non Carthaginem neque Byzacium vnde venerant, sed in Bulæ campum ac in partē quæ ferēbat in Numidas fugerunt. Hi autem qui cum Ioanne erant & Massagetæ diei serò ad nos reuersi, ac omnibus quæ contigerant vtrò citròque narratis, nobiscum apud Decimum pernoctauerunt.

19. DIE sequenti pedites omnes è munitionibus vnâ cum Belisarij vxore adfuere, vnâque omnes Carthaginem contendimus: quò quum vespere peruenissemus, extra urbem sub tentoriis ea nocte fuimus, quanquam nemine ingressum prohibente. Carthaginenses enim portas ilico aperuerunt, lumina vbique disposuerunt, ignes nocte totâ per urbem accenderunt. Vandili qui relicti erant, ad templa supplices confugerunt. At Belisarius statim rem ita disposuit, vt tam ex hostibus quàm ex nostris insidias vtrinque prohiberet, ne per noctis tenebras larentes in rapinam ac direptionem venirent. Hac insuper nocte naues Eurospirante ad promotorium sunt actæ, quas vbi Carthaginenses conspexere, ferreas cathenas portus, quem Mandracium vocant, trahentes, facilem classi aditum fecerunt. Est autem in domo regiæ carcer, vbi omnes miseri supplicio destinati à tyranno concludebantur: inter quos mercatores fuere plures eius temporis, qui ad bellum Gilimerem euntem iuuare opibus rogati fuere: eaque die perituri erant, qua Ammatas apud Decimum interiit. in tantum venere discrimen. Huius igitur carceris custos vbi hæc apud Decimum gesta audiuit, tum intra promontorium classem iam vidit, intus ingrediens eos qui nunquam ad eam diem

Imprudenter fugati quo tendere debeant nesciunt.

Victoriam dux sapiens cum cura sequitur.

Sibi suisque cauet.

Fortis abundo potitur.

Sapienti vitori omnia in bonis cedunt.

ex quo capti fuere bonum nuncium audiuerunt, sed in tenebris constituti mortē quotidie expectabāt, interrogat, quid ex eorum substantia concessuri essent his qui eos liberarēt. At illi protinus respondēt quæcunque velint. Ipse autem nihil se dixit aliud ab eis velle quam omnes iurare, si inde auferent, ei in periculo constituto, omnibus viribus se auxilio adfuturos. Illi verò sic egerunt. Ipse rem omnem manifestans, fenestrâque ex ea parte quæ mare prospiciebat aperiens, classem nostram ostendit, nec mora, cum eisdem è carcere liberatis simul abiit. Qui autem in nauibus erant nihil eorū quæ gesta erant ab exercitu in terra audientes, animo hærebant, ac vela legentes in Mercurium sciscitatum miserunt. Vbi rem gestam didicere, vehementer letari nauigare: quūque vento prospero iam prope Carthaginē c. l. stadiis delati essent, Archelaus simul & eius milites ibidem adplicare iusserunt. Nautæ verò minime obtemperauere, litus id importuofum esse dicentes, verisimile fore cito tempestatem oriri, quam loci accolæ Cyprianam vocant: apertè prædicentes, si fortè in eo loco confisterent, ne vnam quidem ex nauibus seruari posse, quod ita profectò erat. Itaque velis è vestigio collectis, in consultatione fuere quid nam facturi, ad Mandracium ire nullo pacto visum est, priusquam Belisarij mandata venirent. Præterea portum eum cathenis clausum fore suspicabantur, nec etiam totius classis capacè. Igitur locus erat, quem stagnum vti supra memorauimus appellat xl. stadiis à Carthagine procul, nauium capacissimus, optimèque ad excipiendum situs, facilem huc cursum putantes, omnes post Solis occasum adplicuere, præterquam Calonymus cum suis aliquibus, qui ducem minime curans, in Mandracium clam delatus nullo prohibere audente descendit, ac opes circa mare

Captiui Carthagine libertati.

Mira in bello rerū conuersiones.

Letitia maxima, victoria commilitonum nuncijs.

Archelai prudentia.

Calonymi præda inhiantis facinus, seu pyræusæ gaudium.

ea mare incolentium mercatorum hospitiumve ac Carthaginensium diripuit. Sequentē die Belisarius cunctos ē nauibus descendere iussit, atque omnem ordinans exercitum tanquam ad pugnam processurus Carthaginem cōtendit: timebat enim ne quis hostium in insidiis collocatus occurreret.

Hic igitur multis milites commensens, & quantam ex hoc labore felicitatem essent consequuturi commemorans, si modestiam in Aphros ostendissent, multo magis quam adessent, Carthaginem seruerēt, est adhortatus. Aphros enim omnes Romæos procul existentes existimare oportere, nec facile Vandilorum imperiū sustinere posse, ut qui à barbaris hominibus incōmoda multa sint passi, quamobrem Iustinianus bellum contra illos mouisset: nec fas esset ingratum aliquid erga illos perpetrare, quibus venerint libertatem ac salutem daturī. His dictis Carthaginem ingressus est, & quando hostis occurrit nullus, in palatium ascendens in Gilimeris throno confedit. hic illi obuiam fiunt & mercatores & alij Carthaginenses, qui circa litus illud habitabāt, & vociferantes querebantur nocte præcedente ab eius nautis direpta sibi bona. Belisarius igitur Calonymum qui erat in causa, iureiurando coëgit omnia furta in medium adferre ac manifestare: ille autem quum iussa fecisset, periturus nihilominus ablata omnia secum tulit: verum paulo post pœnas dare Bizantij visus est. morbo enim apoplexiæ correptus, mente ac sensibus alienatis, lingua etiam impedita in ærumnis decessit, sed hæc postea contigerunt. Belisarius igitur tempus nactus opportunum suis esse præcipit, ubi Gilimer & duces cibum capere ac morari consueverunt: Delphicum appellant eum locum Romani, non tamen propria lingua, sed quum iam diu græcizaret Romæ in palatio, ubi lectus stramineus re-

*Memoranda
Belisarij et
perantia et
clementia
in debellatos
hostes.*

*Carthaginē
Belisarius
ingreditur.*

*In Calonymum
iussus
apparet.*

*Prædo tandem
meritas
lustrat.*

*Delphicum
apud Romanos.*

gis fuerat, tripus etiam constiterat in quo pocula regij pincernæ ponebant. Delphicum hanc vocant habitationem, nam & palatium ipsius Imperatoris ædes vocant Romani græcissantes. Augustus hic primum habitauit, vnde palatiū omnem regiā appellare ab eo postea contigit. Igitur Belisarius in Delphico est epulatus, ac si quid in exercitu clarū seu preciosum aderat videre statuit, tum vnusquisque fortunam manifestari, vt omnia essent communia, nihilque homini proprium. Contigit igitur Belisario eadem die tantam ferre laudem, quātam nec suo tēpore neque superiore dux aliquis æquare potuerit: quum præsertim Romæ milites in ciuitatem etiam subiectam absque tumultu ingredi nō consueuerint, neque ordinatim secundū quinquagenos, multo etiam minus ex improuiso venientes. Sic enim modestos omnes dux hic suos reddidit, vt neque contumeliam aliquam, neque minas vllas, aut vnus officinæ impedimentum, vti mos est eorum, interuenire videremus: sed in capita ac statum mutante ciuitate nulli contigit tabernas claudere, aut quicquam venalium sponte negare.

*Belisarij
virtus in re
gendis mili-
tibus.*

*Præclara
Laudis summi
ducis nostri
seculi pleris
que tribunis
& ducibus
ruborem (ni
de pudue-
rint.) incu-
tienti.
Visti elemē-
ter in silem
victoris ac-
cepti.*

*Gamma Be-
tam, rursus
Beta Gam-
mam perse-
quitur.*

20 POST hæc Belisarius Vandilos qui ad templa confugerant, metum deponere iussos in fidem accepit, deinde muros vrbs restitueret, qui adeo neglecti erant superioribus temporibus, vt plurimis in locis peruij ac transiri faciles volenti essent. Pars enim bona ipsorum ceciderat, quam obrem purauerunt Carthaginenses Gilimerem in ciuitate hostes non expectaturum, quum non paruo negotio, nec breui tempore existimaret hos posse restitui. Dicebant quoque antiquum Carthagine prouerbium à pueris solitum esse iactari, quod Gamma quandoque Betam, & rursus Beta Gammā persequeretur. Quod enim ludentibus tunc pueris in ænigmatibus

nunc

nunc omnibus manifestum esse. Primum enim Gizerichus Bonifacium expulit, nunc verò Gilimerem Belisarius. Hoc itaque siue ex fama quadam seu ex oraculo fuerit, sic se res habuit. Tunc insuper in somniū quoddam prius visum atque obscurum, vbi res contigit in lucem venit. Fuit autem huiusmodi. Cyprianum virum sanctum ex omnibus maxime Carthaginienses colunt, ipsiusque templo pulcherrimo ante urbem iuxta litus constituto, festum quotannis celebrant, quod Cypriana vocant, eodemque vocabulo, vt ego nuper didici, ruentem tempestatem nominare solent, quod hæc eodem tempore, quo festum hoc Aphri celebrant, oriri consuevit. Hoc itaque templum Vandili imperante Honorio pulsus Christianis, ac sacerdotibus multa ignominia eiectis tenuerunt, ipsius cura Arianis delegata. Quamobrem Aphris maximo dolore perculsis ac animi pendentibus dicitur, Cyprianum in somnis apparuisse, ac bono esse animo Christianos huius rei gratia iussisse, sese breui tempore vltorem futurum pollicendo. Vbi verò res in vulgus prodit, Aphri omnes vltionem hanc in Vandilos expectabant, nec propterea vnde hæc procedere posset, conicere vllō pacto poterant. Postquam autem Iustiniani classis aduenit, dies erat sequiturus in quo festum consuetum reuertebat. Sacerdotes tunc Christiani, quanquam Amatas ad Decimum contra nostros veniret, in spem erecti, protinus pulsus Arianis templum recipiunt, lustrationibus curant, superstitionibus purgant, donaria quæ pulcherrima essent tholo suspendunt, lychnos præparant, aurea vasa, omnemque preciosam ac sacram suppellectilem è sanctuariis promentes reconcinnant, diligenterque in ordinem restitunt, vt, quum opus, sint v sui parata. Hæc apud Decimum gesta, vt mihi relatum. Christi.

*Christiano-
vum à Van-
dilorum &
Arianorum
tyrannide
& metu li-
beratorum
latitia.*

*Nihil in re-
bus huma-
nis stabile.*

*Vandili in
patriâ re-
liqui ad
Africanos
legationem
mittunt.*

*Legationis
summa.*

ftiani igitur reliqui, quib⁹ ex opinione res pulchrè
succellit, templum & ipsi ad cutes lychnos omneis
accendunt, sacerdotibus quibus ex lege cura est ho-
rum præsto adsunt. Sic igitur somnij veritas pate-
facta. Et hæc quidem sic se habent. Vandili autem
huius verbi reminiscetes admirabantur, putan-
tes in futurum omnia iam credi posse, nec vllam
penitus spem esse abiiciendam; neque item pos-
sionem vllam perpetuam ac firmam: quod ver-
bum vnde procedat & quomodo sit dictum refe-
ram. Quando enim Vandili ab initio fame pressi,
ex eorum patria migrauerunt, pars eorum relicta
est, quibus pigritiâ se dedentibus metu laborum
Gogidiscum sequi non videbatur. Procedente au-
tem tempore necessariorum his qui remanserunt,
bona copia ex sententia successit. Gizerichus enim
cum his qui secum erant Aphricam cepit, quod au-
dientes hi qui in patria relicti erant gauisi sunt,
quum eis regionem iam reliquam satis ad victum
amplam sibi dimissam animaduertent, timentes
in reliquum tempus, ne siue ipsi qui Aphricam ce-
perunt, siue nepotes eorum quocunque modo ex-
pulsus in patriâ vnde discessere reuertentur, quod
Romanos non diu eos passuros putauere, legatos
ad eos misere: qui vbi in conspectu Gizerichi fue-
re, se imprimis vehementer lætari dixerunt, quod
eos cognatos suos & eodem genere natos talè vi-
derint adsequutos felicitatem, sese excusatum ve-
nisse, quod regionem patriam ab eis quondam re-
lictam non possent diutius, quum sint pauci custo-
dire: quapropter rogabant, vt si qui nullo illius a-
more pristino fortè tenerentur, ac redeundi spem
nullam propterea haberent, inutilem eis possessio-
nè atque relictam donarent, vt domini regionis to-
tius facti si quis aduersus hostis veniat, nõ recusè
pro ea mortè oppetere. Gizerichus igitur ac ceteri
Vandili

Vandili legatis quod bene loquutos ac iusta petere vidissent, facile annuere: quidam autem senex inter eos qui autoritate prudentiâque clarus habebatur, sese ait nullatenus eodem rediturum, quapropter animo fretus, Zacynthû adplocuit, & multos quidê de improviso interficiens, ac fortissimos quosque inter quingenos capiens paulo post ad nauigauit. Postquam verò in medio maris Adriatici fuit, illorum corpora trucidans, per totum pelagus quaqua versus dispersit. sed hæc superioribus gesta temporibus.

21 GILIMER autem quum Belisariû iam potum Carthagine audiisset, Aphros rusticos multa pecunia, multâque humanitate in suas partes sollicitauit, ac eos induxit, vt Romanos per loca dispersos Aphricæ aggredierentur, se pro quolibet illorû capite aureû præbiturû pollicitus. Hi verò multos ex illorû exercitu interfecere, non milites quidem sed ministros, qui prædandi audi in vicos circum vicinos euntes clam capiebantur, eorûmque capita recisa Gilimeri ferebantur. Ipse vero promissa præstans, milites hostium, non seruos putauit esse. Hoc item tempore Diogenes Belisarij eques hastatus rem memoria dignam gessit. missus enim simul cum scutigeris duobus & viginti ad explorandos hostes, venit in vicum duorum iter dierum à Carthagine remotum: hos itaque rustici quum satis virium non haberent ad inuadendum, Gilimeri nunciant adesse. Ille trecentos electos equites ilico mittit, mandans eis vti captos ad se ac viuos ducant. Res quidem memoranda, Belisarij equitem cum scutatis tantum xxij. eos omnes vicisse. Nam domum quandam ingressi in superiore cœnaculo dormierunt, nihil omnino suspicantes, quum audiissent hostes procul abiisse. Vandili autem manè paulò ante lucem venientes, effringere quidem

*Aphrorum
Vandilorû
responsio.*

*Gilimer in
capita pecu-
niam pro-
mittit. Cru-
dele & in-
consultum
consilium.*

*Diogenis
virtus.*

*Rusticorum
malitia.*

*Fortitudi-
nis prudenti-
a comes.*

Pugna nocturna periculosissima.

Formido obuia quaeque infibilia esse fingit.

Intrepidus fortius in periculo animus.

Pugna nobilitas.

Magnanimitas.

Belisarius Carthaginensem munis.

ianuam, seu nocte domum ingredi minime tutum putabant, metuentes si in nocturnam incidissent pugnam, ne se ipsos inculcantes in tenebris pro hostibus inuicem interficerent: quod si accideret, hostibus exitum ac euadendi tempus daturus: haec tamen ob formidinem cum nostris congregiendi cogitabant, quum nihil facilius fuisset hominibus illis frumenta conuehere solitis, viros improuisos, nec solum disarmatos, sed nudos ac humi stratos capere. Verum ipsi domum omnem circumstantes, portas primum phalange constituta obseruant. Interim vnum e militibus Romæis contigit e somno excitari, vt qui tumultum audiuerit, Vandilorumque voces inter se clam murmurantium atque arma mouentium, quumque quid nam rei esset secum sciscitaretur, quemlibet sociorum excitat, quæ audiuit nunciat. Illi vero statim Diogene moneente, vestes tacite omnes induunt, arma corripunt, ad inferiora descendunt, vbi frenis equis iniectis, protinusque nullo ex hostibus sentiente conscensis, paululum sic parati intra domus atrium constituerunt, ac repente vna omnes egrediuntur. Vandiliviribus, quibus possunt, in eos irruunt, frustra que instant: nam Romæi scutis operiti contra tela erant, & hastis inuadentes certatim repellebant. Sic demum Diogenes hostes euasit, duobus tantum desideratis, reliquos seruauit: nec tamen ipse sine cruore. nam manum læuam sauciatus, digitum minimum amplius mouere non valuit: deinde tria in ceruice ac ore vulnera accepit, ex quib. paulo post excessit. Belisarius igitur, vti supra narrare cepimus, ad muros resarciendos conuersus, multam operarii aliarque turbæ pecuniam erogauit: moenia ipsa fossa circumdedit ingenti, valloque ac densis cancellis eam muniit, atque hæc omnia mira celeritate, ita vt Carthaginenses mirarentur. Ipse Gilimer, quum

quum captus Carthaginem venisset, opus magno-
 pere probavit, simulque propriam in his obeundis
 negligentiam damnauit, dicitans manifestò sibi
 causam insequuti casus fuisse. Hæc itaque a Belisa-
 rio apud Carthaginem gesta. Zazon vero Gilime-
 ris frater, vti supra narratur, cum classe in Sardinia
 inuectus, in Caralis portum descendit, ciuitatemq;
 eam repente cepit, ac Godam tyrannum, ac quic-
 quid cū eo inexpugnabile videbatur, sustulit. Vbi
 verò audiit classem Iustiniani Africæ terram at-
 tigiisse, nescius adhuc eorum, quæ gesta erant, fra-
 tri in hanc sententiam scripsit: *Godam tyrannum*
meis manibus perisse, & insulam rursus regno tuo resti-
tutam, ô Vandilorum atque Alanarum rex, profecto
scias. quapropter victoriæ festum celebritatēque agito:
reliquos verò hostes: qui nostram inuadere sunt ausi ter-
ram, existima eundem fortuna breuiter exitū habituros,
qui eisdem contra nostros maiores venientibus contigit.
 Has itaque literas Aphri nihil hostile cogitantes
 ferunt per mare in Carthaginensem portum, vbi
 à custodibus Belisarij capti, ac ad ducem missi lite-
 ras tradunt, tum omnia narrant: videntes autem
 fortunæ commutationem, ac tantam subito varie-
 ratem stupuere, nihilque propterea ex Belisario
 mali tulerunt. Sub idem tempus aliud huiuscemo-
 di contigit. Gilimer paulò ante quam nostra classis
 in Africam peruenisset, oratores misit in Hispani-
 am quosdam, quorum principes Gottheus & Fuscias
 fuere, vt Theudim Visigothorum regem ad
 societatem ineundam cum Vandilis inducerent:
 Hi postquam ad Gadeis peruenissent, per Hercules
 fretū transeuntes Theudim offendūt in paruo op-
 pido prope mare commorantem, humaniterq; ab
 eo domi excepti in conuiuio ante omnia interro-
 gantur, quo nam modo Gilimeris Vandilorumq;
 res se habeant. Nam dum ipsi legati in iuinerè cun-

Gilimer in Sardiniam exercitum imprudenter mittit, quem in Africa conseruare debuerat. Ambitio satagit. & nihil agit.
Zazonis ad Gilimerem litera.

Legatio irrita.

Legati ad Theudim & Visigothos.

Theudis legatos pro merito excipit & dimittit.

inime rotun
 m inclisent
 ebri pro ho
 si accederet
 daturus: hæc
 congregandi
 hominibus
 improuifos
 humi stratu
 cumfistenes
 obseruant In
 tigit e somn
 it, Vandilo
 rantium atque
 mei esse fer
 rum excitar
 Diogene mo
 na corripit
 quis iniectis
 e confen
 rum consili
 tur. Vandili
 , frustra que
 ra tela erant
 ant. Sic de
 rantum desi
 se sine cruo
 gitum mini
 einde tria in
 b. paulo post
 arrare cepi
 , multâ ope
 : monia ipsa
 nentis cancel
 a celeritate
 pfe Gilimer
 quum

starentur contigit onerariam nauim eodem dies quo Romæorum exercitus Carthaginem ingressus est, discedere; ac in Hispaniâ vento secundo celeriter deferri: vnde Theudis rē omnem gestam ex Carthagine accipiens, mercatores quicquā referre, antequam omnia patefacta essent ac vera prohibuit. Postquā vero legati regi respondissent, omnia prosperè se habere: interrogat rursus ille, cuiusnam causa venerint: respondentibus societatis ineundæ se gratia venisse: ait, vt ad littus Aphricæ reuertentur, ibique se omnia tutò scituros. Legati autem quum non sanum regis, vti fortè ebrij, verbum putassent, tacentes rem distulerunt. Postero autem die in colloquium rursus venientes, ac societatem petentes, idem ab eo responsum tulere. Existimantes igitur res nouas in Aphrica ortas esse, nihil tamen de Carthagine suspicantes, versus eam remeant: propèque iam existentes, in Romæos incidunt milites, captique ad Belisarium ducti cuncta quæ contigerant narrauerunt: nihil propterea & ipsi læsi ducis humanitate fuere. Hæc itaque sic se habuerunt.

Legati à Belisario capti. Prudentiâ fortem felicitas committatur.

Vigilantia Belisarij. vt victoriam suam firmaret.

Gilimeris conatus.

Victori omnes applaudunt.

22. INTEREA Cyrillus, quæ supra in Sardinia missum à Iustiniano memorauimus, quum prope insulam cuncta, quæ Godæ accidissent, accepisset; Carthaginem è vestigio adnauigauit: vbi quum Belisarij Romæorumque victoriam subsequutam vidisset, hic substitit. Salomon quoque res Iustiniano nunciatum mittitur. Gilimer postquam in Corbulæ campum se recepit, qui quatuor iter dierum à Carthagine, nec procul à Numidarum finibus distat, hic Vandilos omnes ad se vindicandum excitat, ac si quos inter Mauritianos amicos habebat: nam pauci admodum in eius venerant fœdus, atque hi omnino liberi & sine principe, quicunque enim & in Mauritania & in Numidia apud Byzaciū Mauritanis

ritanis dominati sunt, legatos ad Belisarium miserunt, sese Iustiniani seruos profitentes, in eiusque fœdere libenter fore adfirmantes: nonnulli etiam filios oblidum loco spontè miserunt, signaque ab eo imperij ex antiqua lege mitti petierunt. Lex enim Mauritanis erat, præfectum nullum esse oportere, qui Romæ sit aduersus, quive non signa prius magistratus à Romæorum ferat Imperatore: quæ si à Vandilis ipsi acciperent, non putabant firmam habere dominationem. Sunt autem signa hæc, baculus argenteus, supraque auratus, pileum argenteum non rotum obtegens caput, sed veluti corona loris argenteis circumpendentibus ornatum, vestis aliqua vilis admodum & alba, varièque distincta, arbyla (genus id est soleæ) aurata. Belisarius igitur & hæc illis misit, & pecunia multa quemlibet ipsorum donauit: nec propterea in fœdus cum eo venerunt, neque item Vandilis auxilium ferre sunt ausi, verum quiescentes, neutrique adhaerentes parti, exitum fortunæ belli expectabant. Sic Romæorum tunc res se habuere. Gilimer autem amissa Carthagine, quendam à Vandilis in Sardiniam Zazoni fratri cum epistola mittit, qui confestim ad littus veniens onerariam tunc fortè solentem nactus, in Caralis portum adnauigauit, epistolamque Zazoni tradidit, in qua hæc scripta erant: Existimo profecto non Godam in Sardinia à nobis deficientem, sed quoddam Vandilorum hoc tempore fatum, teque ac ceteros fortissimos mihi subripuisse, ex quo contigerit Gizerichi opes ac bona simul corruisse. non enim ut insulam nobis seruares à Goda hinc abiisti, sed ut Aphricæ totius Iustinianus potiretur. Nam quod fortuna prius sibi voluit, nunc licet ex euentis iudicare. Belisarius igitur paruo admodum exercitu contra nos venit, virtus autem solita Vandilorum omnino deficiens unâ secū fortuna

Signa, quæ ab imperatore magistratibus dabantur.

Neutralium descriptio.

Damno accepto Gilimer sapit.

Gilimeris ad Zazonem epistola, qua sollicitum & diris suspectum tortum animum prodit. ve solent istius modi homines carnificinam in sompos exercere.

um eodem die
haginem ingre-
vento secido ce-
nem geliam ex
quicquã reite-
ac vera prohibi-
dissent, omnia
sile, cuiusdam
retatis inuendz
Aphricæ reuer-
tuos. Legati
forte ebtij, ve-
lerunt. Postero
enientes, ac fo-
sponsum tuler.
phrica ortas el-
cantes, versus
llentes, in Ro-
Belisarium do-
enihil propte-
ere. Hæc itaque
upra in Sardinia
prope insulam
epistola Cartha-
quom Belisarij
uutam vidisset
Iustiniano nun-
am in Corbulz
dierum à Car-
sinibus distat,
andum excitas
habebar: nam
scendus, atque hi
cunque enim &
Byzaciū Mau-
ritanie

perrogare quid in Africa malorum contigerat, curabant: satis enim ex loco & vestitu existimare facile, quæ acciderunt, potuere; neque item filiorum aut vxorum sermonem yllum fecere, certo arbitantes, si quis eorum abesset, aut extinctus, aut in hostium manibus existeret. Hæc quidem sic se habuere.

PROCOPII DE
BELLO VANDILI-
CO LIBER II.

BREVIARIUM.

1 Gilimer Carthaginem recuperare nititur, & Hunnos tentat, qui confirmantur à Belisario, cuius subiungitur ante pugnam suasoria concio ad milites.

2 Oratio Gilimeris & Zazonis ad Vandilos, Romane & Vandilicæ aciei dispositio. Initium pugne, Zazonis interitus, Gilimeris turpissima fuga, hostilium Castrorum direptio.

3 Romani disciplinam militarem contemnunt. Be-

lisarij sollicitudo. Gilimerem persequitur Ioannes Armenius, qui fato ignobili opprimitur. Pharas obsidet Gilimerem, cuius thesauros prodit Bonifacius.

4 Belisarius exercitum per prouincias prudenter collocat. Ad Gotthos minaces literas dat. Illi pacificè respondent. Pharas facinus audax & dampnosum. Vandilorum luxus atque mollities Mawrorum mores contrarij.

um & Gilimerem
perierant, in
berica cum ysa
nauis quiescere
uores, comen
tationum Bile
nes vobis de
m ac Sardiniam
enti, ad nos cum
ulius de rei fun
erare. Simul en
uel fortunam prop
lacrificemus, qui
ut inflixerit, asse
it, atque Vandili
rationes conueni
sed clam insulati
nquerentur, ac
ues conscendunt
die in Aphri
das a Mauritan
ere in Bulz cam
exercitu se con
sulæ querela, it
luere potuissent
spectu iuere, col
enim amplius se
colloquuti, sed
max vberes fun
Vandilorum, qui
qui è Sardinia ad
liquandiu morati
Nulli autem ex
i sunt fortuna de
a euenerant, pro
inia redierant, in
terrogare

5 Phara ad Gilimerem literæ. Gilimeris responsio & mira petitio, nec non deditiois occasio Scripta ad Pharam epistola, hosti se tradit, & miseriam suam ridet. Magnitudo rerum hoc bello gestarum.

6 Insidias sibi structas deprehendit Belisarius. Maurorum perfidia & mirum oraculum. Belisarij triumphus. Spolia de Vandilis. Gilimer ad Iustinianum perductus supplex fit, & clementer excipitur. Belisarij consulatus.

6 Salomö Africæ præficitur loco Belisarij. Maurusiorum origo. Ad Maurusios Salomonis epistola, & eorundem responsio.

8 Ad suos ante prælium Salomonis oratio: Maurusiorum item. Certaminis initium, & Salomonis pugnam restituentis fortitudo.

9 Noua Salomonis ad milites oratio, strategema item & victoria nobilissima. Althie & Iaudæ duellum Montis Awasii magnitudo & obsidio.

10 Belisarius contra Theodatum & Gothos

bellum gerit. Seditio militum in Africa, & conuratio in Salomonem, que patescit. Militum furor & fuga Salomonis.

11 Stozæ tyrannis & crudelitas in Iosephium, Belisarius opportunè Carthaginem venit, & suis ad officium hortatur. Stozæ vicissim seditiosos ad pugnam accendit, & milites aduersarios oratione habita trahit ad suas partes.

12 In hac rerum conuersione Iustinianus noua subsidia mittit. Germani consilium idoneum, ad suos concio, & in rebus gerendis mens intrepida.

13 Fugam suorum sistit Germanus, hostium castra expugnat, unde Stozæ fuga, & seditiosorum dissipatio, quos Maximinus colligere & tyrannidem nouâ inuolere dum studet, capitur & seuerè punitur.

14 Iterû Africæ præest Salomon, & Iaudæ bellum infert. In Tumar castello conelusus Iaudas, obfiderur.

15 Salomonis ad milites oratio suaforia. Iaudæ thesaurus, militis cuiusdam mira

mira

enira audacia, in turri ca-
pitur.

16 Maurusij in Salo-
monis nepotes insurgunt,
eosdēque fugant. Salo-
mon dum suis opem ferre
nititur cadit in acie. Huic
succedit Sergius iuuenis ma-
lus, qui ad Iustinianum
delatus, tamen provincia
& functione non moue-
tur.

17 Salomonis iunio-
ris sibi consulentis versu-
tia. Laribum obsident
Maurusij, deinde neme-
rata pecunia domū se reci-
piunt. Stozas bellum repa-
rat, Adramettum dolo
capit, & cladibus adfcit
Africam.

18 Areobindus in

Africam missus. Sto-
zam Ioannes Sisinij fi-
lius interficit. Gontha-
ris adscelat tyrannidem.

19 Gontharis Areo-
bindo facit insidias. A-
reobindi fuga & intervi-
tus. Anthalas Gontha-
rum ob perfidiam deserit.
Gregorij ad Artabanem
oratio.

20 In Gontharim
Artabanes conspirat.
Ante pugnam Gontharis
parat conuiuium. A con-
iuratis tyrannus in conui-
uio interficitur. Iustinia-
no Artabanes rem resti-
tuit. Maurusij, variis
preliis fracti à Ioanne,
Pappi fratre, tandem quie-
scunt.

I

ILIMER autem vbi con-
gregatos circa se omnes
Vandilos vidit, Cartha-
ginem versus duxit exer-
citu, vt prope ciuitatem
aquæductum pulcherri-
mum, qui in eam aquas
introducebat, abrumpe-
ret: quūque aliquandiu in castris fuissent, se in
sua receperunt, tanquam minimè occurrentibus
hostibus, spernentēsq; cætera ibi oppidula, tan-
tūm vias obsidere atque custodire decreuerunt, &
hoc demum pacto Carthaginem expugnare posse

O. j.

Nō quiescit
iniustus pos-
sessor donec
eiiciatur.

putabant. neque enim aut prædabantur, aut agrum aliquo modo populabantur, sed tanquam proprii curam gerebant, simulque proditionem quandam sibi breuiter sperabant ab his prouenuram tã Romæis quam Carthagenensibus, qui sectæ studerent Ariane. Insuper ad Hunnorum principes misit rogatum auxilia, plura & quam maxima promittens, si auscultauerint. Illi autem quum Romæis minime afficerentur, utpote non sponte ad eorum societatem & fœdus deducti (quærebantur enim Romæorum olim ducem Petrum iurasse, ab eodemque periuro paulo post se perductos Byzantium) Vandilorum petitioni clam annuerunt, ac postquam in rem præsentem ac ad pugnam uenissent, simul contra Romæorum exercitum se conuersuros receperunt. Hæc igitur omnia Belisarius suspecta iam dudum habens, quod eadem a transfugis audiuisset, nõdum tempus oportunitate egredi contra hostes visum est ei, sed tantum operi cœpro restituendorum murorum, quos nondum absoluerat, vacare decreuit. Deinde Carthagenensem quendam nomine Laurum, in proditione depressum, & a suo notario captum in colle quodam ante ciuitatem palo infixit: cuius exemplo ceteri territi, si quid & ipsi animo tale excogitassent, destitire. Massagetæ quoque, qui lente in bello procedere sunt visi, & donis & mensa placando induxit aperte fateri, quid nam præmij a Gilimere expectassent, quod ipsi tam pigre ac segniter in pugnam processissent: responderunt, nihil penitus ex eo sperasse, verum non prompto fuisse animo, quod metuerent Vandilis victis ne ipsi missionem impetrare possent, aut ad patriam reuerti, sed a Romæis in Africâ remanere ac mori cogere, demum ne præda ipsa priuarentur: quibus Belisarius iureiurando adfirmavit, merum omnino abijcerent.

Omnes formas assumit, ut male parta reuincat.

Non latent autem ista consilia Jacacisimum belli ducem.

Illo partim supplicij partim muneribus suis rebus tempore sue consuecit.

cerent. quòd si Vandilos penitus subiugare deus dederit, se protinus domū cum omnibus spoliis ac praeda remissurum, sic ad bellum deinceps animosiores promptioresque restituit. Deinde quum moenia perfecta essent, omniāque ad pugnam ineundam parata esse conspiceret, ut suos accenderet, contumacato exercitu sic exorsus est; *Non video commilitones, cur exhortatione aliqua in presenti certamine sit opus, quòd ita nuper vos strenuos vidi dimicando, ut vobis hostibus Carthaginem ac omnem Africam vestrae virtutis possessionem feceritis, quapropter nullo vos egere verborum incitamento putaverim, nam qui semel vicere, non verisimile in futurum animo priori pares non esse. Illud tamen non ab re monuisse putaverim, ut si rursus tales vos viros, ut in pugna praeterita praestabitis, finem profecto omni Vandilorum spei vestroque labori ac pugnae statuatis. Itaque vos omnino magno animo in hoc ultimo praelio decet esse, quòd requiem vobis ac otium sit pariturum. Neque est quòd hostium metu terreamini: nam neque hominum multitudine, neque corporum proceritate, sed animorum virtute rem bellicam metiri ac expendere fas est. Pudor ante omnia quum in acie steteritis, vestros ob oculos versetur, quae una res omnium fortissimos reddit. Verecundia profecto est generosa: homines seipsis inferiores ac infra suam virtutem agere videri. Nec dubium quin hostes & praeteritorum maiorum memoria coacti, mollius se in hoc conflictu sint habituri: fortuna enim vbi primū aduersa conspicitur, ipsam ab ea decidentium mentem prostermit, atque in seruitutem redigit. Insuper vobis pro rebus longè maioribus atque prius certamen erit: in prima namque pugna si forte conatus minimè successisset, usque tantum eo periclitandum erat: ut aliena terra careremus: nunc autem ne nostram amittamus: quanto igitur non possidere leuius quàm possessis quandoque priuari, tanto nunc magis periculum quàm prius vobis extimandum. Sed*

Nutantes socios confirmat.

Commilitones ad strenuè agendū hortatur, arguuntis dū dū ob bonos, viri, facili, necessario, &c.

Victoriam multa fortibus viris pollicentur. quum multa nobis victoriam pollicentur, tum imprimi nobis deus propitiis, deinde quod toto concurremus exercitu: si enim absque peditibus prius hostes vicisti, quantum nunc magis quum eis potiemini? Presentem igitur occasionem cognoscite, finemque bello imponere, quum sit in vestris hodie dextris, ne differte. Fortuna enim in rebus sese offerentibus neglecta non aequè postea redire solet. Paratam enim felicitatem spernentibus numina irasci consueverunt. Si quis autem hostes qui et filios et coniuges, universaque sibi charissima in nostris esse manibus vident, ausuros ex sententia ac voluntate eorum esse putat, non rectè existimat. Doloris enim vehementis acerbitas, et robur, et vires omnes absument, ut ne presenti audacia rebusque paratis uti permittat. Que omnia vos diligentius examinare ad bellum paratos addeceat, tum

Bandi vocabulum apud Rom.

Ducis prudentia.

Romaorum castrametatio.

Meteora igne aignaros milites turbant.

dignam generi nominique vestro laudem referre. Talibus Belisarius adhortatus, equites omnes præter quinquagenarios eo die præmisit, scutigeros vero, ac signum quod Romæ Bandū vocant, Ioanni Armenio commitens, ac si fuerit occasio iaculari mandauit. Ipse verò postera die cum reliquis peditibus ac quinquagenariis equitibus cōsecutus est. Masfagetas autem liberos dimisit, quod cum Gilimere pariter ac cum Romæis consentire, & vbi inclinatam viderent victoriam, hos tantum sequi videntur. Romæorum itaque exercitus aduersus Vandilos egressus, deprendit eos apud Tricamarū castra habere cxi. stadiis à Carthagine distans. hic procul inter se castrametantur Romæi. Vbi autem plurimum noctis processit, quum in parte suorum summam hastarum igne adligato ardentia conspicerent, non sanè omnes, sed tantum clare intuentes perterriti sunt, prodigiū putantes, ac planè ignorantes hoc fieri solere. Contigit & idem Romæis in Italia rursus longo post tempore, quando victoriæ signum pyræ instar ardentis adspicientes victoriam esse

esse putauere: verum nunc huius nescij moris, multa trepidatione noctem eam traxere.

2. SEQUENTI die Gilimer pueros ac foeminas opesque omneis in medio munitionum ponere iussit, conuocatisque ad concionem militibus sic ait:

Non pro gloria nobis, viri Vandili, neque pro imperio tantum hodie certamen est, quibus spretis forte a nobis possumus saltem domi manere, nostra tantum possidentes, ac reliqua utentes fortuna. Sed eo venimus ac in ea sorte necessitatem copulsi, ut nisi vicerimus, nos imprimis peremptes, liberorum, coniugum, ac omnium bonorum, regionis denique totius dominos hostes relinquamus: si autem superuixerimus, haec omnia nostris oculis grauius videre nobis erit. At si hostium immanissimorum potiemur, viuentes in omni rerum copia ac pace, tum decore, liberisque item ac coniugibus perpetuam relinquere felicitatem licebit. Vandilorum praeterea nomen illustre reddetis, ac templum restituetis amissum. Si enim ullis unquam de omnibus periculati contigit, nunc nobis maxime, ut spes omnium in nobis tantum ipsis ferentes in acie consistamus. Non enim corporibus tantum propriis aut de morte, sed de re tota periculi, victoria namque desperata nihil prius nobis, fuerit quam mori. Vt igitur ex sententia conatus eueniat, nemo vestrum effeminato sit animo, propositi magnitudine corpus tueatur, malorum verecundiam, vita postremo turpis commutationem exhorreat. Nam si turpia erubescetis, nullum in futurum periculum timebitis. Ante omnia vero prioris pugnae omnino nulla vos memoria subeat, non enim ignavia vestra, sed fortunae malignitate corruimus, quae non semper eadem redire, sed singulis diebus multa varietate consuevit. Post haec fortitudine imprimis Vandili Romanos anteire gloriamur, tum militum numero longe praecedere, decuplo plures existentes: addam quoque illa quam maxima, quae nos ad virtutem magnopere exercitare deberent, gloriam videlicet maiorum nostrorum, dum imperium nobis ab illis per manus traditum, quod

Gilimeris ad suos oratio, ut fortiter certantibus sumptis a necessario, ut ille honeste, &c.

Periculum imminens sepsus proponit, ut ad duciam suorum acuat. Cladem priorem cleuat.

magna parte huius victoria laudē vindicabitis, quin ce- ad officium
 teri vos potissimum gentis Vandalorū tutelā firmissimam exequendū
 vocitabunt. Non enim verisimile eos qui semel excideret, eos magis as
 meliorem postea sortiri fortunā. Hæc utitur cuncta animis magis inci-
 vestris meditantes, oportet puto liberos coniugēsque plo- ter.
 rantes bono esse animo iubere, dei que ante omnia auxiliū
 exposcere, denique audacter ceteros ducendo Vandalos in
 pugnam descendere. Hæc & Gilimer & Zazon admo-
 nentes in aciem milites educunt circa prandij ho-
 ram. Romæis minimè præparatis, ac in prandio di-
 sponendo occupatis. Tum circa fluij ripas confi-
 stentes ad prælium ordinat. Est enim hic fluuius
 perennè quidem fluens, sed adeò paruus, vt acco-
 læ nullo dignitatis nomine in riuū parte appellēt.
 In altera verò ripa Romæi aduersus locati acie sic
 ordinauere. Sinistrū cornu Martinus, Valerianus, *Acies Rē-*
 Cyprianus, Althias, Marcellus, ac fœderatorū du- *mana.*
 ces tenuerunt. Dextrū verò Pappus, Barbatas, Aigā,
 & omnes qui equitibus præerat. In medio verò
 Ioānes simul cū scutigeris & hastatis equitibus Be-
 lisarij aderat; qui ducis signum ferebat. non enim
 Belisarius in tēpore cū quingenis venit, retro pedi-
 tes qui subsequebātur relinquēs. Hunni autē om-
 nes in alio loco constituti fuere. Massagetas verò,
 qui prius minimū cū Romæo exercitu se miscue-
 rūt, iā animo cogitātes, quæ antea narrauimus, ne-
 quaquā cum cæteris in acie disponi spōte licuit. Et
 Romæorū quidē sic se ordines habuere. Vandalorū
 verò in hūc modū. In altero cornu Chiliarchi erāt, *Acies Vān-*
 quorū quilibet turmæ præerat ei subiectæ. In *dalorum.*
 medio Zazō Gilimeris frater, retro autē Maurusij po-
 sitione fuere. Ipse Gilimer quanquā versus in exercitu
 adequitās nūchos nūc illos adpugnā fortitudinēq;
 impellebat. Suis omnibus autē edixit, vt neq; hasta
 neq; alio quouis instrumēto in hac pugna, nisi tantū
 enibus vteretur. Dū vtrinque in armis parati cōsi-

Initium pugnae captatum à Belisario.

sterent, nemine adhuc pugnam incipiēte, Ioannes cum paucis è suis electis Belisarij iussu flumine traiecto primus in medios incurrit hostes. Hic Zazon eos vi repulsos insequitur: at illi fugientes ad suos statim se recipiunt. Vandili persequendo flumen vsque peruenerunt. Iterum Ioannes à Belisario plures atque prius scutigeros adducens in Zazonem inuehitur, iterumque repulsus in Romæorum se exercitum recepit. Tercio item cum omnibus penè Belisarij & hastatis & scutigeris ducis ferens vexillum cum clamore strepituque maximo procurrat. Barbari autè fortiter resistētes, aliquandiu ensibus tantum utendo fuere, pugnaque ardua & anceps fuit vsque quo hostium fortissimi atque optimi plures cadunt, pauloque post ipse Zazon Gilimeris frater.

Zazon cadit. Ex duobus interitu victores animos sumunt, alij deponunt, & in fugam vertuntur.

Tunc verò omnis simul Romæorum exercitus confertim motus, ac flumen traiciens in eo fertur, hostium fuga clarissima in medio facta, cæteri nullo negotio fugantur: quod Massageræ adspicientes, ut iam dudum animo conceperant, simul cum Romæis insectando processerunt: neque longa fuit insectatio. Nam Vandili in castra munitionisque se recipientes quieuerunt. Romæi verò, quum non viderēt eos intra vallum constitutos expugnare posse, mortuos qui aurum secum haberent spoliant, & in castra reuertuntur. Desiderati in hac pugna fuere Romæorum minus quam quinquaginta, hostes verò octingenti. Belisarius cum reliquo pedicuro exercitu adcelerās circa diei serum Vandilorum castra petit: quem quum procul Gilimer venientem cum omni reliqua multitudine cōspexisset, nihil penitus neque dicens neque mandans, clam equo conscenso, per viam aufugit quæ ducit in Numidas, vna propinquis eius ac paucis admodum seruis consequentibus. Vādilos autè reliquos animo cōsternatos atque exterritos quum aliquandiu Gilimeris fuga latuisset, vbi

Gilimeris turpissima fuga. Tyrannidis merces, animi quum maxime fuit opus, & matrem amittere.

proxima

primum eam cognouissent, Romęq; in conspectu habuissent, viri quidem tumultum excitant, pueri constrepunt, scēminę vlant, neque substantię aut rerum preciosarum curam habentes, protinus via quę cuiq; occurrit nullo decore certatim fugiūt. Romę euestigio castra viris vacua ingressi, pecuniam ac opes omnes diripiunt, totaq; persecerantes nocte hostium quot occurrerant interfecerunt, pueros verō ac scēminas inter captiuos habuere. Tantam igitur pecuniam in his castris repererunt, quanta nec vsquam visa est. Nam quum iamdudum Vandili imperium Romęorum vsurparent, multas inde pecunias in Aphricam miserunt. Deinde quod ea regio fructus copiosissimę omnis generis ferret, redditus inde ex his quę ibi prouenirent esse contingit, nec eos ob vsui necessaria extra terram illam erogare aut mittere opus: quapropter magnus coactus census spacio annorum lxxxv. quibus Vandili Aphricam possederunt, in manus Romęorum rursus eo die venit. Hęc igitur pugna & insequutio & castrorum expugnatio, tribus factę sunt mensibus supra medium Decembrem, postquam Romęorum exercitus Carthaginem est ingressus.

3 BELISARIVS itaque quum exercitum in redeundo, sparsum ac ordine nullo procedentē animaduerneret, valdē succensuit, metuens ne in tota nocte hostes simul insidiis conuenientes, in eos ex aliqua parte venirent, ac incommodum aliquod inferrent. Quod quidem si modo aliquo tunc fieri contigisset, puto Romęū nullum periculū euitasse. Milites enim pauperes admodum homines existētes, quum in tot diuitias paratas simulque & pulcherrima corpora magnoperęque decora subito incidissent, animū nullo modo cōpescere, nec vllā presentiu bonorum satietatem reperire valuerunt,

Castra Vandilorum capta & direpta. Pramiū victoria, militibus strenuis debitum.

Opes regni Vandilorum.

Exercitus victor disciplina incursus & contemptor satē semper apparet.

Auaritia & libidinis in milite ob vici etiam ferociente nullus terminus.

Sapientis ducis est vigilare, & ad omnia intentum esse, dum milites genio superbe indulgent.

Ioannes Arminius Gilimerem persequitur.

Et vincere & victoria uti novit dum sapiens.

sed ita libidinibus, rerumque copia atque auaricia sunt capti, ut quilibet secum omnia terre Carthaginem redeundo voluerit: neque multi simul in hac cura occupati fuere, sed sparsim ac palates vnus vel duo quocumque spes lucri trahebat vagabantur, nec solum in aperto, sed in saltibus locisque asperis aut speluncis in manitium se periculum ac intidas coniciebant. Neque enim hostium meru, neque Belisarij reuerentia, neque aliqua alia re mouebantur, quin vbi spolia praedamque vidissent, protinus spre-

tis omnibus eo adcurrerent. Quae omnia Belisarius animaduertens, magna in angustia versabatur, quoniam modo rem quamquam componeret: vbi vero illuxit mane, in colle iuxta viam constitit, eoque turbam aduocans, & milites & ductores simul acriter obiurgauit. tunc hi qui proximi aderant, praesertim est Belisarij domo, rapta omnia, eentiumque & captiuos cum tabernaculis & mentis Carthaginem miserunt: ipsi autem iuxta ducem ambulantes dicto audientes fuere. Ioanni quoque cum ducentis iussit Gilimerem persequi, nec vllum diem neque noctem intermittere, donec aut viuum aut mortuum comprehenderent. Vandilos vero quicumque in proximis ciuitati locis ad templa supplices confugissent, sub fidem primum vocatos, ac armis ne nocere possent exutos, Carthaginem ire posse mandauit, donec ipse veniret. his qui quieti inuenirentur minime officere promisit: qui vero armati essent in templis, ereptis armis in urbem ducebantur. His igitur hoc modo constitutis, quum recte omnia se habere conspiceret, ipsemet cum toto exercitu quantam poterat celeritate persequi decreuit. Ioannes interea decem iam dies totidemque noctes adequitans, non procul a Gilimere existerat, quin postera die ad manus cum eo venturus erat, verum rem casus impediit huiusmodi. Erat in Ioannis societate

Vliares

Vliares Belisarij eques hastatus vnus omnino & animi magnitudine & viribus corporis præstantissimus, verum tunc procul à curis, vt sæpe fit, vinoque ac iocis plus solito indulgens. Hic sexta perfectionis die vino grauis circa solis exortū auem quandā super arbore residentem conspexit, itatimque arcu sumpto in eam telum dirigit, neque attrigit, sed Ioannē fortē in colle retro cōsistentē ferit, quo ex vulnere ille paulo post perit, multum sui desiderium & Imperatori Iustiniano, & Belisario, & exercitui toto, insuper Romęis simul & Carthaginensib. relinquens: præterea fortitudine reliquisque virtutibus excellens, vrbantate & mansuetudine ingenti, æquitate ac iustitia nulli inferior. Sic igitur Ioannis fatum fuit. Vliares autem vbi ad se per rationem rediit, in proximi vici templum simplex ac mœstissimus confugit. Interim milites vltterius contra Gilimerem tendere supersedentes, circa Ioannis curam adsiuē consisterunt. Deinde extinctum honorificē tumularunt, iustaq; ei ex pietate fecerunt, tēque ex ordine omnem Belisario scribentes ipsū expectauerē. Ille nuncio itatim accepto ad Ioannis properans sepulchrū, illius casum infontis magnopere fleuit, nunc illū miserādo, nunc suū fatum conquerendo, qui tali orbatus esset viro, eiusque tumulū quum rebus aliis, tum census redditu honestauit. nihil propterea mali Vliari fecit, eo quod milites adfirmarent per sanctē sibi iuratis mandasse: vti nullam permitterent eum ex hoc poenam subire, nec ex sententia, sed casu atque fato id accidisse. Hoc igitur fugæ spatiū nactus Gilimer manus Romæorum eo die euasit. Belisarius inde eū persequens, vsq; munitā perueniens ciuitatem iuxta mare sitam, decē à Carthagine dierū iter distantem, quam Hipponem regium vocāt: ibi Gilimerē audiuit in Papuā montem confugisse,

Egregia facinora vno graues ac ridiculi non raro eludunt & sati sunt luctuosa instrumenta.

Discessa ebrietate, videt miser horridū facinus. & frustra in animo torqueatur.

Vliari Ioannes moriens ignoscit. Pq̄ viri insigne factum.

nec facilem à Romæis captu esse. Hic enim mons in Numidiæ finibus extremis valde quidem abruptus, adituque difficilis, petris vndique altissimis communitus, in quo Maurusij barbari habitant Gilimeris amici ac in bello socij. Iuxta quoq; montem vrbs Medeos sita, in qua eo tēpore Gilimer simulcum his qui eum sequuti fuerant quiescebat. Belisario autem hunc locum commodè expugnare non est visum, præsertim quòd hiemis tempus esset, tūti quòd Carthagine res adhuc pendentes, nec satis constitutas reliquerat, certos delegit milites cum duce Phara, quos ad eius montis obsidionem reliquit. Erat autem hic Pharas vir negociis obeundis idoneus, tum virtute præcellens. Huic Belisarius mandat ad ipsius mōtis radices per brumam diligeni custodiam consistere, vt neque eum discedere quoquo modo, neque quicquam necessariorum ad eum conuehi sinat, quod & fecit. Belisarius interim quicumque Vandilorum apud Hipponem regium ad templa supplices confugerant, sub fidem saluos & incolumes esse iussos Carthaginè protinus cum custodibus misit. Interim eidem in Gilimeris domo huiuscemodi contigit fortuna. Erat scriba quidā Bonifacius, Apher genere, è Byzacio veniēs, ante omnes Gilimeri fidissimus; hūc Gilimer ab initio belli huius in nauim simul pecuniam eius omnem ferentem conscendere iussit, ac ad Hipponis regij portum adplicare, ibique belli euētum expectare: quod si rem malè succedere vidisset, protinus cum vniuersa gaza in Hispaniam adnauigaret. Is igitur quūm Belisarius Hipponem regiū venisset, ad eū certos mittit: quos in templo prius consistere iussit ac ei dicere, se à Bonifacio regias pecunias habente missos, nec ante vbi sit idem manifestare, quam illum iureiurando polliceri cogant, eam si reciperet, datorem esse saluum, ac cū propriis

*Medeos
vrbs Gili-
meris sita.*

*Pharas Gilimerem
obsidet. Virro
prudentiā
& fortitudinem
pollens
ardua committendā.*

*Miseria Gilimeris
pessimā.*

*Bonifacius
thesaurum
Gilimeris
prodit.*

Propriis omnibus bonis
dona facientibus, Belisarius
capit, ac ex illis voto
Denique certis ad thesaurum
Belisarium cum bonis lib
non admodum par
Hic gestis quom
Belisarios omnes prepa
voluntarium mittere.
re et reliquum, quod
reciperaret. Cyn
in ordine in Sar
est quod insulare m
Vandilos formidat
Tricararum
videtur ve exercit
proculā Sardinia
pauore auctoritatem
Zanonis illo
terro que in Ma
partem mittit, qu
Carthagine expe
secum cunctis, h
viam hominū, fre
datis equitibus ad fr
Herculis colū m
pium vocant custod
pote oceanū ingres
um & Minorcam ab
tam maior, pūm dicit
can ad nauigium, in d
es donis plurimū
fraps caprum rebu
tamalocrit, ad In
vra cum ceteris A
fuerat, supplicia v

propriis omnibus bonis illegum abire: quibus mandata facientibus, Belisarius tam bono nuncio latori cœpit, ac ex illius voto omnia facile concedere. Deinde certis ad thesaurum recipiendum missis, Bonifacium cum bonis liberum dimisit, quæ Gili-meri non admodum pauca surripuerat.

4 H I S gestis quum Carthaginem reuertisset, Vandilos omnes præparari iussit, vt eos Veris initio Byzantium mitteret. Deinde exercitum ordinare, vt reliquum, quod Vádili Romæis vsurpaue- rant, recuperaret. Cyrillum igitur cum magna multitudine in Sardiniam mittit Zazonis caput fe- rentem: quod insulares minimè Romæis obtempe- rarent Vandilos formidantes, nec sanè quæ conti- gerât apud Tricamarum facile credentes, mandat- que eidem vt exercitus partem in Corsicam mit- tat non procul à Sardinia sitam, quæ Vandilorum sequebatur auctoritatem. Pharas itaque in Sardinia veniens, Zazonicis ilicò caput ostendit. In Cæsa- ream verò quæ in Mauritania est Ioannem cum pe- ditum parte mittit, quæ vrbs iter dierum xxx. pro- cul à Charthagine expedito est, Gadeis versus & solis occasum eunti, sita quoq; in magno mari iam pridem hominib; frequens. Ioannem item aliù ex hastatis equitibus ad fretum Gaditanum, ac alte- ram Herculis columnam misit, qui arcem quam Septum vocant custodiret. Ad insulas verò, quæ propè oceani ingressum sitæ sunt, Ebusam, Maiori- cam & Minoricam ab accolis vocitatas, Apollicia- rium misit, qui dudù adolefcens ex Italia in Aphri- cam ad nauigauit, in dignatione Ilderichi fuit, & ab eo donis plurimis ornatus: qui postquam eum à fratre captum rebus excidisse, vti supra narraui, animaduertit, ad Iustinianum Constantinopolim vnà cum cæteris Aphris, qui Gizerichi res tra- ctauerant, supplex venit. Missus deinde vnà cum

*Belisarij
prudencia
obseruanda.*

*Sardinia
incolas ad
sanam men-
tē reuocat.*

*Provincias
ordinat &
in officio co-
riner.*

*Fortissimi
belli ducem
honorifica
legatione
ornat.*

classe inter alios contra Gilimerem & Vandilos vir fuit in hoc bello omnium fortissimus, præsertim in pugna Tricamarenfi, cuius rei gratia Belisarius insulas has ei commisit. Post hæc Tripolim exercitum mittens vbi Pudentius & Tatumth Maurulij premebantur, vim Romæorum minime sustinuit. In Siciliam etiam quosdam ire iussit, v

Hostes persequitur.

Ad Gothos in Lilybei dat literas, que animis verè magnum produnt.

Lilybei præsidium ad Vandilorum pertinens imperium inde eicerent, Gothis minime volentibus Siciliae partem aliquam concedere, quòd hæc arx sub Vandilorum ditione non existeret adfirmantibus. Belisarius vbi hoc audiuit, ad præfectos qui illic erant hæc scribit: *Lilybei arcem que à Vandilis tenetur, nobis Iustiniani seruis adimendo neque facitis æquum, neque vobis consilium, ac regi demum vestro nolenti ac longè ab hoc dissentienti nostrum Imperatorem reddere cupitis inimicum, cuius ille benevolentiam nullo labore acquisiuit. Hic igitur ex lege humana nequaquam agere videmini, si enim Gilimerem nuper hanc arcem tenuisse fatemini, Iustinianum verò Gilimeris dominum factum, vos ò serui boni viri illum non nos bonorum possessione priuare cognoscite. Deinde cogitate quemadmodum amicitia multas est apta obtinere querelas, inimicitia vero nec minima sustinet errata, sed omnia superiora perscrutatur, nec præterit hostes qui auctiores ex alieno sunt facti, decertatque pro quibus maiores læsi fuerunt: & quanquam in ipso periculo succumbit, prospera tamen quandoque sua recuperat, docetque victos veniam petere præteritorum. Vos ergo ne ulterius nos lædite, ne nostrum Imperatorem Gothorum inimicum reddite, quem vobis nunc esse propitium existimatis: certo scientes, quòd si vobis arcem vindicabitis, bellum in promptu erit non pro Lilybeo tantum, sed pro omnibus quæ iniuste possidetis. Hanc itaque Gothi epistolam acceptam, Atarici maris legendam mittunt, ac eius deinde mandato sic responderunt:*

Gothorum responsio. Prudentia non leuis est, alieno sapere periculo.

LIBER
 rram. Liber qui nuper per
 nationem quidem verum ad
 re, non autem ad nos Gotho
 quam nihil ex Imperatore
 ubi sumas. Siciliam magis
 non belli iure acquisivimus
 Lilybei arc. Si autem
 Costantium regi locata ha
 nihil ostendam, nihil ad re
 ipsius vobis conparaverit
 ipse hoc ex æquo nob
 non esse cupis, qui non
 de. Desert enim quam am
 vobis decernere sunt
 vobis cognoscendum con
 quæ & illa iudicet. C
 vobis optima sunt, ac
 pluri potestatem. Hæc
 contumeliosabant. B
 Imperatorem certiores
 quæ sceler acturus
 in vstra oblatione
 bene tempore cum
 bellum longe ab
 aliquid hunc hortat
 ostendere tentavit
 vram loco præcipue
 res illius: acris in
 orans, omnibus viri
 cum supra centum e
 tero cum re ipsa e
 serere cepit: nec nro
 hocam nihil omnem
 oblecti tandem ha
 vult. Hic igitur
 vbi hinc crederet

runt: *Literas quas nuper, optimè Belisari, scripsisti, monitionem quidem veram ad alios fortasse quosdam homines, non autem ad nos Gothos præ se ferre videntur. Nos enim nihil ex Imperatore Iustiniano possidemus, neque ita insani sumus. Siciliam nanque omnem nostram existentem belli iure acquisuimus, cuius promontorium unum Lilybei est arx. Si autem Theoderichi permissa soror eius Vandilorum regi locata hanc cuidam in Siciliae mercatus tribuit utendam, nihil ad rem, neque hoc quodcumque huiuscemodi vobis conquerendi occasione[m] præbere debet. Tu igitur dux ex æquo nobiscum age, si non ut hostis, sed amicus esse cupis his qui nobis fœderis solutionem dissuadent. Refert enim quum amici quidem in pace aut inimici in pugna decernere sunt apti. Nos Iustiniano Imperatori de his cognoscendis curam permisimus, ut quæ sunt legitima & iusta iudicet. Cupimus ut tua consilia salutaria atque optima sint, ac Imperatoris tui celeriter expectare sententiam. Hæc itaque Gothorum litteræ manifestabant. Belisarius autem de cunctis Imperatorem certiores faciens, quieuit donec ab eo quid esset acturus responsum acciperet. Pharas interea obsidione atque instantia præsertim hyemis tempore omnino fessus, simulque quod Maurusios longè ab eis permansuros videret, suos ad sequendum hortatus, montem audacia magna conscendere tentavit: clamantes autem Maurusios, velut in loco præcipiti ac valdè inadcesso audentibus resistunt: acris fit defensio. Pharas verò adnitendo atq; omnibus viribus superare contendendo, decem supra centum è suis in certamine amisit, ipse verò cum reliquis etiam repulsus in pristinum locum se recepit: nec iterum deinde experiri est ausus, custodiam nihilominus diligentissimam adhibens, ut obsessi tandem fame seipso dederent, expectare iussit. Hic igitur Gilimeri & his qui cū eo erant fratris filii cæterisque propinquis casus contigit, qua-*

Pharas facinus audax, sed inutile, & suis noxium. Nimum difficultia tentare, prudentem ducem haud decet.

*Vandilorum
Luxus &
mollicies.*

*Maurorum
contrarij
mores.*

*Phara ad
Gilimerem
littera, quibus
miserum & mi-*

lem nemo atque ut res euenit satis explicare poterit. Vandili nanque omnium sunt, quos sciam, mollissimi atque delicatissimi: omnium verò miserimi Maurusij. Illi ex eo quo Aphricam tenuerunt, mensa quotidie copiosa, tum omnium rerum quas ea fert regio continuo referta: gestabant præterea vestem Medicam ac sumptuosam, quam sericam vocant: in theatris quoque & hippodromis ac omnibus aliis oblectamentis, præsertim in venationibus, continuo versabatur, saltatores & mimos spectabant, auditum & acromatis, & musicis, & omnibus quæcunque grata animo male instituto deliniebant: eorum item plurimi in paradisis agitantibus aquis & arboribus amœnis, ac symposia plura conuiuiaque facientes, Venerea denique magnopere frequentantes. At Maurusij contra duris adfuerunt in paruis tugurijs ubi vix respirare licet, degunt, hyemisque ac æstatis temporibus, neque niuibus, neque solibus, neque alio quocunque malo necessario carentes. Dormiunt nuda humo: si qui beatiores inter eos, aliquid substernunt. Vestes insuper secundum tempora variare ex lege prohibentur, sed laceram vestem atque crassam, tunicamque asperam in omne tempus induunt. Pane vinoque & aliis bonis omnibus vsui necessariis carent, sed triticum siue siliginem siue hordeum minimè aut coquentes, aut in farinam terentes, more belluarum passim depascuntur. Cum his igitur hominibus ac taliter viuentibus hi qui Gilimerem secuti erant quum diu cohabitassent, ac solitum & delicatum viuendi modum in miserum hunc victum commutantes, postquam ab ipsis sunt destituti necessariis, non amplius resistere, sed mori dulcissimum ac in seruitutem redigi minimè turpe putauerunt.

5 QUAE quum Pharas audiisset, hæc ad Gilimerem scribit: Sum & ipse barbarus, neque literatus, neque sermonis peritus. Tantum scribo quæ me hominem existenter

existentem ex rerum natura sponte dicere necesse fuit. Quid *seruimè* in-
 quaso, o care *Gilimer*, non te solum, sed omne tuum genus *ter Mauru-*
 in istud *barathrum* coniecisti, ne videlicet *seruus* *fias*? *O-* *sios languen-*
 minio te pueriliter facere puto, & libertatem hanc iacta- *tem ad de-*
 re, ut omnia extrema quodammodo cum ea commutanda *ditionem*
 sint; te tamen infelicibus *Maurusis* seruire non vides? *proposita so-*
 Qui per eos seruari posses, seu meliora consequi speras? non *lida apud*
 ne omnino prestat inter *Romæos* te seruum ac pauperem *Iustinianum*
 esse, quàm in *Fappua* istis *Maurusis* dominari? *An tam dignitate.*
 magnum probrum tibi videtur *Romæorum* imperatori v-
 nã cum *Belisario* tanto viro seruire? *An non nos quoque*
 ex optimo genere existentes eadem subire gloriamur? quã
 quam dicunt *Iustinianum*, te sponte inter *Senatores* rece-
 pturum, honorèque summo, quem *Patritium* vocant hone-
 staturum, insuper regione te ampla atque optima & pe-
 cunia multa donaturum, *Belisarium* verò se recepturum
 fidemque obligaturum, hæc omnia tibi futura. Tu verò
 quecumque inausita fortuna tulit, generose feres omnia re-
 putando que homini possint necessaria contingere. Si au-
 tem illa, mala hæc aliquo modo compensare tibi parata
 est; id suscipere omnino dedignaberis? an non similiter à
 fortuna mala nobis atque bona computanda? Sed hæc ab
 his qui sine sensu vehementer sunt minimè degustantur.
 Nam te nunc tot aduersis perculsum à mente alienatum
 esse credibile est. Vehemens enim dolor in consilium per-
 uersum hominem trahere aptus est. At si tibi ea vis est
 ut equo animo feras fortunam, rationemque facile in
 promptu habeas, neque querelis tuorum casuum incum-
 bas, libera tibi facultas proponitur utiliora eligendi ac
 ab instantibus malis liberandi. Has *Gilimer* litteras
 legens scénsque grauius sic rescripsit. Quod mihi
 dadas consilium multas habeo tibi gratias: seruire tamen in-
 iurimico qui magnopere me læsit, nequaquam excusato to-
 lerandum, à quo pænus potius optauerim sumre, si deus
 propitius fuisset, qui nunquam neque ingratum aliquid num porri-
 à me, nec mali quicquam passus, belli aduersus me occa-
 gat.

Gilimeris
 responsio,
 qua negat
 fieri posse
 ut *Iustina-*
 no & *Beli-*
sario in sen-
 sibus suis
 hostibus ma-
 num porri-
 gat.

sionem omni culpa vacantem sumpsit, meque ad hoc fortuna compulit. Belisarium non video cur etiam feram, quanquam & ipsi pariterque & imperatori, quoniam sint homines, non absurdum aliquid accidere posse, quod fortasse nolint. Ego vero tibi plura scribere non habeo, praesens enim fortuna omnem mihi eripuit cogitationem. Sed mihi care Phara, mitte quaeso, mihi citharam, & panem vnum, ac spogiam, quod hu mihi opus. Haec itaque quum Pharas accepisset, aliquandiu haesit extremam epistolae partem conicere non valens, donec nuncius qui eam attulerat ait, quod vnum quidem panem Gilimer optaret, cupiens eum & videre simul & edere, quod ex eo tempore quo Pappuam ascēdit, nullum coctum viderit panem. Spongiā ei necessariam esse, quod alterum oculum lachrymarum copia offensum maximē doleat. Citharam petit, ut musicus quum sit bonus, praesentem calamitatem flebilibus numeris demulceat. Haec ubi Pharas intellexit, humanam miseratus conditionem pariter & animo condolens ei morem gessit, omniaque mihi fit quaecumque postulauit, obsidionem tamen nequaquam intermittendo maiorem quam prius adhibuit custodiam. Trium iam mēsum spatio in hac mora consumpto ac hyeme iam finita, Gilimer timere cœpit ex inimicis expugnationem haud longe adfuturam, mentēque ac corpore pariter adflegebatur, viscerū doloribus adsiue tortus, quibus vix praeterque opinionem resistebat, donec rem huiuscemodi vidit. Mulier quaedam Maurusia frumentum contusum torrendum supra cratem posuit: sic enim mos Maurusis panes coquere. Iuxta duo pueri sedentes ac fame valde pressi, alter quidem ipsius foeminae filius, alter Gilimeris fratris filius finem expectabant ut ederent. Horum Vandilus massam nondum coctam praueinendo abstulit, ac feruentem adhuc cinerēque refertam fame

Gilimer citharam panem, & spogiam petit.

Humana cōditio admodum misera.

Occasio de ditionis.

Famis horrendae exemplum.

coactus

coactus in ora coniciens gaudebat: alter verò crine capitis eum apprehendens cæcidit, & massam vi raptam ac iam semideoratam coëgit è faucibus reddere. Quòd vbi Gilimer animaduertit, signum esse id cõiuratæ in eum fortunæ, nec à superioribus euentibus discrepantis cognouit. Quapropter animo penitus deiectus rebus omnino desperatis, hæc celeriter ad Pharam scribit. *Si ante vnquam contigit graua omnia patienti priorem mutare sententiam ac antea decreta contraire, me illum esse puta, optime Phara- tuum enim consilium omnino non spernere decreui, nec ulterius fortuna resistere, aut contra meum fatum pugna- re, sed protinus quò me illa vocat absque mora consequi, demique Belisarium expectare, vt eius fide accepta de me ac meis seruandis, ac de Iustiniانو polliceatur que- cunque nuper mihi scripsisti, vt ilico me meosque omnes consanguineos ac Vandilos qui mecum sunt, in vestris de- dam manibus.* Hæc ille in epistola. Pharas euefligio hanc simul cum prioribus quæ vltro citróque scriptæ fuerant Belisario mittit, rogátque vti quam cito respondeat. Ille verò vt qui magnopere cupe- ret Gilimerem viuum ad imperatorem adducere, vbi has epistolas legit valde gauisus, Cyprianum fœderatorum ducem cum aliis quibusdam confes- süm Pappuam ire, ac de eo seruando, apud etiam Iustinianum ea quæ Pharas scripserat consequen- do iuramentum præstare iussit. Igitur hi quum ad Pharam peruenissent, simul ad locum quendam iuxta montis radices conueniunt. Huc itaque Gi- limer cum eis congressus, postquam ex sententia omnia tulit, Carthaginem simul cum eis venit. Er- rat tunc fortè Belisarius in ciuitatis suburbano, quod Ælas vocant, morâ faciens. Hic vbi Gilimer in eius conspectu fuit, ridere palam coëpit, minime vt est visus, dissimulâter: quòd quū mirū videretur, adstantiũ nonnulli ob ingentem animi mœstítiam

Gilimeris ad Pharam epistola, quæ se suosque fame grauis- sima oppres- sos Belisario tradit. Fa- mes, omniũ malorum extremum.

Gilimer se hosti dedit.

Gilimeris risus.

*De isto risu
varium iu-
dicium.*

eum penitus mente excidisse suspicabantur: quidā sagacem potius hominem putabant, & ut natum ex regia domo magnam potentiam & opes maximas a puero vsque in senectam possidentem, deinde repente in fugam ac trepidationem conuersum, in super tot mala apud Pappuam sustinentem, postremo captum in hostibus se manibus conspicientem, bona malaque hoc modo fortunæ expertum tunc considerasse, nihilque propterea res humanas pendendas, ac risu plurimo dignas existimasse. Sed de huiuscemodi Gilimeris risu quisque suo opte modo diiudicet. Belisarius igitur ad Iustinianum scribit belli successum, Gilimerem esse captum Carthagine, cupere se cum illo Byzantium redire. Interea ipsum simul cum reliquis Vandilis ex dignitate custodit, classemque paratam habuit. *Hic tandem philosophari licet, ac res humanas pensare, nec quicquam omnino desperandum, quin in omni seculo semper meliora sperare liceat, donec ipsa hominum fortuna fuerint, & que dictu factuque difficilia ac fieri posse minime videntur, audentibus sepe ad effectum deducuntur, ita ut admiratione multa sint digna, quemadmodum hic contigit. Nam si talia vnquam euenierint non habeo dicere. Quartum enim à Gizericho successorem venientem, eiusque regnum opibus multis ac militum robore florens à quinque millibus hominum aduenarum portu stationeque carentium tam breui tempore dissolui atque ruere. (Tantus enim equitum numerus, qui Belisarium est secutus, ac toto hoc tempore bellum sustinuerunt) siue fortunæ siue virtuti sit adscribendum, iure quis ita euenisse admirabitur. Ego verò vnde sum digressus; reuertar. Vandilicum itaque bellū hūc finem habuit.*

6 *AT inuidia que in magna felicitate solet euenire, Belisarium petiit quanquam omni vacante culpa. Quidā enim eius belli ductores ipsum apud Iustinianum*

*Magnitudo
rerum hoc
bello gesta-
rum.*

*Mira in ty-
rannos &
inustos v
superatores
sunt Dei in-
dicia.*

*Belisario
inuidetur.
Virtutis su-
mus inui-
dia.*

Justinianum insimulauerunt, quòd tyrannidem sibi
 vsurpasset, Imperator verò rem nõ admodum cu-
 rare visus est, siue quòd calumniam delatoris que
 spreuerit, seu quòd ei sic agere potius est visum,
 Salomonem misit vti Belisario det alterius optio-
 nem, aut cum Gilimere & Vandilis Byzantium ve-
 nire, aut ibidem remanere, illos verò mittere. Beli-
 sarius verò quem minimè inuidorum criminatio
 latebat, Byzantium proficisci maturauit, vt & se o-
 mni suspitione solueret, & illorum posset calum-
 niam contemnere. Quomodo autem accusatorum
 iter didicerit, ego narrabo. Qui rem hanc in animo
 habebant, meuentes per vnum tantum nuncium
 imperatorem facere certiores, ne forte in mari pe-
 riclitaretur, remque propterea differret, duas epi-
 stolas per toridem nuncios miserunt. Quorum al-
 ter statim ad nauigauit, alter ob suspitionem quan-
 dam cum literis interceptus, resque patefacta & ad
 Belisarium delata est: ex quo ille ad Iustinianum,
 vti supra memorauimus, se purgatum ire contendebat.
 Et res in hoc quidem statu apud Carthaginem er-
 rant. Maurusij interea quot apud Byzacium & in
 Numidia habitabant, ad defectionem ex nulla pe-
 nitus causa tendebant, ac statim foedere soluto ar-
 ma contra Romæos parare decreuerunt, & hoc qui-
 dem ex more patrio faciebant. Illis enim neque dei
 merus est vllus, neque hominum reuerentia, ne-
 que item iuri iurandi aut obsidum vlla cura, etiam
 si filios aut fratres ipsorum ducentium exercitum
 eos esse contingeret: denique cum nullo pacem ha-
 bent, nisi cum his quorum metu coërceantur. Quo-
 modo autè foedera cū Belisario iniuerint, quomo-
 dove soluerint ego narrabo. Quando enim classis
 in Aphricam ab initio mittenda parabatur, formi-
 dantes Maurusij nequid inde incommodi accipe-
 rent, septem vaticinijs foeminarum sunt vsi: nam in

*Iustiniani
prudentia.*

*Belisarij
inuidorum
artes elu-
dendis ma-
gnamini as.*

*Inuidorum
doli detecti.*

*Maurorum
perfidia.*

*Fœmina tan-
tum vates
apud Man-
ros.*

*Dubitatur
de oraculi
sententia.*

hac gente viros vaticinari nefas. Hæ itaque in quodam eorum sacrificio retentæ antiquis non inferiora responsis ediderunt. Interrogatæ namque à viris prædixerunt exercitum venturum excidio Vandilis pariter & Maurusiis, quando Romæus dux imberbis venerit. Quòd ubi illi audiissent, simulque imperatoris expeditionem per mare venientem vidissent, in maximo metu versati societatem cum Vandilis nequaquam inire voluerunt, sed ad Belisarium mittentes pacè uti supra narraui firmavere, ac in futurum vsque ad belli euentum quieverunt. Postquam verò res Vandilorum ad finem pervenere, ad Romæorum mittunt exercitum vestigatum, si quis inter eius duces sit imberbis, ut ex vaticinio supra memorato acceperant. Vbi verò barbatos omnes cognouere, vaticinium id non de ipsis loqui putantes statim de defectione & linguendo fœdere cogitarunt. Verùm Belisarij timore destititæ, non enim ipso duce vires Romæorum se superare sperabant. Ut autem eius irruptionem cum scutigero & hastatis equitibus audierunt, ac iam contra ipsos pariter & Vandilos naues præparari, arma statim corripientes Aphris turpem fugæ speciem ostenderunt, metumque pariter incuissere. Pauci autem milites in extrema regione, & imparati existentes fugientibus minime resistere habuerunt. Non enim confertorum excursiones & ex manifesto prodeuntes prohibere, sed homines sparsim nullo ordine. Fœminæ autem cum pueris capiuntur, pecunia opesque ex vniuersa regione abducuntur, denique fuga locus omnibus refertus. Hæc Belisario iam ad reditum soluenti relata quum essent, nec redire opus ei iam esset, Salomoni res Aphricæ regendas dimisit, scutigero ac hastatorum equitum bonam partem relinquens: qui eum sequentes confestim Maurusiis qui

*Dux prudens
& modestus
sua successo-
ri locum lu-
dens conce-
dit.*

qui rebellauerunt, uehementiffimè perfequentes
 violati foederis pœnas expetierunt. Iulianus ve-
 rò alium Salomoni exercitum mifit cum Theodo-
 ro Cappadoce & Ildigere Antoninæ Belifarij vxo-
 ris genero: qui vbi nufquam in Aphrica tributa
 dari Romæis confueta, & ab eis in codicibus con-
 fcripta inuenerunt, quòd Gizerichus olim potitus
 cuncta deleuerat, codicèfque fultulerat, Tryphonè
 ac Constantium ad imperatorem miferunt, vt tri-
 buta rurfus ipfis conftituat, parua tamen a quolibet
 exigenda, quòd priora modum excedere ne-
 que tolerabilia Aphris uifa fuere. Belifarius interea
 vna cum Gilimere ac Vandilis Byzantium profe-
 ctus omnis adfecurus eft honores, qui superiorù
 temporum ducibus maximas adeptis victorias fla-
 tui confueuerunt, quòfve nemo ab hinc annis sex-
 centis habuiffe uifus eft, præterquam Titus &
 Traianus, ac alij quicunque imperatores in bellum
 euntes, barbaras gentes fuperauerunt. Spolia nan-
 que atque trophæa patefaciens captiuòfque præ-
 ferens per mediam urbem triumphum egit, non
 quidem antiquorum modo, fed ex propria domo
 pedibus ufque ad Hippodromum proceffit, inde
 rurfus ad locum ufque ubi fedes erat imperatoris.
 Erant enim fpolia quæcunque ad regis capti mini-
 fterium effe confueuerunt, aurei throni, vehi-
 culæque quibus regis vxorem vehi mos erat: or-
 natu deinde vario plurimifve lapidibus precio-
 fis conftituta, aurea quoque pocula, & alia om-
 nia quæ regis mentis adhibentur: argentum
 præterea multarum talentorum myriadum, om-
 nis denique regia fupellex admodum preciofa
 atque admiranda, utpote a Gizericho quondam
 Romæ è palatio direpta, uti fupra commemorau-
 ui. In qua & Iudæorum res multæ nobiles exi-
 tere, quæ olim à Tito Vefpafiano quum Hierofoly-

*Gizerichus
 aboleuerat
 tributa.*

*Belifarij
 triumphus,
 inuita inui-
 dia.*

*Spolia de
 Vandila di-
 pima, &
 qua ducis
 felicitatem
 refertur.*

*Judai cuius-
dam vox su-
perstitiosa.*

*Gilimer ad-
imp. per du-
ctus supplex
fi.*

*De humana
conditionis
vanitatem
graviter
perstringit.*

*Belisavij
consulatus.*

mas cepit, Romam cum quibusdam aliis exporta-
tae fuerunt: quas quum Iudaeus quidam adspiceret,
ait ad quendam sibi proximum ex notis imperato-
ri, has opes Byzantium inferri palatium minime
oportere, quod alibi nusquam, quam in loco ubi
Salomon Iudaeorum rex ab initio eas constituit,
consistere queant. propterea Gizerichus Romano-
rum imperium diripuit, nunc reversus ex eadem cau-
sa Romæus exercitus Vandilorum. Hæc ad se de-
lata imperator intelligens valde timuit, ac ilico om-
nia illa Hierosolimam ad Christianorum tem-
pla remittenda mandavit. Erat autem intra triumph-
phi captivos Gilimer ipse purpuream quandam
vestem humeros amictus, vna cum omnibus con-
sanguineis ac Vandilis quot proceritate corporum
ac pulchritudine præstarent. Postquam vero Gili-
mer in Hippodromo constitit, ac imperatorem in
alta sede constitutum, populûmque circa adstan-
tem conspexit, ac demum seipsum in quod fatum
peruenerit considerasset, neque fleuit, neque aliter
conquestus est, tantum illud Hebræorum volumi-
num memoravit, *Vanitas vanitatum & omnia vani-
tas*: nec mora, ipse pariter & Belisarius iussi ab his
qui imperatoriam purpuram sustinebant, Iustinia-
num supplices adorauerunt: at ille simul & Theo-
dora coniunx Ilderichi filios ac nepotes omnes,
vt ex Valentiniani imperatoris sanguine venien-
tes necessitudine quadam sibi deuinctos opibus sa-
tis amplis munerauerunt. Gilimeri autem loca
quædam in Gallia non admodum contemnenda
ad habitandum simul cum suis omnibus propinquis
dedit. Inter patricios autem eum referre non li-
cuit, quod à secta nollet Ariana discedere. Pau-
lo post Belisario decretus triumphus antiquorum
more. Nam consul factus est, curruli sella hu-
meris captiuorum inuectus argentea, zonas au-
reas,

reas, aliásque è spoliis Vandilorum diuitias populo disperfit, quanquam rem nouam facere visus. Et hæc quidem apud Byzantium sic gesta.

7 IN Aphrica verò Salomon exercitum suscipiens, vbi Maurusios erectos ad defectionem, vti supra narraui, turbatásque res valde vidit, animi pendens quidnam facturis in præsens. dubitauit. Nam multos quoque apud Byzacium & in Numidia præsidio relictos a Barbaris sublato, tum omnia in his locis direptum ac perditum iri nunciabatur. Præter omnia verò & ipsi & Carthagini maximè terrorem incussere, quæ Aigani Massageræ & Rufino Thraci apud Byzacium acciderunt. Ambo enim valde prudentes & in Belisarij domo & in exercitu Romæorum in magna dignatione fuerunt. Alter enim ipsorum Aigan inter equites hastatos, alter verò omnium animosissimus inter ordines ducis ferre signum consuevit, quem Bandonphorum Romæi vocant. Igitur hi quum equitibus apud Byzacium præessent, vbi Maurusios prædam agentes, ac omnia populantes, tum Aphros captiuos vbiq; ducentes viderent, sese cum sequentibus eos in loci cuiusdam angustia constituentes, Maurusios omnes ad prædam huiuscemodi dispersos, partim interficiunt, partim capiunt. Vt autem res ad Cuzinam & Dilasan & Surphuthen & Medisnissam ductores Barbarorum delata est non longè ab hoc loco distantes, circa diei serum cum toto exercitu illos petunt. Romæi quum pauci numero & in loco angusto essent, & in medio multarum myriadum se clausos esse adspicientes, non se defendere aliquo modo potuerunt. Si quam enim in partem se conuertissent, protinus a tergo petebantur. Tunc Rufinus & Aigan cum paucis ex illis in Petram vicinam se recipere festinant,

*Nonus pro-
micea præ-
fectus du-
rante tu-
multu du-
bius hæret,
maximè ve-
ro si quid
aduersi con-
tingat.*

*Bandonpho-
rus sine ve-
xillis fer.*

*Rufini &
Aigani cla-
des, Mauru-
sios prædor-
nes in se-
ditione con-
firmas.*

vnde arcubus aduersarios prohiberent. Illi repulsi
 nō ausi prope pugnare, hastas tantū iaciūt, donec
 Romāis telis deficientibus ad manus cominus ve-
 nientes ensibus pugnant. Multitudine autem Bar-
 barorū superante, Aigan toto corpore sauciatus ce-
 cidit, Rufinus captiuus ducitur. Continuo vnus ē
 ducibus Medisīnissas metuens ne surgens iterū at-
 que aufugiens ei negocium facēset, caput ei in-
 cidens ad propria festinauit, idque fœminis ostendit:
 erat enim spectacione dignum ob vastam mag-
 nitudinem, tum capillorum copiam ingentem. Et
 quando in hunc incidimus sermonem historię, ne-
 cesse fuerit Maurusiorum originem repetere, & vn-
 de in Africam ab initio venerint. Postquam enim
 Hebræi ex Ægypto reuerterunt, atque in Palesti-
 næ finibus constitierunt, Moses vir sapiens qui eos
 in itinere ducebat moritur. Cui Iesus Naue filius
 successit, qui & in Palestinam populum introduxit,
 ac virtutem supra hominis naturam longē osten-
 dens, regionem habuit vnde gentes euertens mul-
 tas ciuitates facile parauit, ac omnibus inexpugnabi-
 lis visus. Tunc igitur vniuersa regio maritimæ
 à Sidone vsque in Ægypti fines Phœnicia est ap-
 pellata, quibus vnus iamdudum imperabat, vt
 omnes testantur, qui antiquam Phœnicum scrip-
 sere historiam. Hic populi numerosi habitauere
 Gergefæi, Iebusæi, aliique habētes nomina in He-
 bræis voluminibus memorata: qui quum inexpu-
 gnabilem conspicerent a duenarum exercitum, pa-
 trios fines deserentes in Ægyptum vicinam migra-
 uerunt, ibique numero ac sobole crescentes, quum
 non satis commodum tantæ multitudini locum
 inuenissent, in Africam penetrauerunt, vbi ciuitates
 quàm plures habitantes omnem eum tractum vs-
 que ad Herculis columnas tenuerunt, semiphœni-
 cia lingua ac dialecto vtentes. Oppidumque Tin-

*Barbari
 erudite fa-
 cinus.*

*Maurusiorū
 origo quos
 Linganos
 esse à Sava-
 cenis pulfos
 late per Eu-
 ropam va-
 gantes vni-
 uersam ex
 moribus su-
 pra narra-
 tis verifi-
 mile est.*

gen situ munitissimū in Numidia ædificauerunt, ubi duæ ex albo lapide columnæ prope magnum fontem constitutæ, in quibus Phœnicum lingua literæ incisæ sunt huiuscemodi. *Nos a facie fugimus Iesu prædonis filij Naue.* Hi demum quod nulli sint eis antiquiores, Aphricæ indigenæ dicuntur esse: cuius rei gratia rex quondam eorum Antæus, qui in Palæstra cum Hercule congressus est, terræ filius est appellatus. Tempore vero procedēte qui è Phœnicia cū Didone venerunt, hic ob suorum consanguinitatē constiterunt. eisque permittentibus Carthaginem condidere: quæ potentia ac hominū multitudine adeo creuit, ut vicinis bella intulerit, & Maurusios ipsos qui priores è Palestina venerunt, expulerit, ac procul ab eis habitare iusserit. Postquam verò Romani omnium sunt potiti longe bello superiores, Maurusios quidē in extremis Aphricæ locis confidere mandarunt, Carthaginenses verò & Aphros alios eis obtēperantes tributarios fecerunt. Postea Maurusij plures de Vandilis victorias habentes aliquantulum resipiscentes Mauritiam à Gadibus ad Cæsareæ fines pertinentem, pluraque reliquæ Aphricæ loca possederūt, postmodum per Iustinianum sublata. Et de Maurusiorum quidem origine hætenus. Salomon interea postquam de his quæ Aigani & Rufino acciderant nūcium accepit, sese ad bellum adcinxit, & ad Maurusiorum duces hæc scribit. *Nonnullis quidem hominibus temerè agere, simulque perire contigit, quòd ex nullo ante oculos exemplo conijcere possint, quem nam finem eorum temeritas sit habitura. Vos autem qui paulo ante ex vestris vicinis Vandilis exitum animaduertistis, quid nam passi fuerint, minus in maximum Imperatorem cornuque ausi estis attollere, vestramque salutem contemnere, minimè memores quòd fœdera iniueritis, liberòsque vestros obsides dederitis. An dei prorsus*

Maurusiorum incipit & impia querela.

Prædonum & seditiosorum proprium est, p̄is & magnanimis principibus à quibus op̄ primuntur ignominiosos titulos, quantum in se est, asserere.

Salomonis ad Maurusios epistola, qua eos ad officium reuocare nititur, extrema quæque minatus, nē ab incæptis desistant.

cōtempres estis? nec fidei, nec consanguinitatis, neque salutis, aut cuiusvis alterius ullus sit respectus. Deinde si deum spernetis, cumam hominum aut faciorum auxilio fideles contra Romanum eritis Imperatorem? si filios vestros amittitis, pro quibus iam vltro bello periclitamini? At si vos pugne ac paulo ante gestorum pœnitentia subit, nos certiores per litteras facite, ut ea bene vobiscum agendo transigamus. Si autem temeritatis non adhuc piget, bellum Romeorum expectate vestram per vim ac perfidiam liciturum, tum de vestris proprijs filijs iniuriam vlturam. Hæc quum Maurusij legissent, sic responderunt,

*Maurusij
responso,
qua animi
pernicacem,
& in propo-
sita perseue-
rantem pro-
dit. Sed ito
si sana cōsi-
lia superbe
repudiant.*

Belisarius nos magnis pollicitationibus circūueniens induxit nos Imperatoris Iustiniani sponte subditos esse, nihil honorum nos impertiendo fame pressos amicos nos esse ac socios rogauit. Itaque non Maurusios magis quam vos infidos appellari iure oportebit: fœdera solum, non qui iniuriam patientes à proximis desciscunt, sed qui pœderatos habere aliquos postulantes deinde violant. Deum quoque sibi aduersum constituunt, non qui sua ferentes ad alios cedunt, sed qui aliena invadentes in belli periculum deducunt. Quod si filiorum charitas vobis est curæ, quibus licet vnā tantum ducere uxorem: nos quibus si sic contingat quinquaginta sunt uxores, filiorum nunquam destituet soboles. Hæc Salomon vbi legit, vniuersum coëgit exercitum, ac rebus prius apud Carthaginem dispositis in Byzacium mouit, apud oppidum Mammæ vbi quatuor Maurusiorum duces (vti paulò supra memorauimus) castrametati sunt, vallum firmavit. Montes hic altissimi sunt & paruum oppidum Males ad montium radices.

*Acies Mau-
rusiorum
dispositio.*

8 Hic barbari se ad pugnam adingentes, aciem hoc modo constituerunt. Camelos circa in gyrū locant, quod Cabaonè supra narraui fecisse. In fronte verò duodecim ponunt: fœminas autem cum pueris intus in medio statuunt. Nam Maurusios mos est, fœminas cum pueris in expeditionè duce-

re, ut vallum tuguriâque faciant : præterea equos
 scite ac diligenter curant, camelis pabulum sub-
 ministrant, armarumque omnem ferream poliant.
 ac mundant, multis denique per eas laboribus le-
 uantur. Pedes autem ad camelorum pedes confi-
 stunt, clypeos & enses habentes ac hastilia quæ in
 hostes iacere solent. Eorum quoque nonnulli in
 montibus equos habentes quiescebant. Salomon
 autem ubi suos cõgregatos vidit, ne ob casum Ai-
 ganis & Rufini propterea terrentur, sic est allocu-
 tus. *O viri, qui sub Belisario militastis, nullus vos horum*
hominum subeat timor. Nam neque Maurusiorum quin
que milia collecta quingentos Romanos superare value-
runt, quod vobis in exempli parte maximè succurrere
dubitantibus potest: quin vestre potius virtutis recorde-
mini, ac cogitare quemadmodum Vandili Maurusiorum
vicerunt, vos autem Vandilorum nullo labore potiti estis:
nec eos qui victores vicere, victos ac inferiores factos
timere decet: multoque omnibus hominibus in bello fra-
gilius Maurusiorum genus esse noscitur, nudi enim ple-
rique ipsorum sunt: si qui verò clypeos habent, graues
hi admodum nec adsubre facti aut tela venientia repel-
lere apti sunt: ac duo tantum hastilia proyientes in ho-
stem, si forte frustra fuerint, in fugam statim conuertuntur.
externam
Itaque si primum eorum congregientium impetum dili-
genter custodiendo toleraueritis, facilem in manibus vi-
ctoriam habebitis. Vosmet insuper quanto armatura &
& munitione corporis præstatis, considerate ad hec ani-
morum virtutem, corporum vires ac bellorum disciplinâ:
denique victoriæ nuper de hoste consecutæ audaciam in
vobis esse conspicitis. At Maurusii his omnibus priuati,
tantum suæ fidentes multitudin sunt. Bello igitur non a-
ptos quamuis multos facile fuerit paucis ad omnia para-
tis superare. Bonus enim miles propriæ tantum virtuti
confidit, ignauius verò alterius. Militum multitudo in
periculosi angustia loci pugnantium plerumque supera

*Mulierum
& puerorum
in castris
barbaricis
usus.*

*Salomonis
ad suos con-
cio, victoriâ
paratam
de monstrâs,
Maurusiorum
ignauiam,
belli im-
peritiam,
armorum
penuriam
aut leuita-
tem: Romæ
rum contrâ
fortitudinē
& internâ.*

tur. Hos inquam quasi camelos contemnere uos oportet, qui neque resistere hostibus possunt, & vulnerati atque repulsi maiorem suis turbationis inferunt motum. Audacia uero quam pro re paulo ante bene gesta sumunt, nobis magnopere opitulatur: ea siquidem uiribus adaequata uolentes facile proficere poterunt, at uiribus ac potentia maior in manifestum periculum deducit. Quae omnia

Maurisiorum ad suos oratio, qua uictoria suis pollicentur argumentis a disciplina & experientia militari desumptis, qua singulis lineis cumulantur, ratione ducta ad facili, honesto, utili, necessario: refutatis quae occurrant obiectis.

cogitantes animis uestris & hostes despicientes silentium simul & ordine praestate. His a Salomone dictis Maurisiorum duces postquam instructam Romaeorum aciem suos horrere conspexerunt, rursus in pugnam accendere uolentes talibus adhortati sunt. Quod humanis Romaei sunt corporibus, & ferro si contingat obnoxia ac penetrabilibus, o commilitones, nuper didicimus, quum ipsorum fortiores partim nostris obrutos hastis interfecimus, partim captiuos duximus. Contra tales igitur existentes nunc longe numero plures esse gloriatur, praeterea certamen pro rebus maximis uidetur excitari, an uobis Africæ totius dominis esse liceat, uel Romaeorum adrogantiae seruire. Quapropter quum de summa rerum in praesens periclitemur, minime nos ignauos esse oportet. Armaturas eorum imprimis contemnere habetis. Nam si pedites contraueniant, ob armorum grauitatem impediti a nobis leuioribus, ut satis uerisimiliter superabuntur. Equos item illorum aspectus similitudine uoces camelorum perterrefacient, in tumultumque uertent, denique militum ordinem turbabunt. Si quis autem ob uictoriam quam paulo ante de Vandilis habuerunt, putat eos inexpugnabiles fore, maxime uidetur errare. Bells enim momenta aut ducis uirtute aut fortuna felicitate constant. Belisarium enim qui hostes superandi causa fuit, nunc Deus procul a nobis constituit, quamquam nos Vandilos ipsos sepe uincendo debiliores eorum uires, ac Romaeorum uictoria faciliores reddidimus. Hostes tandem hostium in hoc extremo labore spes est commilitones, si uiri estis magnopere potiri. His dictis duces pugnae

pugnæ signum dederunt, ac primò Romæi congressu turbati sunt. Equi enim camelorum adpectu ac vocibus perterriti effrenésque facti equites excussere, ex quo nullo ordine in fugam vertuntur. Hos Maurusij hastilibus vt quæque ad manus habebant insequuntur, tumultuque omnem exercitum, metu quoque ac turbatione complent, vt neque se nostris defendere possent, neque in acie villo modo consistere. Postremo Salomon videns in quo res loco erat quamprimùm ex equo desilit, idémque alios facere iubet, ac cum scutis in ordine consistere, hostium tantùm missilia prohibentibus. Ipse milites non minùs quingentos secum ducens in partem valli mittit, mandátque vt ensibus vtentes camelos qui in ea parte erant interficerent. Quo facto Maurusij quot ibi aderant fugere cœperunt, illi verò camelos ferè ducentos perimunt: quibus cadentibus statim ad munitiones aditus Romæis aperitur, qui è vestigio in medium vbi Maurusiorum scæminæ erant, irruút: barbari verò attoniti in monté vicinum se recipiunt: fugientes Romæi persequuntur: in quo prælio hostes ferè mille periisse dicuntur, scæminas autè cum pueris omnes captiuos duxere, camelos etiã partim cœperunt. His feliciter gestis cum omni præda Carthaginem remeantes diem victoriæ solemnem agút. At barbari animo freti, exercitu rursus reintegrato nullum è suis relinquunt quin in bellum ducerent, ac loca primùm circa Byzacium populari ac vastare cœperunt, nulli neque ætati neque sexui parcentes. Salomon vbi audiuit nouam hostium audaciam, ac omnia percurrere, confestim cum vniuerso exercitu contra eos proficiscitur, ac apud Burgaonem consistens, vbi hostes castrametabantur, diebus quinque expectauit, vt si hostes ad plana descendissent prælium committeret. At illi

Pugna iniuriam.

Salomon pugnam restituit.

Maurusiorum fuga.

Clades.

Apparatus ad nouum bellum.

Mollitiés animi.

iam consuetudine animi formidineque correpti, nullo modo descendere aut cum Romanis in pugna congredi decreuere. Est enim mons Burgaon plurimum abruptus, ac ex orientis parte valde inaccessus, ex parte autem occidentis aditu facilior ac resupinus, duos habet altissimos scopulos, in quorum medio sylua ad fabre facta angusta quidem sed profunda conspicitur. Barbari igitur montis cacumen hominibus vacuum, quod nihil inde hostile metuerent, similiter & eius radicem, ubi ad eum ingressus erat, relinquendo, media tantum cum exercitu tenuerunt, ut si Romani in eos ascendendo irruerent, ipsi superiores facile deicere conantes possent, equos præterea secum habebant aut ad fugam paratos, si quid accideret, aut ad persequendos hostes, si vincerent.

Fortis ducis est quoquo modo tergiversantem hostem ad præiurium elicere.

Hostes terpidantes quo cunque loco aggrediari facile expugnatis aut concycis in fugam.

Salomonis fratrem gerens.

9 SALOMON itaque quum videret eos neque descendere neque pugnare velle, simulque exercitum suum in loco deserto diutius in obsidione perseverare non posse, in ipso monte ad manus venire decreuit, cernensque milites multitudine hostium multo maiore quam in priore pugna perterritos, his eos verbis ad se vocatos adhortatur: *Timor, o commilitones, quem ex vobis præ se ferunt hostes, nequaquam alterius indiget accusatione, seipsos tantum indicantes. Tot enim milia contra vos coacta in plana minime descendere ad pugnam audentia, neque se iussimet viribus credentia scinti videtis, faciunt ut vos ulterius adhortari superuacuum existimem. nam quibus propria res gesta aut inimicorum debilitates fiducia præbent, nihil puto verbum ad persuasionem indigere. Tantum vos meminisse oportet, quod si in hanc pugnam ea quam vos decet animi magnitudine adingitis, & Vandilos victos & Maurusios in eadem fortuna constituetis. His dictis Theodoro mandat, ut circa diem serum cum excubitoribus ducentis (sic enim Romani custodias vocant)*

eant) simulque peditibus nonnullis montem ex orientis parte qua maxime confragosus fuerit, clam ascendat, ibique noctis reliquum quiescant: deinde oriente Sole hostes supra apparatus signaque praferentes iaculis petant. Is itaque imperata fecit, ac nocte intempesta per loca praerupta cum illis conscendit clam non solum hostibus, sed reliquo exercitu (nam exploratorum specie tantum missi fuerant) Salomon ex alia parte valde diluculo in extrema montis parte cum toto exercitu apparuit. Manetque iam claro hostes verticem non ut antea nudum simulque signa Romana conspicientes attoniti aliquantulum constiterunt, pugna deinde exorta ab alio se exercitu retro peti animaduvertunt. Ex quo in medio constituti, in fugam statim omnes se conuertunt, neque in motis cacumen ab inimicis captum, neque rursus ad plana descendere, quod montis radices ab hostibus item tenerentur, recurrere habentes, in syluam profundam ac alterum scopulum equites peditesque cursu simul contenderunt, praeruptaque timore ac tumultu in syluae praerupta primi cadentes nullum sentiendi malum post se cadentibus causa fuere, quod nemorosa vallicis equis hominibusque iam referta transitu est Burgaone ad alterum montem tutum parauit. Hic igitur reliqui per interemptorum corpora traucientes sese incolumes seruauerunt. Interiere in hoc labore Maurusiorum millia quinque, Romanorum vero nullus. Plagam enim nullam aut ab hostibus aut a fortuna accipientes, integri incolumisque hac facile victoria sunt adsequuti. Fugerunt simul & hostium duces, praeterquam quidam Dilasas, qui in fide se Romanis tradidit. Inde postea via facilis ac supina hostibus in propinquam huius montis ciuitatem Tingem, ubi fons in angusto quodam loco maximus erat, quem Althias est ducibus vnus occupa-

*Telanon
 praesisa ma
 gis ferunt.*

*Ex periculi
 nimia ima
 ginatione in
 gens pavor
 et tumultus.*

*Victoria
 prorsus in
 cruenta.*

*Aliud fra
 tegema Al
 thine ducis,
 in permiscio
 Maurusio
 rum.*

re decreuit, quòd nusquam alia propè consistente aqua hostes siti laborantes huc peruenturos exiti marent, cæteris penè omnibus contra sentiētibus, ac tantam multitudinē non faciliè prohiberi posse existimantibus. Maurusij itaque æstu laborèque fessi ad hanc nihil hostile metuendo properantes, vbi aquam ab inimicis teneri conspexere, omnes hæsitantes consistunt, multum tamen virium ac roboris ob sitim amittentes. Quamobrem Iaudas eorum dux ab Althia postulauit, vt si fontem concederet, tertiam ei prædæ partem darent. Althia reiecta conditione ipsum singulari certamine prouocauit, præmium ei fortè Vincenti liberam fontis concessionem præbiturus. Hic Iauda audere Maurusij omnes in spem erecti fuere, quòd ille corpore ingens ac omnium suorum pugnacissimus esset, Althias verò sanè breuior ac etiam tardior videretur. Vterque itaque cum equo erat. Iaudas primus dextra prendere omnibus admirantibus ausus, Iaudam ipsum ac reliquos hostes perterruit. Deinde arcum læua tendēs protinus vbi dextra vacuus fuit, aduersarij equum telo perfodit: quo cadente ille confestim alium a suis adductum conscendens fugam adripuit, quem Maurusiorum exercitus nullo ordine secutus est. Althias itaque & captiuos & omnem prædam auferens magnum sibi nomen ac decus ex hoc facto per omnem Aphricam parauit. Et hæc quidem sic se habuere. Salomon verò apud Carthaginem aliquantulum temporis commorans ad Aurasiū montem contra Iaudam exercitum mouit, pœnas ex eo expostulans, quòd quando Romæorum exercitus apud Byzaciū occupatus erat, multa in Numidia oppida populatus est, quod sanè contigerat. Ad hoc Salomonem Massonas & Orteas Maurusiorum duces pri-

*Postulatum
trepidum
Iauda. Al-
thia verò re-
spersum au-
dax.*

*Progenium
Althia fa-
cinus in
duello ad-
uersus Iau-
dam.*

*Maurusiorū
fuga.*

*Salomon per-
uas ab hoste
reposcit, vt
eximiu du-
cem decet.*

uata inimicitia compulerant, quorum alterius patrem Mephaniam Iaudas propinquus existens, dolo interfecit: alterum verò Orteam Maltinæ Mauritanix præfesto suavit, vt ex ea regione cum omnibus suis, quam diu inhabitauerat, pelleret. Romæorum igitur exercitus duce Salomone & Maurusijs qui se illi adscuerant iuuantibus apud fluitium Abisam castrametati sunt, qui iuxta Aurasiū transiens eius circa loca oberrat. Iaudas inrerim in campum contra hostem descendere minime tutum putans, sese muniit ex ea parte quæ minus expugnari ab inimicis posset. Hic enim mons dierum iter decem à Carthagine distat, maximusque omnium quos vsquam scimus. Nam dierum trium eius circuitus expedito patet, volentique ad eum adcedere difficilis ac inuius est. In vertice autem planiciem camposque habet, tum fructus hic prouenientes duplo quam in reliqua nascuntur Africa maiores. Hic denique arx est, incustodita, quòd minime habitantibus necessaria videatur existit. ex quo enim Aurasiū Maurusij Vandilis ademerunt, nullus ad ipsum hostis adcessit, nec propterea barbaris vnquam incussus timor. Sed & ciuitatem Tamugam, quæ contra montem in campi principio ad solem pertinet orientem, Maurusij hominibus euacuantes ad solum vsque deleuerunt, vt hæc occasio non esset aut statio inimicorum expeditionibus ad oppugnandum facile ipsum vicinum montem. Habebant & hic Maurusij ex parte montis quæ occidentem spectat, regionem bonam atque amplam: quæ ab alijs Maurusiorum populis est habitata, quibus Citaias dominabatur, vnus ex his qui ex hostibus Salomoni Romæisque adcesserunt, vti supra memorauimus. Hunc ego hominem dicentem audiui, quòd regionem quam ipse tenebat nulli mortalium habitant, sed

*Occasionero
ex priuata
aliorum ho-
stium in-
imicitia ca-
pit.*

*Aurasijs mō-
tis magni-
tudo.*

*Vertex ar-
tis et ser-
tilis.*

Mira regio.

*Africani
quidam al-
bi.*

*Salomonis
& militum
audacia.*

*Mons Aspi-
dis.*

*Re infecta
Salomon cū
suis in plan-
ticiem descen-
dit.*

vacuam esse penitus colonis. Ultra verò hanc ho-
minum aliquantulum esse, non sicuti ceteri Mau-
ruij colorati, sed valde albi tum coma flauī, & hec
quidem sic se habent. Salomon autem Maurusios
focios multis augens muneribus, montē Aurasiū
cum exercitu ad pugnam paratus ascendit, existi-
mans eo die ad manus cum hoste venire, cum ipsū
que volente fortuna vbiunque congregi. Non e-
nim cibaria præter pauca & sibi & equis suis mi-
lites festinantes secum tulerunt. Proficiscentes i-
taque itinere ob locorum asperitatem difficili, ad
quinguenta maximè stadia castra posuere, tātun-
dem in singulis diebus eundo, septimo die ad locum
peruenerunt, quem Latini Aspidis montem vo-
cant, quod scuti similitudinem habeat, vbi arx an-
tiqua fluuiūque perennis. Hic castrametari hostes
dicebantur. In hoc igitur quum nihil hostile offen-
dissent, consistentes aciem tanquam pugnatūri or-
dinauere. In hac itaque expectatione, quum trium
dierum spacium consumpsissent, ipsique simul &
focij qui contra Maurusios arma ferentes auxilia-
ria exercitum iam premi animaduertent, protin-
us rebus infectis sese recipiendo ad plana descen-
derunt, vbi vallum constituerūt. In hac parte bar-
bari habitant. Vandili enim in hos iam dudum bar-
baros iram exercentes, eos non admodum multos
cum vxoribus in Sardiniam mittentes hīc sunt do-
minati: procedente autem tempore montes occupa-
uere qui prope Caralim sunt, ac primò quidem
clanculum latrocinia in vicinos exercentes, postea
verò non minus quam ad tria milia creuere, ex ma-
nifello excursiones facientes minimè latere cura-
uerūt, ac omnem circa orā depopulati sunt. quam-
obrem Barbaricini à vicinis appellati sunt. Contra
hos diuerso genere Maurusios Salomō in hac hie-
me classē præparauit. Hæc itaque in Aphrica per
ca tem-

ea tempora gesta sunt.

10 IN Italia verò eadem tempestate, Belisarius *Bellum Be-*
 contra Theodatum & Gothorum gentem à Iusti- *lisarij adu-*
 niano missus, primò Siciliam cursu nullo labore *Gothos in I-*
 adeptus est, sicuti postea dicitur, quum me ad res I- *ta.*
 talicas historia ducet. Nunc verò non ab re mihi
 videtur prius quæ in Aphrica contigerunt singula
 enarrare: deinde ad Gothorum res in Italiam ve-
 nire. Hac igitur hyeme, vti supra dixi, Belisarius ap-
 pud Syracusas, Salomon apud Carthaginem mor-
 ram traxere. Prodigium quoque hoc anno grauif-
 simum visum. Sol sine radiis sicuti luna splendo-
 rem toto anno emittere, ac quodammodo ex ma-
 gna parte deficere visus est, sic de solito iubare re-
 mittens subfuscus apparebat: ex quo contigit, vt
 neque bellum, neque fames, neque pestilentia, ni-
 hil denique malorū hominibus deesset, annus quo-
 que * . . . Iustiniani Imperij agebatur. Simulque
 Vere ineunte, quando Christiani festum celebrant,
 quod Pascha vocant, seditio in Africa inter milites
 contigit: quæ quo nam modo sit orta, quomodò ve
 defierit, narrabo. Postquam Vandili prælio victi
 sunt, vti mihi supra narratur, Romæ milices hos-
 tium filias & vxores matrimonio sibi iunxerunt.
 Illarum verò quælibet viro persuasit, ea sibi oppi-
 da vindicarent, quibus ipsa prius dominabatur. Nō
 enim fas esse se Vandilis quondam nuptas hæc pos-
 sedisse, deinde eorum coniuges factas, qui Van-
 dilos vicissent, inferiores esse quàm sub victis con-
 ditione, dum bonis pristinis priuantur. Hæc mi-
 lites meditantes Salomoni minimè consentire pu-
 tabant oportere, qui Vandilorum oppida in publi-
 cum, & ad principis domum referre volebat, di-
 centi captiuos opesque alias omnes cum spoliis
 inter milites dari tantum fas esse, terram autem ip-
 sam principi Romanoque Imperio solum con-

Prodigium.

** Annus
 XII. Iustiniani.
 Seditio militum in Africa.*

*Ambitio
 muliebris
 multa mouet.*

uenire, a quo ipsi & nutriti sunt, & vt milites vocarentur habuerunt. Sermones itaque plures simul & iuramenta per castra super his fuere. Postquam verò dies festus proximè futurus erat, Ariani moesti ob templorum prohibitionem valde instabant, visum itaque ipsorum primatibus, vt in prima festi die, quam Magnam vocabat, Salomonem interficerent. Resque aliquando latuit nullo consilium regeunte, vtpote multis grauius & dira consulentibus sermo manifestus in nullum fuit inimicum, de qua causam cælari putauerunt. Postquam verò multi Salomonis equites hastati ac scutigeri ad hanc coniurationem oppidorum cupiditate adsciti sunt, adueniente die Salomon in templo securus, proculque omni suspicione resedit: egrediens autem, quibus datum erat negocium, ac spiritu vehementiore inter se ensibus adincti, murmurentes nihil omnino sunt ausi, seu templi tunc sacra, ceremoniasque verentes, seu ducis gloriam ad spectumque erubescentes, vel aliqua alia re diuinitus prohibiti. Sacris deinde peractis, eadem die domum redeuntibus coniurati inter se obiurgant, ac planè illorum detestantur ignauiam atque molliciem. Rursus autem in diem sequentem eodem consilio re delata, similiter rebus infectis discesserunt, ac in forum venientes se inuicem accusabant, quisque in alterum causam reiciebat, vt mollem ac societatis & officij desertorem, simulque Salomonis ad spectus timorem probro dabant. Iamque vti par erat re vulgata, eorum plerique nò tutum in ciuitate morari putantes, extrauagando & oppida & agros populabantur, Aphrosque in quos incidebant omneis loco inimicorum habentes. Alij verò ex coniuratis in ciuitate remanentes, consiliamentumque dissimulando admirari videbatur. Salomon igitur vbi accepit regionem omnem vastari a suis

*Conspiratur
in mortem
Salomonis.*

*Numinis de
nignitas for
tens ducem
in maximo
periculo con
stitutum
conseruat.*

*Coniuratio
patet.*

à suis militibus, vt rem nouam planè mirabatur, si-
 mulque in hoc tumultu hos qui remanserant, om-
 neis ne ab officio discederent, ac ad Imperatoris
 beneuolentiam sequendam est adhortatus: qui ab
 initio quidem auscultare visi, postquã dies quintæ
 aduenerat, ac illos qui extra prædabantur, iam in-
 tuto esse ac in tyrannidem confirmatos audierunt,
 in Hippodromo conuenientes, in Salomonè simul
 cum aliis ducibus apertè conuiciũ iactabant. Itaq;
 Theodorus Cappadox à Salomone missus, eos blã-
 dis verbis ac persuasionibus ad æquum deducere
 minimè dicto audientes conatur. Erat enim qui-
 dam huic Theodoro tunc inimicus & Salomonis
 insidiosus atque suspectus. Hunc itaque milites ili-
 co ducem suum de consilij sententia conclamant,
 ac cum eo arma corripientes multo tumultu in pala-
 tium properat: hic quidem Theodorum alium qui
 custodibus præerat, ante omnes trucidant, virum
 profecto quum aliis virtutibus clarum, tum belli
 disciplina præstantissimum: idem in omnes fece-
 runt obuios siue Aphros siue Romæos, qui essent
 Salomonis amici, seu pecuniam ad manus haberet.
 Hinc ad rapinam conuersi per urbem domos expi-
 lauere, vbi milites nulli resisterent, donec nox in-
 sequens eorum furori silentium ac quietem impo-
 neret. Salomon autem in templũ quod admodum
 magnum in palatio est fugiens latuit. Huc ad eum
 & Martinus sub vesperam venit. Postquam verò
 milites somno se dedere, ambo e templo egreden-
 tes ad domum Theodori Cappadocis venerunt: qui
 eos secum cœnare, quanquã nolentes, cogit, &
 in portum inde deducens lembo cuiusdam naua-
 lis tulit, qui hinc à Martino præparatus erat: secuti
 sunt eos Procopius huius autor historix, simul &
 viri quinque e domo Salomonis. Soluentes itaque
 hinc stadijs trecentis peractis ad Misnam Car-

*Audaciam
 coniatorũ
 ducis man-
 suetudo ac-
 cendit.*

*Militum fu-
 ror.*

*Furoris mi-
 litaris effe-
 ctus.*

*Fuga Salo-
 monis. Nes
 enim tutus
 est furenti-
 bus gladiis
 armatis oc-
 currere.*

thaginiensium nauale peruenerunt. Vbi in tuto con-
suerunt, statim iussit Martinum in Numidiam ad
Valerianum & alios ductores Romanos proficisci,
rogatum ut tentarent, si quo modo possent aliquos
e seditionis militibus a pertinacia desistere, ad im-
peratoris sui beneuolentiam fidemque traducere.
Theodoro quoque per litteras Carthaginis curam
simul & quæcunque ad præfens negotium facere
viderit, mandauit. Ipse uero cum Procopio ad Be-
lisarium Syracusas adnauigat, cuncta quæ in Aphri-
ca audiuerat, narrat, hortaturque ut confestim Car-
thaginem eat Imperatorem uicturus, qui a suis mi-
litibus indigna patiatur.

*Agnem faci-
le accendit
seditionis dif-
ficulter ex-
tingunt sa-
pientes.*

14. Dum hæc Salomon agit, milites Carthagi-
nem diripiunt, & in campū Bulæ egredientes Sto-
zani virum, è Martini equitibus haustis tyrannum
sibi constituunt, virum imprimis magnanimū, tum
agendorum peritissimum, ut Iustiniani duces om-
neis de medio tollens Africæ totius potiretur.
Hic itaque exercitum octingentorum militū con-
gregans Carthaginem duxit, ut cum nullo labore
obfessurus, Mittèr̄asque ad Vandilos qui è Byzan-
tio cum nauibus fugerant, qui uè ab initio Belisa-
rium non sunt secuti, seu etiā latitauerant, vel qui
nullius præcij relictū fuere. Erant igitur omnes non
minus quam mille, qui nō procul a Stozā in castra
promptissimi uenerunt. Seruorum præterea mag-
na multitudo adcessit. Vbi autem prope Cartha-
ginem fuere, misit ad eos Stozas qui urbem tene-
bant, hortatum, uti ciuitatem dederēt, si malorum
esse immunes optarent. Illi autem simul & Theo-
dorus se id omnino facturos negauerunt, urbē eam
se Imperatori custodire profidentes: miseruntque
ad eos Iosephum custodum Imperatoris scribam
è clara stirpe, qui è domo Belisarij erat, & nuper ad
obeunda negotia quædam Carthaginem missus.

Hic

*Tyranni
Stozæ turbi-
di conatus.*

*Præsidi Car-
thaginensi
audax re-
sponsum &
timidum
consiliū ob
tyranni im-
manitatem.*

Hic eos rogat, ne ulterius sæuiant, ac à pertinacia desistant. Stozas ubi hæc addiuit, Iosephum ilico cruciatur, ac urbem obsidione cingit. Qui autem intus erant, tali exemplo perterrefacti, sibi que consulentes Carthaginem Stozæ decreuerunt. Hæc itaque in Africa exercitus agitabat. Belisarius autem cum Salomone ac centum ex eius equitibus hastatis, & scurigeris delectis ynà in nauì Carthaginem adnauigat circa diei serum, quando postera hi, qui ciuitatem obsidebant per deditiõnem accepturi erant, ac in spem erecti tota illa nocte vigilaerunt. Postquam verò illuxit, ac Belisarius adesse nunciatur, euestigio castra obsidionemque soluentes turpiter ac ordine nullo fugam adriperunt. Belisarius verò exercitum ad duo millia congregas ac eos ad Imperatoris beneuolentiam & verbis adhortans, & pecunia multa impellens fugientes persequitur, ac eos apud Membresam ciuitatem coactis a Carthagine distantem deprendit. Hic igitur utriusque castrametantes ad pugnam se adcingebant, qui cum Belisario erant ad Bagradam fluuium, aduersarij verò in loco alto atque iniquo vallum constituere. Ciuitatem verò ingredi neutri voluere, quòd sine mœnibus esset. Postera die ad pugnam parati, aduersarij quidem suo numero cõfidentes, à nostris vt imperiti ex magna parte rei militaris (nam in huiusmodi seditionibus omne genus hominum sine delectu confluere solet) spernebantur: quos Belisarius ad pugnam accendere volens ad se vocatos talibus adloquitur. Præter spem ac votum, commilitones, erga Imperatorem ac Romeos res se habent. In pugnam nunc congregimur, in qua neque victoriam sine luctu habebimus, contra consanguineos & simul educatos ituri. Hoc tantum mali solamen, quòd causa atque initium belli non ipsi existentes, sed periculum propulsantes in periculum descendimus.

Belisarius in tempore Carthaginem venit. Celeritas in momentu bellicis per necessaria.

Seditiosarum ingenium.

Belisarij ad suos oratio, qua bellorum ciuilem in famiam & miseriam primum de-

deffatur: qui enim amicissimo atque charissimo insidias tendit,
deinde mili- consanguinitatis ac necessitudinis iura violando, quan-
tes ad pu- quam victoria superstes, non fatum vitare, sed sa-
gnam ad- uerfus homi- cinori conscientia pœnam prorogare videtur. Hos enim
uersus homi- inimicos & barbaros, seu quoduis aliud acerbissimum
nū pestimos & tumultuosè occur- dictu indicat esse non solum Africæ sub eorum militem
rentes hor- tantudo, quos non inimicos existentes hi trucidare sunt au-
satur. si, non alia de causa, quàm quod fideles Imperatori
 existunt: à quibus profectio scelerum pœnas nunc ex-
 eturi venimus, iure aduersarij familiarissimi facti. Na-
 tura enim neque amici neque inimici inter se homines
 existunt, actiones enim cuiuslibet aut morum similitudi-
 ne in concordiam & societatem mortales coniungunt,
 aut moribus discrepantes in inimicitiam diducunt. Vt
 igitur contra homines iniquos atque nobis aduersos pu-
 gnemus, satis puto cognoscitis nunc quod à nobis despi-
 ciendi minimèque reputandi sunt, ego monstrauero. Ho-
 minum enim multitudo non ex lege, sed per iniustitiam
 & scelus congregata strenuè quicquam in bello agere non
 potest, quum nullo modo virtus cum iniquitate congruere
 aut conuenire valeat, verùm à nefariis abstersens eos
 secundum ordinem rei militaris, aut disciplinam agere
 non sinit. Desituti igitur & animi virtute & rei mi-
 litaris disciplina atque ordine, nulla mora quin suc-
 cumbant. Sprenendi sunt, inquam, ob has causas ad-
 uersarij nostri, ac audacter in eos eundem: quum nec in
 numero aut multitudine bellatorum, sed in ordine atque
 fortitudine belli exitus ac rebus consistat quidem hacten-
 us. At Stozas suos exhortans sic ait: O viri, qui

Deo ad vnà mecum è Romæorum seruitute liberati estis, ne qui
suos oratio, vestrum nunc mori pro libertate detrectet, quam & ve-
qua seditio- stra virtute vestrisque armis, paulo antè consecuti estis.
nes sub falso Neque ita graue in malis senescentem vsque ad extre-
libertatis mam viuere, quàm: à malis semel liberatum rursus in ear-
uomine ad dem recidere, quòd medio tempore bona degustanti dissi-
pugnanti in gillis.
gallis.

silis, ut par est, calamitas reuersa videatur. Rebus itaque sic existentibus, necessarium vos meminisse, quod quum *Vandilos* & *Maurusios* ipsi viceritis, vos, inquam, belli labores subiistis, alij vero spoliolum aliarumque rerum domini fuere. Illudque cogitote, quod milites quum sitis, perpetuo vos in bello ac periculis versari oporteat, vel pro Imperatoris gloria, si rursus ei serueritis, vel pro vobis ipsis, si libertatem hanc, quam tenetis seraueritis. Quod enim e duobus optabilius visum vobis, eligendum, aut in presenti pugna molliter agere vel fortiter velitis. Succurrere vobis etiam debet, quod contra Romanos arma sumentes, si subiugati fueritis, non equos dominos neque clementes experiemini, sed graua intoleranda que vos manebunt. Promptum est igitur vobis mori: mors enim quocumque modo vobis in bello contingat, admodum honesta videbitur. Vita nanque victoribus & felix & suauis est, vobis autem nihil aliud acerbius dicam, quam toto tempore spem in hostium misericordia collocare. Ingressu quoque impares illi erunt longe numero inferiores: quapropter minimum in eis audacia ac animi contra nos fuerit, eò magis quod nobiscum huius participes esse libertatis exoptant. His dictis quum vtroque inter se propinquante exercitu ad manus venturi essent, *Stozas* rursus ante medios sese offerens hostes hæc loquitur. *Viri commilitones* scitote vos iniquè facere contra generis vestri homines, ac simul educatos militantes, qui communibus vobis malis simulque a ceptis iniurijs fessi, Imperatori ac Romanis bellum inferre decreuerunt. An non recordamini, quod nullum vestrorum laborum fructum retulistis, privati donis ac spoliis hostium, que belli lege his qui cum virtute ac strenuè se gesserunt, militibus præmia dari solent? At his alij gaudent, fructusque victoria toto tempore consequuntur, vos verò in seruatorum collocant parte. Si igitur in me aliqua de causa irasci estis, me meumque corpus petite, præsto adsum.

Stozas ad hostes supplicatio, qua Iustinianus milites ad se tyrannos pellit.

reliquis qui me sequuntur hoc tantum piaculum vitare liceat. Si autem nihil est cur succensere debeatis, tempus iam nunc pro ipsis arma sumere. Talibus locutum Stozam hostes collaudauere, confestimque aduenientes multa beneuolentia saluauere. Duces autem hoc animaduertentes metu correpti clanculum se militeibus subtrahentes, in templum, quod in Gazophylis erat, aufugiunt, quos quanquam sub fide de incolunitate acceptos ilico trucidauerunt.

*Seditiosi
sunt etiam
sacrisfrags.*

*Iustinianus
Aphricanis
rebus sub-
dita mittit.*

*Militum
Romanorum
perfidia.*

*Germani
consilium
idoneum.*

*Prudentia
potius quam
armis, per-
duelles fran-
guntur.*

IZ HÆC VBI Imperator accepit, Germanum fratris filium virum patricium cum paucis in Aphricā misit, cum quo Symmachus & Dominicus senatores erant, quorum alter equitibus, & sumptibus, præfectorum, alter Dominicus pedites ducturus erat. Iōannes enim iam ex morbo decesserat, cui munus hoc additum erat. Hi postquā Carthaginem peruenerunt, Germanus confestim militum numerum recensuit, ac scribarum codices perlustrans, in quibus ipsorum nomina inscripta fuere, vidit tertiam exercitus partem tam Carthagine, quam in aliis Aphricæ ciuitatibus esse, reliquos verò omneis tyranno contra Romanos militare, quamobrem pugnam committere non adhuc ei visum, sed exercitum quam multum sibi conciliare nitebatur, præfertim hostium consanguineos aut familiares, qui Constantinopoli remanserant, quos quum arte omni deliniret, tū se dixit ab Imperatore in Aphricam missum, ut milites deficientes comprimeret, & iniustitiæ ac perfidiæ pœnas ab eis exigeret. Hæc aduersarij audientes nonnulli ad eum transfugere cœperunt, quos Germanus in urbem multa humanitate sub fide receptos in honore habuit, præfecitque ordinibus, quibus ipsi contra Romanos prius præfuere. Postquam verò de his sermo quoque versus ad omneis peruenerit, plures indies ty-

rannum

rannum deferentes, Carthaginem se conferebant. Germanus autem ubi adæquari iam numerum cum hoste vidit, se inferiorem non putans ad prælium adcinxit. Stozas verò suos animaduertens quotidie deficere, metuensque ne magis continuo debilitarentur, armis iamiam decernere, ac de re tota periclitari, denique hostes improvisos aggredi statuit, eò magis quòd speraret, si prope accederet, multos ex his, qui iam cum Germano erant Carthagine facile transfugituros. Quare ad spem suos magnopere excitavit, ac si iam propterea victoriam tenerent. Itaque cum omni exercitu euestigio Carthaginem petit, ab eaque longe stadiis x x v. castra posuit. Germanus parte alia suos animans ac disponens tanquam in bellum processurus extra portam eduxit, quumque hostes propinquos audiisset, conuocatis omnibus hæc ait: *Quod nemo vestrum ò viri commilitones, de Imperatore queri, neque aliquam in rebus vestis eius in vos culpam ostendere possit, nullus est qui non fateatur. Ille vos agrestes olim homines cum pera, & vna tantum vilissima veste apud Byzantium congregatos tales esse fecit, ut Romeorum res in vestris nunc versetur manibus. Vt autem idem à vobis non solum probrum ac contumeliam, sed que sunt omnium grauissima & maxima sit passus, vos hoc tempore probe nostis: quorum memoriam, ut seruare perpetuo possitis, omnium causas ac querelas dimisit, tantum hoc ei officium prestare vos rogans, ut ob talia verecundia pudoreque adficiamini: hac igitur ducti vos æquum fuerit pristinam fidem reuocare, ac veterem iniuriam noua officij diligentia compensare. Præteritorum nanque pœnitentia his qui errauerunt clementes reddere solet iniuriam passos. Officium enim tempore præstitum ingratorum nomen mutare consuevit. Illud autem vos videre oportet, ut si in presenti negotio Imperatori fideles eritis, nullam præterita culpa*

*Tyrannus
armis se tuo
ri cogitas.*

*Germanus
ad suos con-
cio.*

*Milites in
gratiam re-
ceptos ad
officium stre-
nuè facien-
dum hortan-
tur.*

memoriam relinquetis : omnis enim actio ab hominibus ex ipsorum commutatione appellari debet: peccatum semel admissum nullo unquam tempore efficitur ut sit infectum: quod autem bonis actionibus corrigitur, illis autoribus maxime fauet, priusquamque famam erroris oblivione

Horum fide & constantiam appellat. sempiterna restituit. Nam si hos execrabiles nunc, ut est equum, despiciatis, multos deinceps in bellis pro Romanis contra hostes alios vos fortitudinem ac animi alacritatem praestatueros indicabitis, neque unquam aliter fecisse aut Imperatori aduersos fuisse ostendetis. Qui enim in his quae admiserunt retractando probantur, honestissimam praeteritorum excusationem pra se ferunt. Haec itaque vestram quilibet erga Imperatorem sic cogitet.

Magnanimitas Germani. Quod autem ad me pertinet, scitis quemadmodum ego nullius memor iniuria vos nulla ex parte laceaserim, quin potius omni benevolentia prosequens in huiusmodi certamine constitui. Unde habeo vos magnopere rogare, ut nemo vestrum mente dissimulata contra hostes procur-

Petitio sagax. rat: quin si forte adhuc ad illorum exercitum transfugere exoptat, ne contetur, nunc protinus ei cum omnibus armis liceat, hoc solum mihi gratificando, ut non clam aut per insidias, sed aperte sit iniustus: cuius rei gratia haec ad vos verba non apud Carthaginē, sed in acie ante hostē habui, ut nulli hoc facere volenti sit aliquid impedimento, quin

Militum aiaoritas. ab omni liber periculo tutus discedat. His a Germano dictis tumultus in castris Romanorum plurimum exoritur, ac quisque pro se primus fidem benevolentiamque suam erga Imperatorem duci monstrare contendit, in super grauissimis adfirmare iuramentis. Aliquandiu igitur in acie stantibus, ac nullis

Fuga perditio horum. vtrunque se mouentibus, quum hostes nihil profus earum rerum, quas Stozas praedixit iam contingere viderent, speque se deceptos animaduertent, protinus aciem deferentes auferunt, ac se inter Numidas recipiunt, vbi eorum & uxores &

bona

bona ex præda erant. Huc paulo post Germanus cum exercitu venit præparans quum alia optime, tum currus immodicos ducens aduersarios Romæi secutus ad oppidum, quod Calabastores Romæi appellant, ibique castra hoc modo collocauit. Currus in fronte constituens pedites apud eos posuit, quibus Dominicus præerat, vt habentes in tuto humeros magis fiderent. Ex equitibus autem optimos atque fidissimos, quos e Constantinopoli adduxerat, peditibus dextrorsus positos ipse regebat: alios autem omnes in cornu dextro non coniunctim, sed diuisim in treis maximè turmas constituit, quarum vni Ildiger, alteri Theodorus Cappadox, tertiæ omnibus maiori frater præerant. In hunc modum Romæi ordinati fuere. Aduersariorum verò contra steterere nullo quidem ordine, sed more barbarico sparsi. Hos Maurusiorum millia multa non longe sequebantur, quos quum alij multi, tum Iaudas & Ortaias ducebant, minimè quidem omnes his qui cum Stoza erant fidi, sed plurimi cum Germano prius per nuncios conuenerant, postquam in rem præsentem venissent, partibus Imperatoris contra hostes aperte dimicarent. Quibus Germanus omnino non credidit, vt quòd infidum genus Maurusiorum in omneis sit homines: cuius rei gratia cū aliis seditiosis in exercitu simul non erant, sed ponè sequentes planè belli euentū expectabant, vt vnà cum victorib. victos insequerentur. Stozas autem prope inimicos consistens, vbi signū Germani vidit, suos adhortans in eū processit. Eruli verò qui cū eo erant minimè secuti sunt, omnino dubitantes in dextro cornu sibi oppositos hostes si incurrerent, minimè se posse tolerare. At reliquorū tantus fuit impetus, vt Romæos terga statim vertere cogèrent, quidam & contra pedites incurrerent, qui iam ordinem deserere cœperunt.

*Germanus
fugientes
persequitur.*

*Castra pruden-
tenter collo-
cat.*

*Pervulles
nullo ordine
seruato sper-
guntur.*

*Tyrannus
in periculo
mirum in
modum am-
dax.*

*Germanus
fugam suorum
sequitur.*

13 INTER hæc Germanus ense stricto supra fugientium capita intentans multo labore eos, qui circa se sunt, sinit, ac rursus in hostes cōuertit, cursūq; ipse demū in Stozam contendit, quo factō & ipse & qui circa Ildigerem & Theodorum erāt, ita cum hostibus sunt confusi, vt inimici persequentes in turba multos ē suis interficerent. Commixta igitur multitudine, qui circa Germanum erant retroeuntes etiam magis pugne incumbēbant, ac hostes in multam formidinem incidentes non amplius fortiter egerunt. Neutri enim satis perspicui aut noti ne quidem sibi ipsis, neque inter se fuere, vna enim voce, vnōque armaturæ genere omnes utebantur, neque specie aliqua, aut figura aut vlla re alia inter se distincti. Quamobrem ex Germani sententia Imperatoris milites vbicūque comprehenderentur interrogati quicūq; essent, si quis se Germani militem esse dixerit, omnino Germani signum dicere iubebat; hoc autem dicere nullatenus habentem statim interficiebant. In hoc autem labore quidam ex hostibus latens equum Germani interfecit. Ex quo ille cadens in maximum venit vitæ discrimen, nisi equites hastati celeriter occurrentes eum seruassent, ac rursus alium obtulissent equum. Stozas igitur in hoc tumultu cum paucis quibusdam fugam tenuit. Germanus verò suos horratu recta in aduersariorum caltra erumpit. Hic illi qui valli custodiæ adhibiti erant, occurrunt, pugnaque ad ipsam ingressu atroci facta, pauloque post & reliqui hostes superuenientes, Germanum cum suis repellunt: at ille ē suis nonnullos aliam castrorum partem tentare iubet. Hi quum imperata fecissent, ac nullum offenderent resistentem, intra munitiones nullo labore ingrediuntur, quod hostes videntes fugam adripiunt. At Germanus ex alia parte cum reliquo exercitu

Ducis magnanimitas, seditiosos fugat.

Qua ratione perduelles poenias meritas luerunt.

Tyrannus fugit.

Hostium castra expugnantur.

exercitu in vallum irrumpit. Hic milites tantum prædæ vacantes ac hostes omnino spernentes, nec duci admonenti audientes ob avaritâ fuere:quam obrem Germanus hostium rursus contentionem moturus, ipse cum paucis valli ingressum tuetur, quærens simul atque obtestans eorum temeritatem, in ordinem reducere minime auscultantes frustra nitebatur. Maurusiorum interim multi hac facta conversione hostes sunt persecuti, ac Imperatoris partibus studentes simul castra cum cæteris prædabantur. Stozas verò qui ab initio Maurusiorum exercitui maxime confidebat, vt inimicos repelleret ad eos auxiliij gratia adequitat, vtq; rem sensit quomodo se haberet, cum hominibus centum vix aufugit. Rursus igitur plures ad ipsum congregati ad manus iterum cû hoste venire tentauerunt: repulsi rursus nihil minus quam prius, si non magis, ad Germanum omnes transfugerunt. Solus autem Stozas cum Vandilis quibusdam ad Mauritianos se recepit, ibique cuiusdam viri principis filia in matrimonium ducta remansit. Et militum quidem seditio hunc finem habuit. Erat autem quidam inter Theodori Cappadocis hastatos equites nomine Maximinus, magnopere improbus. Hic militum plures secum iuratos ad conspirationem habens tyrannidem inuadere decreuerat, pluresque sibi etiam alios adiunxit, consilium cum aliis tû Aselepiadi communicauit. Is è Palestina aduenerat bono genere natus, ac imprimis Theodoro fidissimus, quapropter rem ei, deinde Germano retexit: at hic quem priora facta minime adhuc cõposuisset, aliam exacerbatas rebus addere turbationem nequaquam tutum existimans, blanditiis potius eû & honore lenire, quam aliqua pœna multare quærebat. Itaque inreiuando eum præueniens Romæorum Imperatori autorare co-

R. j.

*Miles vi-
tor dicto dus
cum audire
esse recusat.*

*Continuatio
fuge tyrani,
rebus deple-
ratis, & se-
ditionis exi-
tibus.*

*Maximinus
tyrannus.*

*Exultat ma-
lus vir in
sua laude.*

natus est, quum nullum equitem hastatū fieri mos
esset, nisi qui prius sese iuramento ac fidem suam
ipsi duci, ac eidem Imperatori obligasset: hac sum-
pta occasione Maximinum vt virum fidissimum
laudauit, simulque ad ordines promouit, equitem-
que suum constituit. Is hoc honore accepto lætior
factus, faciliorem viam ad ea quæ cogitauerat sibi
datam existimando, fidem ab eo expetitam iureiu-
rando firmavit: quam protinus irritam fecit, multo
magis tyrannidi iam animo conceptræ innigilado.
Eodem forte tempore quoddā ciuitas festum cele-
brabat, multique ex Maximini coniuratis sub pran-
dij horam officij gratia ad palatium conuenerunt,
quo Germanus sui studiosos simul & Maximinum

*Maximinus
capitur, &
punitur.*

inuitauerat. Duces igitur quum accumberent om-
nes, ecce quidam Germano nunciat, plures nullo
ordine ante ianuas stantes queri stipendium iam
longi temporis Imperatorē eis debere. Germanus
verò equitibus ei fidissimis iussit, Maximinum in
custodia tenerent, nihil ei rei gestæ retegendo. Tūc
verò coniurati qui aderant ei studentes protinus
minis multis ac tumultu ad Hippodromum cur-
runt, ibique ab his, qui parati erant, partim interfe-
cti, partim capti ad Germanumque ducti sunt. At
qui ad Hippodromum minimè properauerunt, sese
nequaquam proditiōnis conscios monstrauere,
Germanus autem à cæteris quidem vlterius ex-
quirere supersedit, tantum Maximinum interro-
gauit, an postquam iurasset se in officio perman-
surum, vltra infidiis etiam tenderet: fatentemque se
postquam inter equites eius acceptus fuisset, ma-
gis adhuc tyrannidi studuisse, prope ciuitatis mœ-
nia palo infixit: sic itaque seditio dissoluta, Maxi-
minique proditio hunc habuit finem.

*XIII. an-
nus imp. Iu-
stiniani.*

14 GERMANVS igitur post hæc vnā cū Sym-
macho & Dominico a Iustiniano annum iam Im-
perij

perij tertium ac decimum agente reuocatus, Salomon rursus rerum summam in Aphrica permittit, exercitum ei tradens, ducésque quum alios tum Leontiū Zaunæ Pharesmanis & Ioannem Sifiniij filios. Martinus enim & Valerianus iam antea Byzantium reuocati fuerant. Salomon igitur Carthagine adnauigans, ac omni seditione liberatus equū se gessit, ac Aphricā diligenter custodit ornans ac instituens exercitū: tum si quos suspectos reperit, Byzantium ad Belisariū mittens, tyrones autem in illorū surrogans locū. Vandilos quoque relictos simul cum omnibus eorū vxoribus ac mulieribus ex omni Aphrica dispulit. Ciuitates insuper omnes mœnibus cingens, ac leges diligentissime custodiēs rēpublicam magnopere cōseruauit. Fuitque Aphrica sub illo in prouentibus potens, & in reliquis rebus felicissima. Postquam verò cūcta probe disposuerat, contra Iaudam & Maurusios, qui erant in Aurasio monte rursus expeditionē sumpsit: ac primum quidē Gontharim vnum e suis equitibus virum fortissimum cum exercitus parte mittit. Is ad Abigan fluuium circa Bagasim de ferrā ciuitatē castra posuit: hic cum hoste cōcurrit, ac prælio victus se intra munitiones recipiens à Maurusius obsidione premebatur. Postquam verò Salomon cum toto exercitu veniens longe stadiis lx. à castris Gontharis castrametatus vallo locum muniit, vbi de clade Gōtharis, quæ contigissent, audiuit, exercitus partem misit, ac bono esse animo, rursusque cum hoste concurrere iussit. Maurusij autem bello superiores facti, vti supra narratur, hæc egerunt. Abigas amnis ex Aurasio monte in campum fluit, terrāque irrigat quantam, ac eo modo quo illius accolæ vouerint. Hi enim huius defluxum circumducunt, quando ac vbi profuturum sibi videant. Nam in hoc campo frequentes insunt rupes & anfractus,

R. ij.

*Salomon ire
rum Aphri
ca præsi.*

*Sub pruden
ti præfecto
prouincia
flore.*

*Militem for
tissimum
dux vigilās
inuictis con
firmat.*

*De Abiga
fluuio.*

in quos Abigas deductus ac scissus prouens sub
terram ferrur, rursumque supra alibi apparet fluens.
Hoc quam sæpe in hoc campo eueniat, in aecola-
rum potestate situm est, quoniam modo aquis ha-
uius fluminis vti velint, an aggere ipsum obturare,

*Maurusiorū
strategema.*

an rursus recludere. Igitur Maurusij tunc anfra-
ctus huiuscemodi aperientes totam fluminis inun-
dationem in castra Romæorum dimiserūt. Ex quo
palus profunda & impenetrabilis facta eos maxi-
mè afflixit ac in animi anxietatem deduxit. Quod
vbi Salomō audiuit, celeriter eo proficiscitur. bar-
bari subito illius aduentu terre facti, ad Aurasij ra-
dices se recipientes in loco, quem Fabosum vocant,

*Gesta cōtra
Iaudam.*

castra posuere. At Salomon cū exercitu huc con-
tendens ad manus cum hoste venit, victorque eos
in fugam conuertit: at ex illo Maurusij cum Ro-
mæis cōcurrere haud tutum sibi, nec iam amplius
eos superare posse putauere: tantum in Aurasio
monte spes erat, quod Romæos ob loci iniquita-
tem non diu moram toleraturos, indèque cito si-
cut prius discessuros existimabant. Multi vero ex
eis ad Mauritanos, ac ad Aurasij partem, quæ me-
ridiem spectat, se contulere. Iaudas vero cū Mau-
rusiorum duobus millibus in hoc monte mansit.

*Iaudæ calli-
ditas.*

Erat autem Zerbules quidam nomine, qui arcem
in Aurasio ædificabat, in quam Iaudas cum omni-
bus Maurusijs est ingressus. Salomon autem tere-
re tempus in obsidione minimè volens, vbi audiuit
apud Tamugadam ciuitatem campum iam frugi-
bus maturis abundantem esse, eo exercitum duxit,
ibique moram faciens agrum populabatur, in Zer-
bulis arcem rursus triticum omne relaturus. Dum
hæc Romæi agebant, Iaudas relictis arcis præsidio

*Salomonis
sellertia.*

nonnullis Maurusijs, quibus maximè confidebat,
ipse cum reliquo exercitu in Aurasij cacumen a-
scendit, vt si fortè expugnaretur, huc se reciperet,
locumque

locumque muniens præruptum, ac sub arduis petris latentem Turmar nomine, hic constitit. Barbari vero præsidio relictæ, quum obsidioni resistere non posse sperarent, ducibus præsertim sublatis, euectigio arcem relinquere cogitabant. Clam igitur hostibus omnes silentio fugam adripuerunt. Romæi autem qui eadem fere die obsidione relicta discedere parabant, postquam in moenibus nullus apparuit hostis, admirati inter se plurimum hæsitabant: auri demum ulterius ire portam paruum unde illi egressi fuere, apertam offendunt: intrantes itaque omnia deprædantur, persequi autem eos, quod leuis essent armaturæ, ac regionis peritissimi minime visum, custodes tantum arci dimittentes pedibus omnes altius ascendere coeperunt, usque quo Tumar peruenirent, locum ubi se tanquam in carcere inimici cluserunt, propiusque castra mouentes in loco iniquo & prærupto ubi nihil penitus aquæ aut alicuius rei necessariæ nec erat, nec esse sperabatur. Longiusculo autem tempore hic consumpto, quum Romæi & ipsi quoque aquæ penuria pressi laborarent, Salomon

*Laudas in
Tumar sese
concludit &
nihil nisi fugam
meditatur.*

*Lauda &
suorum im-
prudencia.*

*Prudentia
Salomonis*

15 **POSTQVAM** Romæi Deus dedit apud Aurasum Maurusios expugnare, rem quidem arduam, & his qui hæcenus per nos facta non viderunt penitus incredibilem, necessarium & vos pristinam adsumētes virtutem diuina gratia munus minimè contemnere: sed audacia qua soletis instando, tum periculum subeundo, eorum præteritarum felicitate futuram auspicamini victoriam: rerum enim humanarum momenta in occasio-

*Eiusdem ad
milites ora-
tio, qua oc-
casione præ-
sente mihi
me esse omi-
tendam ostē-
dit, & de vi-
ctoria spera-
facit.*

nis perceptione consistunt. Nam si quis per ignaviam fortunam paratam neglexerit, si sua culpa ab ea deseratur, nequaquam illum, sed seipsum accuset. Maurusorum nunc cernitis debilitatem, castrorumque ubi se ad defensionem incluserunt omnibus destitutum necessarius. Vobis autem alterum e duobus deliberandum, vel obsidioni patienter instantes hostium deditionem expectare, vel eam omnino despicentes cum nostro periculo victoriam nobis paratam despicere. Sed quanto magis contra Barbaros armis experiri praestabit, ac sine periculo fuerit: quos profecto fame iam absumptos nunquam ad manus vobiscum venturos putaverim. Quae quidem diligentius evolventes imperata vos prompto decet animo face-

Sagaces for-
tuna inuat.

Optij a-
gna Romæ
nos.

Ingressus cu-
pules mira
quadam ra-
tione supe-
rati.

re. His igitur Salomon dictis vestigare cepit, vnde commodior ad irruptionem via daretur. Nam animo valde hæsitabat quænam prius aggredere-
tur, quæm vndique prærupta essent. Hæc meditantem iter fortuna procinus ostendit. Gezon erat nomine quidam inter pedites eius ordinis quos Optios Romæ appellant, qui siue ioco siue serio, seu etiam diuinitus instigatus contra inimicos ire visus, solus ascendit, pauloque post haud longè nonnulli ex aliis militibus secuti hoc factum audax admirabantur. Tres autem Maurusij qui ingressum custodiebant suspicantes aduersos eos venire, cursu ire contra festinant, vt in angusto loco sine ordine quisque solus per se properabatur, quædamque primus forte caderet a Romæo statim data occasione occiditur: reliqui qui ponè sequebantur hoc animaduertentes multo tumultu ac clamore in hostes incurrunt. vbi autem Romæus exercitus omnis hæc vidit, ducem minus expectantes qui iter monstraret, neque tubæ sonitum, vt est de more in pugna congressu, neque ordinem seruantes, sed clamore multo videntes, ac se inuicem excitantes in hostes imperum faciunt. Hic primū Rufinus & Leon-

& Leontius Zaunę Pharegmanis virtutis præclara
 facinora contra inimicos ostēderunt: quibus Mau-
 rusij perterriti, postquam custodes interuisse didi-
 cerunt, statim qua cuique via dabatur se conuer-
 tunt, ac eorum plerique in locis angustis deprensi
 interficiebantur. Ipse autē Iaudas iaculo crus sau-
 ciatus nihilominus fugit, seque in Mauritanos rece-
 pit. Romæi autem castra inimicorum diripiētes
 Aurasiū relinquere ex re fore minime putabant.
 Sed hanc Salomon arcem ab se recōcinnari iussam
 custodiendam mādauit, ne rursus Maurusijs ad res
 nouas huc aditus esset. Est autē quoddam in Au-
 rasio saxum abruptum, Petra Geminiani ab accolis
 vocata, ex alta crepidine emergens, vbi breuē tur-
 rem priscei vti refugium esset loci illius natura ini-
 qui ædificauerunt. Hic Iaudas paucis ante diebus
 opes omneis simul cum fœminis collocauit, custo-
 demque vnum Maurusium senem thesauri adhi-
 bens, quō tantum hostes nunquam peruēturos sus-
 picabatur, neque vi vllō tempore hanc turrim ex-
 pugnaturus. At Romæi difficultates Aurasijs om-
 nes superantibus, quum quidam ex exercitu miles
 quasi per iocum turrim ascēdere primus cœpisset,
 à mulieribus ac sene illo veltit infans, & rem lon-
 gē duram aggressus irridebatur. At ille manibus
 pedibusque paulatim adnitendo emergens, ac en-
 sem educens seni protinus ceruicem amputauit.
 Milites autem reliqui lacres atque confidētes in-
 ter se iuuando inuicem omnes conscēderunt, fœ-
 minasque ac thesaurum maximum inde rapiūt, ex
 quo Salomon multas postea ciuitates in Aphrica
 mœnibus restituit, Maurusij postquam è Numidia
 superati sunt, vti supra narratur, refugiētes Zeben
 regionem petierunt, quæ supra môrem Aurasiū
 est ad Mauritaniā pertinens, Sitiphen metro-
 polim habens Romæorum imperio tributariā.

R. iij.

*Indeveliquo
rum pauor;
fuga & cla-
des.*

*Castra dire
pta.*

*Iauda the-
sauru intur-
ri capitur.*

*Victoria no-
uo dono Sa-
lomonem af-
ficit, in to-
rius Aphri-
ca commo-
dum.*

Mauritania duplex. Mauritaniz verò alterius Cæsarea caput est, vt omnia similiter oppida vectigalia facta, præter ipsius caput Cæsaream a Bensario Romæis immunem feruatam, quam ipsi nauibus aduent, quum terrestri itinere nequeant. In hac igitur Maurusij regione confedere, ac ex illo Aphri omnes Romæis obtemperant, pace certa vrentes, ac sub Salomonis quidem viri sapientis ac modesti magistratu nihil mente hostile retinentes, vñ sunt omnium hominum felicissimi.

16 **Q**UARTO autem post anno omnia bona in mala eis conuersa fortunæ commutatione contrigerunt. Nã anno Iustiniani quartodecimo * Curtius & Sergius Bacchi Salomonis fratris filij ab Imperatore ad regendas in Aphrica ciuitates missi, alter senior Pétapolim, Tripolim verò Sergius, Maurusij verò Leuchatæ appellati, cum magno exercitu in urbem Leptim magnâ vicinam venientes palâ dicebant, hac de causa profectos esse, vt digna dona eisque debita dando pacẽ firmarent. Sergius verò à Pudentio persuasus viro Tripolitano, cuius supra memini, vt ab initio Vãdilici belli Iustiniano cõtra ipsos Vandilos militantis, lxx. barbaros & maximè probatos in ciuitate receptos, etiã conuiuio humaniter adhibuit, cũcta se promittens postulata præstare, alios verò in suburbano manere iussit. Hos autẽ dicunt barbaros mente dolosa in urbẽ venisse, vt Sergiũ per insidias interficeret. Postquã verò cum ipso in colloquiũ venerũt, quũ alia Romæos expositulasse, rũ segetes agrõsque ab ipsis cõtra ius falsq; populos. Quã Sergius spernens è loco surgès in quo sedebat, inde discedere voluit: tunc quidam ex illis chlamyde ipsius adsumpta eũ retinere tentauit. Hinc reliqui in tumultum excitati insurgũt, ipsũque circumstant: quidam verò è Sergij equitibus ensẽm educès hũc Maurusiuũ interfecit: & ex illo

16 **N**oua in Aphrica tragædia.

XIII **an**us Iustiniani.

* Curtius, senior Pétapolim, Tripolim verò Sergius, Maurusij verò Leuchatæ appellati, cum magno exercitu in urbem Leptim magnâ vicinam venientes palâ dicebant, hac de causa profectos esse, vt digna dona eisque debita dando pacẽ firmarent. Sergius verò à Pudentio persuasus viro Tripolitano, cuius supra memini, vt ab initio Vãdilici belli Iustiniano cõtra ipsos Vandilos militantis, lxx. barbaros & maximè probatos in ciuitate receptos, etiã conuiuio humaniter adhibuit, cũcta se promittens postulata præstare, alios verò in suburbano manere iussit. Hos autẽ dicunt barbaros mente dolosa in urbẽ venisse, vt Sergiũ per insidias interficeret. Postquã verò cum ipso in colloquiũ venerũt, quũ alia Romæos expositulasse, rũ segetes agrõsque ab ipsis cõtra ius falsq; populos. Quã Sergius spernens è loco surgès in quo sedebat, inde discedere voluit: tunc quidam ex illis chlamyde ipsius adsumpta eũ retinere tentauit. Hinc reliqui in tumultum excitati insurgũt, ipsũque circumstant: quidam verò è Sergij equitibus ensẽm educès hũc Maurusiuũ interfecit: & ex illo

Pudentio
& Sergius
primarij a
horos.

Maurusij ad
consuetum
vocati tru-
cidantur.

ex illo magna in tota domo turbatione exorta; equites Sergij barbaros omneis interfecerunt. Vnusq; ex eis vt cæteros interemptos vidit, e conclauis clauis omnibus subterfugiens ad suos Maurusios ocyus contendit, hisq; omnia quæ contigerunt narrat. Illi hæc audientes ilico ad castra propria concurrunt; cæterisque se iungentes contra Romæos adcingunt. Quibus Leptim magnâ venientibus Sergius & Pudentius cum toto exercitu obtinam fiunt. Pugnâ verò commissa, primùm Romæi victores apparuerunt, multumq; hostium interemere; ac eorum castra diripientes simul vxores & liberos, omnemque gazam adriperunt. Postremò Pudentius viribus temere confusus reuicatur. Sergius autem cum toto exercitu Leptim magnâ se recepit. Breui post tempore barbari maiore expeditione contra Romæos veniunt. Sergius autem ad Salomonem confugit, vt & ipse maiore exercitu contra hostes veniat, vbi & Cyrû fratrem repperit. Barbari in Byzaciû excurrentes plurimû locorum vicinorum sunt populati. Antalas autem, cuius supra mentionem feci, vt in officio erga Romæos perseuerantis ac propterea solius apud Byzaciû Maurusios regentis, iam Salomon bellû inferebat, quod frumenta quibus Imperator ea distribuit abstulerat, ac eius deinde fratrem occiderat, quamobrem apud Byzacenos tumultum excitauit, & cum Leucathis societate iuncta, contra Salomonem & Carthaginem dux fuit. Salomonem autem vbi hæc resciauit, cum toto exercitu contra eum ire pergit, antequam omnia apud Baskem ciuitatem sex dierum iter a Carthagine distantem castra posuit. Ipsèque cum Bacchi fratris filijs Cyro & Sergio, & Salomone iuniore metuës barbarorum multitudinis impetum, ad præfectos Leucatharum mictit cõquestum, quod in Romæorum federe existentes arma contra eos corripuit.

*Vnus cada
elapsus suos
ad arma
excitat.*

*Inde bellum
& nona strage.*

Nova expedicio.

Populationes.

Tumultus apud Byzacenos.

Salomonis manus, & ad Maurusios querela.

sent, pacē autē rogans inter eos seruari, grauissima est iuramenta præstare pollicitus, quod obliuione præteritorum sempiterna in eos vteretur. Barbari verò irridentes, dixerūt semel eos quidē prius iurasse per sua sacra, quæ euangelia dicuntur, deinde Sergiū his credentibus exitiū intulisse: velle igitur se experiri quas nā vires huiuscemodi sacra in periueros habeant, vtrinque in cerramen eūtibz, vt & ipsis deinceps illis firmiter credentibus perpetuo pacem ineant. Hæc Salomō audiēs ad pugnā se parauit: postero verò die cū hostiū parte quadā prædam maximā agente congregiēs in prælio superauit, prædam verò eis ablatam seruauit, succensentibusque militibus, ac palā vociferantibus eis spolia non impartiri, ait finem bellī se expectare, vt tunc omnia simul cuique pro dignitate, ac virtute distribuatur. Postquam verò rursus barbari cum toto exercitu in pugnā ruerūt, Romēi quidā certamen detrectantes acie deseruere. Reliqui itē citra animi alacritatem segnes ac pigri concurrerunt, ac primo quidem anceps præliū fuit, deinde magna Mauriflorū superueniente multitudine, plures Romæorum fugerunt. Salomon verò & qui cum eo erant nonnulli, aliquandiu oppugnati resistere: postremò instantibus hostibus, & ipsi certatim fugientes ad riuū cuiusdam prope fluentis aluēum venerunt. hic equo laborante Salomon in terram cecidit, equites verò statim adcurrentes eundē semifractū ac languentem vixque habenas sustinere valētem equo restitunt: quem protinus barbari comprehendentes simul cum equitibus pluribus interfecerē. Hic Salomonis finis. Quo extincto, Sergius eius fratris filius Iustiniani mandato Aphricæ præfecturæ successit, qui calamitatis plurimæ causa Aphrorū generi fuit. Omnes enim eius administrationē ægrè tolerantes detrectabāt, quod & natura valde imprudens

*Mauriflorū
apparatus
ad pugnam.*

*Salomonis
interitus.*

*Dulce & de
eorū est pro
principe &
patria mori.*

*Sergius A-
phrica præf-
ectus iuuenis
malus, tra-
gedia aucto-
re & Sa-*

dens esset, simulque iuuenis, tum moribus fastuosissimus cunctorum esset hominum, ut & magistratus ipsos etiam despiceret, nulloque in honore haberet, diuitiis autem ac potentia continuo abutebatur. Quamobrem omnes eum odio persequebantur, milites imprimis ut mollem & effeminatum. Aphri verò ex eadè causa, tum etiam quòd & foeminas & opes eorum omni libidine sectaretur: sed omnium maxime Ioannes Sisinij eius impotentiam molestè ferebat, qui vir fortissimus, & virtute bellica præstans, sub ignauo esse duce dolebat, quamobrem nec ipse neque vllus omnino arma contra hostes sumere volebat. Tunc item Antalas Iustiniano principi literas in hæc verba scripsit: *Seruius esse tui imperij nunquam ipse negauerim. Maurisius tamen qui erant in federe, à Salomone intolèranda indignaque passi nuper arma sumere coacti sunt, non quidem te sed inimicum suum petentes. Ego quoque inter ceteros maximè læcessitus, quem ipse non solum cibariis, que mihi paulo ante Belisarius tuque dedisti, priuauit: sed fratrem meum à quo nullum acceperat incommodum interfect. Pænas igitur de eo qui nos adfecit iniuriis sumpsimus. Nunc verò si Maurisios tibi subditos esse ac in officio solito perseuerare cupis, Sergium hunc ex hæc regione renoca, alium in illius locū sufficiendo. Non enim tibi viri sapientes ac eo longè digniores deerunt quos huc mittas. Donec enim iste tuo præerit exercitui, mirum profecto fiet si Romanos inter ac Maurisios pax unquam interueniat. Hæc ab Antala scripta quum Imperator legisset, ac omnium causam malorum Sergij malevolentiam esse cognouisset, non tamen eum à magistratu remouere voluit, Salomonis bene de republica meriti non solum virtutem, sed recentis memoriam mortis pro Romeis venerans. Et hæc quidem sic se habuere.*

I7 SALOMON autè iunior Sergij frater, puratus

Iuniorū Sæ

lomonis inter
ritus causa:
stulti item
prefecti effi
giem ad vi
uum expres
sam exhibens.

Antala ad
Iustinianū
epistola,
qua Salo
monis clade
iustam, Ser
gij prefecturam
intolèrabilem esse
denuntias.

Iustinianus
Sergium nō
remouit ab
officio.

Salomonis fa-
luti sue con-
sulentis fra-
tergerma.

vna cum patruo in acie cecidisse, iam & ab aliis & a fratre negligebatur. nemo enim eum certamini superstitem existimabat. Nam Maurusij, qui eum ceperant valde iuuenem, interrogauerunt qui nam esset. Ille se Vandilum genere dixit Salomonis seruum, habere autem amicum quendam medicum Pagasium nomine, in vrbe Laribo prope existente, qui ipsum libenter dato precio mericaretur. Maurusij vero prope moenia ciuitatis adcedentes Pagasium vocant, eique Salomonem ostendentes sciscitantur, si hunc emisse ex voluptate sit: profientique se quinquaginta adreis illum empturum continuo reddiderunt: vbi autem ille intra moenia fuit, Maurusios vt ab adulescentulo deceptos irridebat, ac se se Bacchi filium Salomonis ex fratre nepotem esse manifestauit. Maurusij hac deceptione moesti & attoniti remanentes, quod tale pignus & Sergij & Romæorum apud se habentes per ignauiam legniter amiserant, Laribum obsidione cingunt, vt Salomonem simul cum vrbe deleant. Oppidani barbarorum vastationem horrentes, præsertim quod necessaria in vrbem non inuexerant, ad colloquium cum hoste veniunt, pecuniæ vim magnam pollicentes vt inde discederent. Illi autem quum nullis viribus expugnare urbem posse existimarent, quod maxime Maurusij expugnandi moenia nunquam aduerti essent, tum vsui necessaria ac commeatus prohibere nescirent, conditionem non refellunt. Itaque tribus aureorum milibus acceptis, statim obsidionem soluunt, ac Leucathæ domum cuncti se receperunt. Antalas autem ac Maurusiorum exercitus rursus apud Byzatium congregati, cum quibus Stozas erat, milites quidem paucos ac Vandilos habens. Ioannes autem Sisinij Aphris maxime rogantibus cum exercitu delecto contra ipsos profiscitur.

Ridiculi ho-
sles, qui ca-
ptiuum no-
bilissimum
vili pretio
dimittunt.
Dum vitat
sulti vitia,
in contraria
currunt.
Maurusij
ignauis in su-
rorem alti
munitum
oppidū ma-
chinis desti-
tuti nequic-
quam oppu-
gnant.

Ioānes Sisi-
nij F. con-
tra alios
Maurusios
profiscitur.
Noua
tragedia.

tur. Aderat Imerius Thrax, qui militibus apud Byzacium præerat, quem Ioannes iussit cum omnibus qui ibi essent collecti, cumque suis ducebus in oppidum Menepheffam venire, quod est in Byzacio, vti simul coniungerentur. Postea verò audiens hic hostes castra posuisse, Imerium de his quæ contigerant certiore[m] facit, vt alibi coniungerentur, nec sigillatim sed simul omnes hostib. occurrant. forte quadam accidit vt nuncius qui literas ferebat alia vtens via nusquam Imerium reperiret, sed in manus hostium incideret, ac ad eorum castra duceretur. Erat quoque in Romæorum exercitu iuuenis quidam Seuerianus Asiatici filius, Phoenix Emesenus genere, qui equitibus præerat. Is cum suis tantum numero quinquaginta existentibus cum hoste ad manus venit, qui aliquandiu resistens, tandem à multitudine superatus, in vicinum montem se recepit, vbi castellum non satis munitum erat, quapropter facile id expugnantib. se cum omnibus dedit, quorum nullum interfecerunt, Imerium tantum in custodia habuerunt, reliquos milites Stozæ tradiderunt, se se in fide permansuros ac contra Romæos omnibus viribus pugnaturus pollicentes. Imerium omnino de medio tollere, nisi iussa faceret minati sunt. Iussere autem vt ciuitatē maritimam Adrametum eis quodam fraudis machinamento ac stratagemate traderet. Se verò omnia facturum recipientem Adrametum ducunt, ac prope urbem existentes ipsi ponē sequebatur, Imerium verò paulo ante præcedere Maurusios victos tenentem iubent, ac portarum custodibus dicere Imperatoris exercitum omnino vicisse, veni-réq; iamiam Ioannem cum Maurusiorum captiuorum multitudine. Adrameteni hoc modo decepti (neq; enim ductori militum qui erant apud Byzacium non credere fas videbatur) portas aperientes ho-

*Tabellarius
interceptus,
magna cla-
dis iniuria
& causa.*

*Seuerianis
suis inde
captiuis.*

*Stozæ fra-
tege[m].*

*Adrameti
oppidi per-
dolum rece-
pto.*

stes receperunt. Tunc simul cum Imerio omnes ingressi, custodes portis subito ponere non est visum, donec omnē prius corripere civitatem. Barbari igitur cuncta prædati, custodes paucos portis relinquentes discesserunt, è Romanis verò nonnulli captivi fugientes Carthaginem venerunt, inter quos Seuerianus & Imerius fuere. Nec enim è Mauruliis transfugere volentibus difficile fuit, quū multi cum Stozza voluntarij manerent. Maurulij verò ac Stozas cum his qui eum sequebantur hæc audientes, ab initio quidem extimuerunt, ac in extremas Aphricæ partes fugerunt. Postquā verò rei veritatem acceperunt, grauiissima moliti sunt, se reputantes quod hæc ab Adramitenis paterētur, quibus ipsi percepissent. Quapropter vbiq; per Africam cædes Aphriorū facere iusserunt, nulli neque ætati neque sexui parcentes, ex quo tempore regio ipsa desolata orbatæque hominibus ex magna parte fuit. Nam Aphrorum qui supererant, aliqui in vrbes quaqua versus ac in Siciliam reliquasque insulas fugerunt: sed nobilitas ferè omnis Byzantium migravit, inter quos & Paulus fuit, qui Adrametum Imperatori restituit. At Maurulij nullis iā ob metum resistentibus omnia diripere, cum quibus & Stozas erat, iam tunc in potentia, quem Romæ multi sequebantur, partim transfugæ, partim ab initio captivi ducti voluntarij remanentes. Iones autem, cuius mentionem in Mauruliis feci, Sergio aduersatus maximè quiescebat.

Direptio.

Mauruliorum prædatorum fuga.

Cædes Aphrorum.

Direptio ues.

Tyranni potentia confirmata. Areobindus in Africā mittitur homo ineptus ad bellum, quod sagatū non togatū ducem requisiebat.

18 INTER hæc Imperator aliū in Africā ducem Areobindum virū senatorium & optimo genere natum, sed rei militaris minimè peritum, & cum eo Athanasium magistrum equitum nuper ex Italia profectū misit, præterea Armenios quosdam quibus Artabanes & Ioannes Ioannis filij genere Arfacidæ præerant. Hi nuper Persarū exerci-
tum

rum relinquentes, ad Romæos vnà cum aliis Armeniis transfugerunt. Erat cum Areobindo & soror & vxor Prinçta Biglentix filia Iustiniani imperatoris fororis. Nec tamen Sergium amouit, sed ipsum & Areobindum prætores esse mandauit. Ambósque delectum in tota regione militum habere, & Sergio quidem bellum in Numidia contra barbaros decernere, Areobindo autem continuo cum Maurufiis in Byzacio pugnare iussit: quúmque classis cum his viris Carthaginem venisset, Sergius euestigio cum suo exercitu contra Numidas proficiscitur. Areobindus autem vbi accepit Antalam ac Stozam circa ciuitatem Sicaueneriam trium iter dierum à Carthagine distantem castra habere, Ioannem Sisinij contra ipsos ire iussit cum delectis qui essent in exercitu fortissimi: Sergio item scripsit cum his qui cum Ioanne erant se cõiungeret, vt simul omnes hostibus occurrerent: quúmque mandatum neglexissent, coactus est Ioannes parua manu cum magna hostium multitudine prælio congregari. erat nanque illi cum Stozæ vetus inimicitia. Vterque igitur alterutrum inuicem interfectorius currebat. Ioannes ante arcum tendens Stozam prodeuntē in dextro inguine transfixit. Ille statim humo semianimis concidit scutū minimè deserendo, paucis post diebus ex eodē vulnere extinctus est. Omnes itaque qui eum sequebantur simul cum Maurufiorum exercitu eum quamprimum sauciatum è prælio trahentes, sub arbore quadam posuerunt, ac in hostes animo ingenti operantes, Ioannem Romæosque omneis vt numero longe superiores, nullo negotio in fugam vertērūt. Tunc Ioannē dixisse ferunt, se libenter mori si contingeret, quando maximi iā voti compos factus esset: nec mora, quum locus hic esset præceps, ex quo iā fesso ac ruente cecidit: in quē rursus insilire

Primum togati ducis erratum. Eminus hostem adoritur.

Stozas à Ioanne Sisinij filio interficitur, dignas sua tyrannidis & seditionis pœnæ lues.

Ioannes itidem interficitur.

Gontharis adfectat tyrannidem. ex Areobindi ignavia natam. Belisarii aut Salomonis presentia motus istos celeriter extinxisset.

Artes seditionum ut suam tyrannidem stabiliant.

conatus, ac ab hostibus deprensus interficitur, vitæ & gloria & virtute admodum magnus. Quod audiens Stozas, statim ex vulnere decessit, dicens ei mortem dulcissimam fore. In hac item pugna Ioannes Armenius Artabanis frater cecidit, facinora in hostes pulcherrima ostendens. Hæc Iustinianus audiens, ac inutile putans duorum imperio ducum res administrari, Sergium statim reuocans in Italiâ cum exercitû mittit, Areobindo totius Aphricæ curam delegauit. Gontharis autem duobus post mensibus quàm Sergius inde discederet, tyrannidi studebat hoc modo. Quum in Numidia militibus præfesset, clam cum Maurulijis egit vt Carthaginem versus excurrerent. Illi confestim ex Numidia & Byzacio hostium exercitû collecto, eandem certatim inuadunt. Ducebat autem Numidas Cuzinas & Iaudas, Byzacenos verò Antalas: conuenit quoque ynâ Ioannes tyrannus, quem sedisi defuncto Stozâ ducem sibi constituerunt. Noscens autem Areobindus hostium irruptionem, quum alios ductores eorumque sequaces, tum Gontharim Carthaginem mittit. Aderat & ei Artabanus cum Armeniis, Areobindus itaque Gontharim cum toto exercitû contra hostes ire iussit. Ille verò cuncta in bello obire diligentissimè se recepit ac præstitit, & vnum è seruis Maurulij generis, arte cocum ad hostiû castra ire iussit, ac palam se fugitiuû simulare, clam verò Antalæ dicere, Gontharis Aphricæ imperium tecum communicare querit. Is imperata quâ fecisset, Antalas libenter hoc audiens respondit, *Non solere hoc negotiorum genus per seruos tractari.* Hæc vbi Gontharis accepit, vnum ex militibus Vlitheû nomine, quo maximè fidissimo vtebatur, ad Antalâ statim misit hortatum, vt propius Carthaginè adcederet. Vlitheus itaque clam cæteris barbaris Antalam conueniens ei con-

ei consilium Gontharidis de cæde Areobindi com-
municat, persuadetque vt ipse apud Byzacium im-
peraret, medietatemque pecuniarum Areobindi
haberet, ac mille & quingentos milites Romæos
cum eo ducat, vti Gontharis Carthaginis reliquæ-
que Aphricæ imperium teneat. Hæc vbi fecit in
Romæorum rediit castra, quæ circum omnia val-
lo munita custodias singulis habebant portis. Bar-
bari autè haud multo post rectâ Carthaginem ten-
dunt, apud Decimum castrametantes. Inde poste-
rà die vltèrius processerunt, quibus nonnulli ex
Romæorum exercitu ex improviso occurrentes
pugna conferta, Maurusios aliquot interfecerunt:
eos nanque Gontharis dolo vocauerat, vt impru-
denter audentes in manifestum periculum compelleret. Inter hæc Areobindus Cuzinam per nun-
cios clâ ad proditionem sollicitat. At ille pollicitus
postquam in rem præsentem venisset, ab Antala &
Maurusijs qui apud Byzacium erant transfugere,
Maurusij enim non solum erga cæteros, sed ne in-
ter se fidem seruant. Hæc Gontharidi Areobindus
retulit. Ille autem detrectare, ac rem ducere cu-
piens, Areobindum hortatur vt fidem Cuzinæ pol-
licenti minimè credat, nisi filios obfides ab eo acci-
piat. Areobindus autem & Cuzinas clam inter se
nuncios continuo mittentes, de infidijs in Antalâ
agitabâr. Gôtharis itaque Antalam per Vlitheû de
his certiorè facit. Is autem rem cum Cuzina dissi-
mulando nihil eorum quæ acceperat, aut quæ inter
se ac Gontharim versabantur manifestauit, sed tã-
tû inuicè clam inimici, mentèque diuersa, apertè in
amicos quisque proprios iuncto simul exercitû ire
videbantur. Hoc igitur animo Cuzinas & Antalas
Numidarû exercitû aduersus Carthaginem ducûr.

19 GONTHARIS Areobindum interficere de-
creuerat; ne autem tyrannidè inuadere videretur,

S. j.

*Primus Gô-
tharu cona-
tus & gra-
dus ad ty-
rannidem:
milites suos
in periculû
conycero.*

*Alter, suspi-
ciones & sô-
multatos so-
vere, ac a-
lios in alios
duces com-
mittere.*

*Tertius, in
caput pri-
marû ducis
coniurare.*

hoc in acie clā facere cōstituit, vt ab aliis infidie in
 ducē heri viderentur, ipse autem quasi coactus es-
 set a Romæorum exercitu Aphricæ dominationē
 sumere. Dolo igitur Areobindum circumueniens,
 hostibus occurrat hortatur iā Carthaginem pro-
 pinquantibus. Videbatur igitur ipse postera die in
 exortu solis totum exercitum in aciem contra ho-
 stes educturus. Sed Areobindus imprudenter val-
 de que segniter hoc negocium tractans, tarditate
 intempestiua nullāque ratione est vltus: cunctando
 enim quoniam modo arma induere, aut exercitum
 disponere oporteret, bonam diei partem consum-
 psit: quam ob rem in diem sequentem pugnam dif-
 ferens quieuit. Interim Gontharis apud milites eū

*Ipsū ad ne-
 com impel-
 lere.*

*Accusatio-
 nem in eun-
 dem insti-
 tuere, vt
 vel castris
 euiceret, vel
 militibus
 per seditio-
 nem trade-
 ret trucidā-
 dum.*

*Præliū com-
 mittere, in
 quo tandem
 dux inex-
 pertus metu
 frangitur,
 & fuga sibi
 consulens.
 17. anno se-
 dem relin-
 quit.*

accusare cōepit, vt mollem ac in aggrediendo cer-
 tamine timidum, simul ordines in aciem disponere
 noluisse: ex quo ille fugam vnā cum Athanasio ac
 statim ē Mandracio soluere meditatur, vt milites
 fame simul & Maurusiorum gladiis absumerentur:
 quod si eis videbitur, sese ambos cōprensurum, ac
 in custodia habiturum pollicetur. Sic enim spera-
 bat Areobindum vel metu tumultus fugiturū, vel
 remanentem nullo negotio à militibus interfectū
 iri, pecuniam verò quanta eis ex publico debetur,
 se daturum de suo promisit. Milites vbi hæc audi-
 uere, sermonem probant, Areobindum execrātur
 odiōque persequuntur. Interim Areobindus cum
 Artabane ac suis huc venit: prælium committitur
 supernè ē turribus atque inferius ad portas vbi
 Gontharis confiterat, neutrique inclinauerunt.
 Congregati verò ex Romæorum castris quicun-
 que Imperatoris partibus studebāt, seditiosos cer-
 tati de medio tollere conabantur. Non enim Gō-
 tharis omnes persuasione decepit. plurimi nanque
 sincera mente in officio perstiterunt. Areobindus
 autem tunc primum viros adspiciens interfectos

(non

(non enim vnquam talis ac tantus inciderat exercitus) clam omnibus profugit. Est enim intra Carthaginis mœnia templum prope mare litus, vbi viri habitant quos monachos appellare solemus, quibus rem diuinam exercere moris est. Hoc Salomon ædificans non multo prius muro circumdedit, arcemque munitissimam constituit. Huc Areobindus simul cum coniuge & sorore confugit. Tunc etiam Artabanes & ipse discessit, reliquique inde omnes quò quisque potuit abierunt. Gontharis igitur victor vna cum seditionis palatium cinxit, portasque ac portum diligentissime custodit. Primum quidem Athanasium euocat, qui nulla mora veniens multa adfentatione vsus factum probare visus est. Deinde Gontharis Reparatum ciuitatis præfulem Areobindo nunciatum misit, vt sub fidem incolumitatis ad palatium venire matureret: quòd si contempserit, sese illum expugnaturum, ac illico interfectorum minatur. Areobindus susceptis ab episcopo mandatis, metuens, se statim venturum dixit, si lauacro diuino de more prius abluerit, deinde per idem iurauerit spem ei certam salutaris se daturum. Præsul itaque ei morem gessit. Ille euestigio redeuntem sequitur, vestem indutus seruilem, neque duci neque villo militari viro conuenientem. Postquã verò prope palatium fuit, sacrum euangelium a præfule accipiens in eius conspectum venit, pronusque aliquandiu iacuit, preces & sacrum euangelium, ac paruum filium tunc sacro baptisate ablutum, per quod præsul iurauerat protendens. Gontharis eum miseratus, ad spem quoque exhortans surgere iussit, omnia quæ præsul pollicitus fuerat sese præstiturum adfirmando, posteraque die eius & vxorem & substantiam Carthaginẽ transferri mandauit. Deinde præfulem missum faciens,

*Tyrannus
uulpina de-
posita, Leo-
ninam osten-
tat, quum
videt sibi ne-
gotium esse
cum sene to-
gato & timi-
do, qui preci-
bus & pijs
exercitijs se
impietatem
ambitiosius
vi-
ri demulce-
re posse pu-
tabat.*

*Crudelis la-
nsena tyrā-
ni iussu fa-
cta.*

*Antalas ob
perfidiam
Gontharim
deserit. Pri-
mum tyrāni
supplicium.
A socio de-
seritur.*

*Alterum,
fortis viri
conspiratio,
eum aliis
fancit a.*

Areobindum & Athanasium secum cœnare iussit, ac Areobindum ante omnes in summo accumbere. Post cœnam verò in cubili solum dormire cœgit, vbi Vlitheus eum nonnullis aliis ab eo missus ipsum & flentem & multa obtestantem, ac ad misericordiam fidemque datam implorantem interfecit, non esse immortalem dictitans, in longam pu- to senectutem eius cavillando. Postera die Gôcharis pecuniam simul & milites ipsius inuasit, ac caput ad Antalā misit. Is accepto nuncio, nihil probè ex his, quæ vna cœuenerant, ab eo gestum putauit. Nam vbi fidè ac iusiurandum violatum esse vidit, vehementer est iratus, quæ nec illi nec cuiquam mortalium violanda existimabat. Multa igitur de ipso cogitans, tandem Iustiniani partes sequi constituit, quapropter retrò remigravit, noscentique Marcenium qui apud Byzaciū militibus præerat, in quandam vicinam insulam ob seditionis huius formidinem aufugisse, misit eum hortatum vti ad se veniret, simulque fidei cautionem de incolumitate dando. Ille euefligio discens, apud eum in castris mansit. At milites qui apud Byzacium manebant, a drametū ciuitatem custodiebant. Milites autem Strozæ non minus quàm mille existentes, vbi factum hoc audierunt, cursu statim ad Gontharidè contendunt. Ille verò libenter eos excepit. Erant enim Romæi quingenti, Hunni verò octoginta, reliqui verò Vandili omnes. Artabanes quoque fide accepta ad palatium vnà cū Armenis venit, sese tyranno obtemperare vellè simulans, clam verò eū de medio tollere cogitans, ac Gregorio fratris filio & Artasiri equiti rem communicat. Gregorius verò eum ad rem adhorrens sic alloquitur: *Artabanes optime, nunc tempus adest Belisarij gloriam equandi, imò longè excedendi. Ille enim cum exercitu magno & pecunia plurima ab imperatore huc missus venit, ducenque*

consiliarios ad duces plures, insuper classem qualem nunquam adhuc audimus, equitatum quoque plurimum, & alia quaecunque Romaorum imperatore digna ad hanc expeditionem missa fuere: sic deinde & labore multo Aethiopicam Reip. reddidit, quae quidem omnia nunc pereuntia rursus restituere in tua & vita & voluntate ac virtute situm est. *Reputa imprimis te Arfacidam optimo loco natum esse. Cogita quod generosos homines semper & ubique fortiter agere decet. Multa quidem ante hoc tempus pro libertate admirabilia sunt à te gesta facinora. Nam & Acacium Armenia praefectum, & Sittam Romaorum ducem adhuc iuuenis interfecisti, & ex illo Cosroi regi cognitus cum ipso contra Romaeos bellum suscepisti. Denique tantus es, ut tuum iam sit non pati Romaeorum imperatorem à cane temulento subiugari. Ostende nunc, optime Artabanes, tua facta praeferit: ex virtute demum potius quam à fortuna provenisse. Quod autem ad nos pertinet, ego simul & Artasires hic omnibus conatibus tibi hanc rem agredienti praesto erimus obtemperantes. His Gregorius dictis Artabanis animum etiam contra tyrannum magis incendit.*

20 GONTHARIS interea Areobindi uxorem & fororē ex arce deducens in domo quadam manere coëgit, nusquam neque verbo neque re ab eo laesas, quin in honore habuit, necessariisque omnibus ut eas decebat prosequendo, nec dicere aut facere quicquam inuitas coëgit, praeterquam Prinetam coniugem ipsius, quam scribere ad Iustinianū iussit, quemadmodum Gontharis eas probe tractaret, quodque caedis viri minimè conficius fuisset, sed ab Vlitheo scelus patratū, Gontharide minimè probante. Hæc Gontharis Paphili consilio fecit: qui vir inter Byzacenos genitus, princeps seditionum fuit, seque Gontharidis tyrannidi socium addidit, spem ei proponens, quod si hæc succederent, ipsam imperatoris filiā in matrimonium du-

Gregoriū oratio qua Artabane ad tyranni excidium hortatur.

Tertium & ranni supplicium illud est, quod conscientia radio territus, sceleris suo facere medicinam cogitat, sodalis sui consilio, & vana spe paciscitur.

ceret cum dote, vt par erat, ex dignitate principis adfinis ingenti. Post hæc Artabanem cum exercitu contra Antalam & Maurusios in Byzacium ire iussit. Cuzinas autem veluti dudum Antala clam aduersus, iam palam ab eo dissidens, ad Gontharidem transfugit, cui & filiam & matrem obfides dedit. Artabanes item ex altera parte se cum exercitu Antala, contra quem missus fuerat iunxit, cum his & Ioannes erat dux sedicioforum, & Vlitheus eques sequuti & Maurusij, quibus Cuzinas præerat, ac ciuitatem Adrametum præereuntes, hostes in itinere offendunt, a quibus paulo longius castrametati sunt. Postera die Ioannes ac Vlitheus cum parte exercitus ibi remansere. Artabanes ac Cuzinas in aduersarios exercitum duxere, quos Maurusij minime cum Antala conuenientes in fugâ verterunt. At Artabanes dolo repente signâ conuertens remigrat, quapropter Vlitheus ipsum ad exercitum venientem interficere statuit. At Artabanes sese excusans, ait timuisse, ne Marcentius ex Adrameto ciuitate auxilium aduersariis ferens, vbi hic erat, magnis eos incommodis adficeret: sed Gontharim cum toto exercitu oportere contra hostes ire, & primo quidem Adrametum iens cum Imperatoris exercitu se coniungere statuit. Multa verb cogitanti potius visum, Gontharim de medio tollendo & Imperatorem ac Aphricam omni molestia liberare. Reuertens igitur Carthaginem tyranno nunciat, quod exercitus ipsius minor sit quam hostium. Hic verò cum Pasiphilo rem comunicas, omnem armare exercitum decreuit, ipse quemet contra hostes ducere, relicto Carthagine præsidio. Multos igitur quotidie ex his quos vlla causâ suspectos haberet, interfecit. Pasiphilo autem quæ Carthagine in præsidio reliquit mandat, vt omnes Græcos interficeret, ac alia faceret vt ex re videret esse.

Quartum, ab eo quem sibi fidem fore sperauerat deseritur.

Quintum, quod insidias sibi paratas minime prauis det.

Sextum, in suspectos immaniter scilicet, ut ciuitatis superstitum in suam perniciem auerret.

esse. Igitur Gontharis statuens die sequenti cum
 holte concurrere, prius epulum dare suis studiosis
 ac fidissimis statuit. Conuiuium itaque in conclau
 i vbi tres mensæ paratæ erant. Ipse in prima, vt fas
 erat, accubuit, cui Athanasium & Artabanem ad
 hibuit, præterea Petrus Thrax genere, & Salomo
 nis olim eques hastatus, nonnullique eius amici.
 In aliis verò duabus mensis Vandilorum optimi
 ac primi accubere. Ioannem autem qui cum Sto
 za militantes seditiosos rexir, Pasaphilum priuati
 tim accumbere iussit, & alij quoque vt Gonthari
 dis amicis est visum adhibiti. Artabanes igitur
 quando ad hoc conuiuium vocatus erat, tempus
 opportunum ad tyranni cædem patranda[m] existi
 mans, consilium quidem nemini communicauit,
 præterquam Gregorio, Artasiri & equitibus tri
 bus, quos equites iussit cum ensibus intro cū pro
 ceribus esse. (Nam ducibus accumbentibus retro
 consistere equites mos erat) quinquē intus es
 sent, rem quando tempus opportunum videretur
 aggredierentur: prius tamen Artasiri mandat ne
 gocio incumberet, Gregorio verò vt Armenio
 rum quos maxime audacissimos videret, secum in
 palatium duceret, enses in manibus habentes (nam
 nullis præterquam ducibus ducere armatos fas e
 rat) ac hos in angiportu relinquens intro cum mi
 litibus ingrederetur, neminique Armeniorum il
 lorum rem cōmunicaret, tantumque diceret quòd
 suspectum habeat Gontharim: deinde Artabanem
 ad conuiuium vocatum, velle propterea ipsos con
 sistere apud Gontharidis custodes quicūque adhi
 biti fuerint, ac specie ludi scuta quæ illi tenent at
 trectare, versarique per iocum in omnem partem:
 vt si forte tumultus ac clamor oriatur, ea scuta rapi
 entes statim auxilio adcurrant. Gregorius igitur
 hæc Artabanes mādara diligēter exequitur. Artasi

S. iij.

*Septimum,
 & quidem
 sexto oppo
 situm, coniu
 ratos ab a
 micis distin
 guere nescit.*

*Intrepidus
 Artabanes
 animus ad
 tyrannum
 ferocissimū
 de medio
 tollendum.*

*Gregorius
 & Artasi
 res Artaba
 nem presen
 ti animo co
 mitantur.*

res autem hæc ex alia parte meditatur. Iacula nõ-
 nulla duplicia in sinistra manus palma posuit, se-
 cundũ partes vsque ad cubitum protensas, ipsa quo-
 que vestimenti parte diligenter superinducta cõte-
 git, vt si quis eum enis aggredereur, brachiũ pro-
 tendendo munitum ac ictum in ligno excussum vi-
 tando corpus a vulnere custodiret. Artasires ita-
 que his hoc modo confitutis Artabani sic ait: *Ego*
quidem nulla mora aut metu rem aggrediar, atque hoc en-
se Gontharis corpus me recipio vulneraturum: quid au-
tem deinde sequatur, nõ habeo dicere. Si enim deus tyran-
nidem odio persequitur, & propositum meum simul inua-
bit. Si verò alicuius a me veteris culpe pœnes est expeti-
turus, profecto huic factõ impedimento erit. Vt unquam res
eueniat, sit tyrannum letali vulnere sancium hodie non vi-
deris, nihil mora sit quin eodem me tu ense meo confodias,
ne mihi superstiti durior ex illo sit exitus, & qui tuo man-
dato rem fuerim aggressus, te quoque perdendi sim cau-
sa inuitus. His Artasires dictis cum Gregorio &
 vno ex equitibus mensæ locum adiens, a tergo
 Artabanis constitit. Reliqui iuxta custodes manen-
 tes imperata fecerunt. Artasires igitur in conuiuij
 principio rem aggredi decreuerat, ac iam acinacis
 capulum attigerat, nisi a Gregorio prohibitus fuisset,
 qui Armeniorum lingua ei significauit tempus
 expectandum, quo iam processu epulari ebrietate
 madidus Gontharis esset. Artasires itaque eadem
 voce respondit, *Hæu bone vir, cur animum pulchre*
dispositum prohibuisti? Iamque perseuerante con-
uiuio Gontharis temulentus ambitione quadam
de mensa equitibus dedit, quæ extra conclaue efu-
ri erant, relictis tantum tribus equitibus, quorum
vnus Vlitheus. Exiit & Artasires vnã cum aliis ci-
bos gustaturus. Hic quædam illi subit cogitatio, ne
quid acinacem educere volenti esset impedimento:
 quapropter nudũ eum eductũ, ac sub veste conditũ
 ferens,

Egregie ty-
rannicida
fortissimi
voce.

Difficile est
in hac hare-
na manus
continere.

Dei auum
tyranni sup-
plicium stu-
pida ebri-
tas.

ferens, intro ad Gontharidem adcessit, quasi clam aliis aliquid ei dicturus: quē vbi Artabanes vidit, animo ob vehementē iracundiā commotus, caput agitare, ac varios ore colores mutare cœpit, vt facile quis eum rem meditari nouam deprendere potuisset, quod & Petrus qui iuxta erat animi sagacitate animaduertit, quanquam tacitus, quod rem ob erga Imperatorem benevolentiam animo magnopere probaret. Artasirem interea tyranno propinquantem quidam ē seruis repulit, retrocedētisque paululum nudum vidit ensē, prociūsq; clamans, Ecquid hoc, inquit, bone vir? Ad quam vocem subito Gontharis manu ex aure dextra fortē capiti adposita conuersus, ac quasi diuinitus quo in loco peti deberet inimico indicans, eadem in parte statim feritur, ex quo cerebri pars cum digitis excussa est. Petrus igitur exclamans in hoc tumultu Artasirem hortabatur, vt omnium sceleratissimum hominem de medio tolleret. Gōtharidi itaque faucio exilire conanti, Artabanes qui iuxta accumbat, ensē ab latere quā magnum educens, latus dextrum capulorenis confodit, ex quo ille statim moribundus cecidit. Artasires quū ipse à vulnere tutus, ob brachium sagittis munitum, vti supra narraui, efferet, facile Vlitheū, deinde trucidat. Petrus igitur & Artabanes hic Gōtharidis, ille Vlithei extinctorū ensibus adreptis, reliquos illorum equites ibidem interfecerunt. Armenij verò quibus datū erat negociū scura ad tumultum exortum corripere, ilico his à custodibus direptis, intro ingressi, & Vandilos omnes & Gontharidis amicos nullo resistente trucidant. Vbi verò custodes ipsi rem gestam viderunt, quum ex magna parte ex Areobindi domo essent, plerique Armenios sequuti sunt, omnes denique Iustiniani partes adsumētes, Calliniciū (nā sic in bello vocabatur) clamabant: quē vox in

Nonnum, & quidem viuis coloribus expressum, tyranni matatio.

Artasiris tyrannicida nobile facinus.

Tyrannidie satellites iusto supplicio sublati.

Extincto tyranno quies prouincia afflictā rāstruitur.

ciuitatē omnem cito diffusa, Imperatoris studiosos excitauit, vt hi cōiuratos omnes de improviso aggredientes, in proprijs domib. partim dormientes, partim edentes, nonnullos mente præcipiti ob timorem existentes interfece-rint, inter quos Paphilus fuit. Ioannes autem cum quibusdam Vandilis in templum aufugit: quos omnes Artabanes in fidē de incolumitate receptos, Constantinopolim misit, Carthaginēque Iustiniano hoc modo tumultuantem restituit, anno ipsius imperij nono ac decimo, a cœpta verò tyrannide ac seditione die sexta ac tricesima. Quo factō Artabani ingens gloria nomēque accessit, ac Princa Areobindi vxor multam dono pecuniam dedit. Imperator quoque eum Aphricę totius præfectum constituit: cui paulo post missionem flagitanti, Ioannem Papi fratrem

Fides Artabani erga legitimum principem.

Ioannis Papi fratris, venit gesta in præfectura.

successorem misit. Is quamprimum in Aphricam venit, nihil potius habuit, quam Antalæ ac Maurusius apud Byzacium bellum mouere: quod feliciter gerens multis in prælio interfectis, signa olim Salomone extincto a barbaris erepta Imperatori Byzantium misit, reliquos extorres a finibus Romęorum fecit. Procedente deinde tempore Leuchate Maurusij cum magno exercitu se Antalæ coniungentes, e finibus Tripolitanorum in Byzacium iruerunt: quibus Ioannes occurrens, ac prælio cum suis superatus Laribum confugit, hostes verò vsq; Carthaginem excurrentes, magnas clades incommodaque omnibus circa locis intulerunt. Paulo deinde post Ioannes redintegrato quō ad portum vndeunque exercitu, Maurusius alijs quibusdam simul cum sequentibus Cuzinam sibi adiunctis, hostes rursus petens, partim peremit, partim ad extremos vsque Aphricę fines fugauit. Hoc igitur modo pauci admodum & imbelles in tota prouincia relictj, vix tandem ac serò quievere. Et Aphricę quidem

Maurusius debellatis Aphrica pace fruitur.

quidem res sic se cum Romæis habuerunt. Ego vero nunc ad bellum venio Gothicum.

PROCOPII DE BELLO PERSICO
& Vandilico lib. II. Raphaele Volaterrano
interprete. FINIS.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM

LIBER I. PER CHRIS-

STOPHORVM PERSONAM

Romanum, in Latinum traductus.

BREVIARIVM.

1 Romanorum cum Gothis & aliis barbaris pernicioſa ſocietas. Gothorum in Rom. imperium tumultus. Rauenne à Gothis obſeſſe deſcriptio, & pacis conditiones, Cedes Odoacri, cui Theodoricus ſuccedit.

2 Mortis Theodorici occaſio. Atalarici & Amalafſunte gubernatio. Gothorum oratio improba. Atalarici corruptio Amalafſuntam matrem ad noua conſilia & amulorum cedem impellit. Procopy de diſciſis in eccleſia

iudicium.

3 Atalarici morb. & Amalafſunte conſilia, Iuſtiniani ad Amalafſuntam literæ. Eiſdem reſpoſum. Italiam I. Iuniano offerre & Theodati rapacitatem coerces. Atalarici mors. Colloquiū Amalafſunte cum Theodato, qui periurus & ingratus apparet.

4 Caycer & mors Amalafſunte. Bellū contra Gothos Belifario committitur, cuius felicitas deſcripta. Iuſtiniano Theodatus Sicilia cedit, & alia promittit.